

Obsah

PROLÓG

Prázdniny divadelníkov

Jaroslava Čajková

1

FESTIVALY

Poznámky k záverečnej

Ján Šimko

2

Festival pestrosti a kreativity

Michal Jasaň

7

Pootvorené dvere do trinástej izby

K. I. Ráš

11

Tragika a grotesknosť súčasného detského sveta

Ľubomír Šárik

17

Rozmanitosť i rozpínanosť detského prednesu

Marta Vilhanová

21

S batohom poetiky cez plece

Peter Zemaník

24

Kubínsky divadelný observátor

Bolomír Rišák

27

Kontinuita a dozrievanie

Martin Timko

34

Ďalšie jubileum Palárikovej Rakovej

Božena Slanínková

37

Dobré divadlo kresťanov je aj pre neveriacich

Matej Moško

39

TÉMA ČÍSLA

Miroslav Válek ako recitačný fenomén

Soňa Pariláková

41

Básne Mily Haugovej

Dana Podracká

43

Ako prekonávať bolesť a krivdu

Rudolf Dobiáš

45

Z hispánskej ponuky

Octavio Paz

46

Kde sú autori pre deti?

Barbora Krajč Zamišková

47

ROZHOVOR

Režisérská pozícia jej svedčí (Magdaléna Košická)

Jana Jurkovičová

48

ZO ŽIVOTA DIVADELNÍKOV

Poliaci milujú divadlo na ulici

Jana Mikitková

52

Stretnutia po rokoch

jč

53

Sila predlohy v detskej tvorbe

Elena Bakošová

54

SPOMIENKY

Andrej Maťašík

jč

56

Nielen bábkyspominajú

Mária Lásková

56

Vzácné recitátorky sa mňajú

Vlasta Kunovská a Eva Kalnická

58

Odišla divadelníčka

Mária Kubovicová

59

DO KNIŽNICE

Neviete, čo hrať?

Divadelný ústav

60

Prázdniny divadelníkov

Profesionálne divadlá majú v lete divadelné prázdniny. Herci si potrebujú oddýchnuť, načerpať energiu do nových rol a na množstvo kastingov, tvorcovia zasa študovať a pripravovať materiál do novej sezóny.

Ako oddychujú a zbierajú impulzy amatérski divadelníci? V mnohých mestách a obciach zabezpečujú kultúrne leto či už formou vystúpení, predstavení, alebo organizáciou divadelných či kultúrnych festivalov. Vzájomné výmenné cesty, pobyty a návštevy súborov tak dali a dávajú možnosti Špandivu, Kasiopeafestu, Záleskej divadelnej púti, Hriňovským dňom divadla, Letnému divadelnému festivalu na Kežmarskom hrade, Tatranskému divadelnému festivalu, Festivalu pouličného divadla v Pezinku a desiatkam ďalších už známych a tradičných festivalov a tiež novovznikajúcich divadelných stretnutí.

Iný spôsob trávenia divadelných prázdnin pripravujú dospelí pre detské a mládežnícke súbory alebo deti divadelníkov. Pre tie organizovali a organizujú letné divadelné tábory a tak napríklad popri desiatky rokov pravidelnom letnom sústreďení súboru GONG z Bratislavy boli aj toto leto na Slovensku ďalšie letné tábory, ktoré koncipujú a spolu s deťmi prežívajú vedúci súborov či divadelníci, napríklad Natália Novotná z občianskeho združenia Atd v Štiavnických Baniach či manželia Bednárikovci v Dolných Orešanoch. Programy letných pobyto- vých či denných táborov pripravujú pre deti aj profesionálne i amatérske divadelné súbory – Mestské divadlo v Žiline či Biele divadlo v Bratislave. Divadelníci pôsobia a vytvárajú samostatné divadelné skupiny aj v agentúrach, ktoré sa na organizovanie táborov špecializujú (Wachumba).

Divadelný život teda v lete neustáva, dokonca sa miestami zintenzívňuje. Divadelníci sa realizujú inak než po celý rok, prinášajú radosť iným, vstupujú do kontaktu so širšou verejnosťou, dávajú najavo, že oni a divadlo sú tu pre ľudí, a nie pre prázdne sály. Dávajú na vedomie, že divadlo to je nielen vážne spoznávanie a hlbokomyseľná tvorba, ale aj hra a osobitý spôsob radosti zo života a stretnutia ľudí. A takéto formy divadelnej činnosti dokonca prinášajú nielen ľudský, ale aj aký-taký finančný efekt.

Letný divadelný život je tak ukážkou životaschopnosti, zmysluplnosti a užitočnosti divadla, aj toho nášho, amatérskeho. Jasne nám naznačuje, že energia a nápaditosť tvorcov sa presúva do mnohých pestrých divadelných aktivít, pri ktorých súťaže začínajú hrať vedľajšiu úlohu.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ

Poznámky k záverečnej

Prehliadky slovenského amatérského divadla patria k balíkom zážitkov, ktoré naša verejnosť dosiaľ neobjavila. Škoda, väčší záujem by prospel verejnosti aj divadelníkom. Verejnosť sa k divadlu správa akosi ostýchavo a divadelníci k verejnosti zasa trochu teatrálné. Ak by som mal cestovnú kanceláriu, neváhal by som. Kto sa nechce ešte pred divadelným predstavením nechať otráviť snobskou atmosférou Salzburger Festspiele, nepotrpí si na hviezdne obsadenia a má rád aj trochu exotiky, pre toho je *celošťátna postupová súťaž a prehliadka amatérského divadla dospelých Belopotockého Mikuláša* ako stvorená. Áno, tak sa naozaj volá, ten názov veľmi nepredáva, ale dobré veci sa v poslednom čase nachádzajú v tých menej krikľavých obaloch. Zavítal som tam aj tento rok a oni mi kikirikí ukázali naše zvyky.

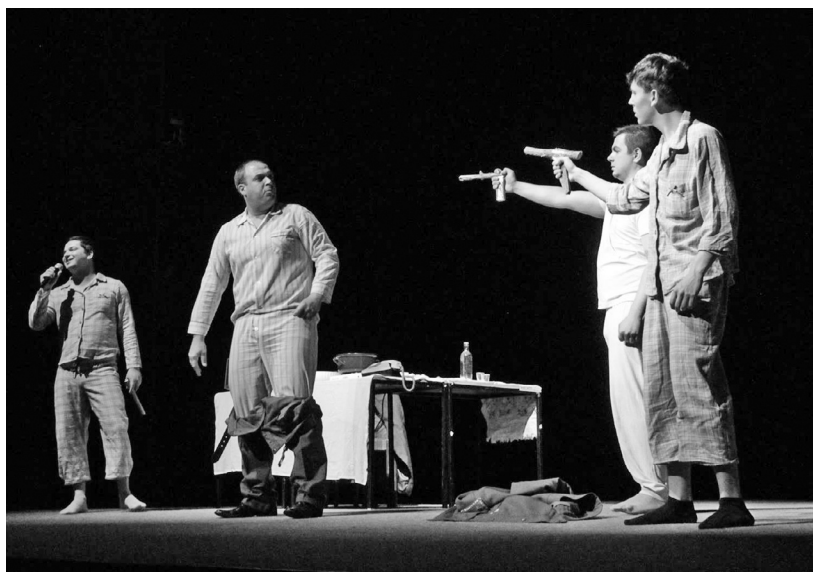
Sedel som v porote a keďže verejnosti bolo napriek snahe organizátorov poskromne (výnimku na niektorých predstaveniach tvorili organizované skupiny študentov a dôchodcov, ľudia z ulice si cestu do sál nenašli; tak to je ale na všetkých takýchto prehliadkach, hoci v tomto prípade ide o prehliadku toho najlepšieho zo Slovenska v danom ročníku v danej kategórii), divadelníci na javisku hrali takmer výlučne pre svojich kolegov z iných súborov a porotu. Táto situácia je trochu zvláštna: divadlá, s výnimkou domácich, sú vytrhnuté zo svojho prostredia, hrajú pred ľuďmi od fachu, divadelníkmi z iných miest a obcí, ktorých často dôverne poznajú. Na rozborových seminároch potom o svojej inscenácii diskutujú s porotou, mohli

by aj s verejnosťou (tá sem už vôbec nezavíta) alebo s kolegami z iných súborov (tí občas zavítajú, zväčša ak v programe dňa nasleduje diskusia o ich inscenácii, ak sa chvíľu zabudnú a zostanú po diskusii o svojej inscenácii alebo ak chcú počuť debatu o inscenácii, ktorú pri svojom ťažení za ocenením považujú za konkurenčnú). Prehliadka je súťažná, súbory sa tu ocitnú aj preto, že chcú postúpiť na Scénickú žatvu. Súťažný charakter okoreňuje prehliadku o nečakané mimoestetické prvky; práve nimi sa s celou vehemenciou prejavujú všeludové zvyky.

Ako konštatovala porota vo svojej záverečnej správe, viaceré súbory v tohtoročnom súťažnom výbere sa predstavili s dramaturgiou kritizujúcou v rôznych formách a podobách aktuálnu spoločenskú situáciu, explicitne predovšetkým inscenácie *Hans Jahn stojaci, bdiaci, Spálená večera* či *Made in Poland*; tendencia pomenovať aktuálne spoločenské problémy bola vo väčšej či menšej miere prítomná aj v ostatných inscenáciách (*Kipling versus Thákur*, *Hráme našim jubilantom*, *Push up 1-3*, *Boh masakra*, *Continuo*), snáď okrem inscenácie *Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch*.

Príklon k spoločenskokritickému repertoáru badať aj na profesionálnych javiskách. Je to pravdepodobne spôsobené nárastom pravicového extrémizmu, ktorý umelci a časť spoločnosti pociťujú ako hrozbu. Divadlo preto používajú ako nástroj, ktorým sa pokúšajú na túto hrozbu upozorniť. V súvislosti so spomínaným malým diváckym záujmom sa ukazuje, že dosah týchto inscenácií na diváka je v porovnaní

s premyslenou, účinnou a najmä masovou propagandou extrémistov veľmi malý. Divadelné inscenácie síce majú šancu ponúknuť hĺbkovú analýzu problémov a zasiahnuť mienkotvornú časť populácie, ktorá do divadla chodí, problémom je však izolácia mienkotvorných elít od bežnej populácie, k čomu v poslednom čase dochádza. V divadle tak tvorcovia väčšinou hovoria k presvedčeným a akokoľvek skepticky to znie, iba občasné škandály, ako minuloročný zásah župana Kotlebu, ktorý

DS J. Chalupku, Brezno – D. Kovačević: Spálená večera

BáPoDi, Bánovce nad Bebravou – J. M. Hurban – S. Lavrík: Od Silvestra do Troch kráľov

viedol k ukončeniu predstavenia Kováči v podaní breznianskych ochotníkov zo súboru J. Chalupku, dodajú divadlu zdanie schopnosti významnejšie ovplyvniť spoločenský diskurz.

Neschopnosť divadla prispieť k ovplyvňovaniu spoločenskej mienky súvisí u nás s jeho dlhoročným (programovým) odlúčením od spoločenským tém. Žneme plody minimálne dvadsaťosem rokov trvajúceho úteku tvorcov (až na výnimky ako Blaho Uhlár) k akejsi verzii „divadla pre divadlo“ odtrhnutého od spoločenského diania, vinou ktorého veľká väčšina divákov u nás prestala vnímať divadlo (aj to ochotnícke a možno najmä to) ako miesto diskusie či analýzy spoločenských problémov. Preto je potešiteľné, ak sa tvorcovia pokúšajú vrátiť divadlu aj jeho spoločenskú funkciu, hoci je to omnoho náročnejšie ako recyklovať osvedčený ochotnícky repertoár. Treba poznamenať, že vzhľadom na chýbajúcu kontinuitu tvorby a výskumu v oblasti spoločenskokritického divadla jeho súčasné podoby na ochotníckych doskách (ale i v našom profesionálnom divadle) nedosahujú estetické kvality podobne ladených inscenácií v zahraničí. Prípadne, ak sa ochotníci zapoja do dialógu s kvalitnou zahraničnou produkciou alebo sa ňou nechajú inšpirovať, ako to bolo pri inscenácii *Made in Poland* Divadla Apostrop pri ZUŠ J. L. Bellu v Liptovskom Mikuláši, nedokážu do tohto dialógu priniesť nič nové a stávajú sa iba ozvenou zahraničného vzoru.

Prvou na programe bola autorská inscenácia Jozefa Jenča *Hans Jahn stojaci, bdiaci*, ktorú pripravilo *KLUD Kladzany*. Mladému autorovi a režisérovi, ktorý v posledných rokoch systematicky pracuje s tradičným ochotníckym súborom, sa darí akýsi „reštart“ súboru. Využíva naivné a ochotnícke prvky v herectve súboru, pre ktorý píše texty na aktuálne témy. Príbeh

hry *Hans Jahn stojaci, bdiaci* sa točí okolo odhaľovania pamätníka vojaka nemeckej armády, ktorý za vojny údajne zbehol k partizánom. Pamätník sa odhaľuje niekedy v osemdesiatych rokoch minulého storočia za účasti pohlavárov, ktorí skončia na večierku doma u miestneho starostu. Figúrky večierka sa podobajú na karikatúry z filmov ako *Pelíšky* a nechýba im ani nádych nostalgie. Večierku sa prizerá starostov maloletý syn, z ktorého v rýchlom strihu na záver inscenácie vyrastie neonacista. Zaujímavý zámer tvorcov ostal v inscenácii nenaplnený: vystopovať korene nového zla v bahne hodnotovej relativizácie dedinskej spoločnosti v osemdesiatych rokoch by si vyžadovalo presnejšie vedenú líniu niektorých postáv. V takto vystavanej inscenácii hrozia nebezpečne skratkovité závery ako „hoci to bola diktatúra, ľudia boli akísi ľudskejší“.

Divadelný súbor Jána Chalupku z Brezna priviezol do Mikuláša inscenáciu hry Dušana Kovačeviča *Spálená večera*. Hry srbského dramatika sú vďaka inscenáciám Pavla Haspru zo SND známe aj slovenskému divákovi. Text, napísaný na začiatku deväťdesiatych rokov, zachytáva zmätenú atmosféru vtedajšej vojnou postihnutej rozpadajúcej sa Juhoslávie spôsobom, ktorý divák za hranicami krajiny ťažko porozumie. Rozhodnutie SND inscenovať tento text v deväťdesiatych rokoch zjavne súviselo s nedostatkom iných textov, podávajúcich správu o dôsledkoch vojnového besnenia v blízkej krajine. O tom, prečo sa breznianski ochotníci rozhodli práve pre tento titul, sa divák z inscenácie nedozvie. Komplikovanú stavbu pôvodného textu, ktorý nepatrí k najvydarenejším Kovačevičovým drámam, zamotala inscenačná úprava režiséra Ľuba Majeru. Inscenácia k početným významom textu

Divadlo A. Duchnoviča, Prešov (host) – V. Jerofejev:
Moskva – Petušky

DISK, Trnava – Continuo Hommage à Milan Brežák

pridáva ďalšie symbolické roviny: hrá sa na bielo vymedzenom priestore zanášanom odpadom, bielo kostýmované sú aj postavy. Samovražda hlavného hrdinu je posunutá do roviny akéhosi univerzálneho symbolu; predznačená telefonátom sa odohrá v neznámom priestore kdesi za kuchyňou, postavenou na javisku. V týchto symbolických rámcoch sú utopené komediálne výstupy odohraté v realistickej skratke a divák sa stráca niekde na ceste medzi pitoreskným obrazom zvláštnej rodiny a pokusom o univerzálnu výpoveď, resp. výpovede.

Najpriamočiarejšie sa k téme pravicového extrémizmu vyjadrovala inscenácia hry Przemysława Wojcieszeka *Made in Poland* v naštudovaní *Divadla Apostrop pri Základnej umeleckej škole J. L. Bellu v Liptovskom Mikuláši*. Jedna z najúspešnejších súčasných poľských hier sa dočkala filmového i divadelného spracovania v réžii samotného autora a v roku 2005 ju uviedol aj festival Divadelná Nitra. Divadlo Apostrop pod vedením Jána Kuráňa sa predstavilo aj na Belopotockého Mikuláši v roku 2016 s inscenáciou *Prelet nad kukučím hniezdom*. Už vtedy ukázalo, že výpovede o stave spoločnosti, v ktorých centre stoja hrdinovia s poruchami správania či osobnosti, sú preň inšpiratívne. Oproti predchádzajúcemu ročníku divadlo naznačilo značný posun vo výraze. Režisér zasadil hercov do malého priestoru obkoleseného divákmi. Tí mali možnosť sledovať aj drobné gestá a mimiku. Tvar, ktorý tak vznikol, bol veľmi koncentrovaný a herci si v ňom mohli vyskúšať nuansy práce s civilným výrazom a intenzívnou komunikáciou s publikom, aká je vlastná hraníu v komorných arénovitých priestoroch. Jedno však inscenácii chýbalo: objavnosť pôvodnej Wojcieszekovej inscenácie a ešte jej ľahkosť a humor, teda kvality,

na ktorých jeho akútna spoločenská výpoveď stála. Prenesenie textu a reálií do nášho priestoru o viac ako desať rokov neskôr znamenalo predviesť – ako v múzeu – výpoveď o istej krajine, istej dobe a istom inscenačnom postupe. Pre Slovensko (ani Poľsko) v roku 2017 už nepredstavujú hlavnú hrozbu mafiáni – autičkári so zlatými reťazami, ktorí na javisku vyzerali ako z filmov Gya Ritchieho. Postavy opitého učiteľa, ktorý ako jediný odhalil potenciál mladého výtržníka, a farára, ktorý vyplatí mafiánom výtržníkov dlh a vezme ho pod svoje ochranné krídla, v tomto podaní nesú viac páťosu ako silnej výpovede, akokoľvek dobre by boli zahraté.

Ak inscenácia pôsobila ako návrat do nedávnej minulosti s nepopierateľným pedagogickým prínosom (kolektív hercov porota ocenila za herecké výkony), celkom moderne pôsobili vulgárne výlevy členov Divadla Apostrop na sociálnych sieťach. Premotivovaní mladí divadelníci zaplavili svoj, ale aj festivalový Facebook frustrovanými komentármi a výrokmi ako „MADE IN POLAND bola bezkonkurečne najlepším počínom na ‚ochotnickej scéne‘ tento rok... (pri všetkej skromnosti)“. Hodnotová vyprázdnenosť hlavného hrdinu ich inscenácie ho zbavila schopnosti akceptovať názory iných a viesť s kýmkoľvek dialóg; z toho rezultujúca samota ho doviedla až k pocitu vlastnej nadradenosti a následne k agresívnym činom. Vystúpenie tvorcov na Facebooku ukázalo limity metódy, s ktorou režisér Kuráň so súborom pracuje. Vžívanie do postáv síce prináša istú psychologickú presvedčivosť na javisku, ale zbavuje hercov odstupu od svojich javiskových kreácií. K psychohygiene herca by malo patriť udržiavanie kritického kontaktu so svojím dielom aj realitou, schopnosť pohybovať sa medzi umelým svetom vytvorenej

inscenácie a skutočnosťou. Za pestovanie tejto schopnosti u herca je zodpovedný pedagóg. Ak na túto stránku svojej práce rezignuje, hrozí, že ľudí, s ktorými pracuje, premení na ľahko manipulovateľné bábky bez schopnosti komplexného pohľadu na veci.

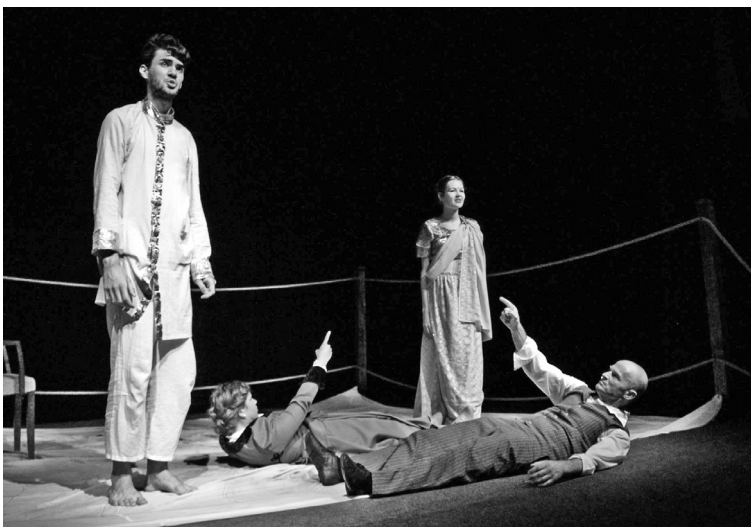
Ambíciu vypovedať o strete rôznych kultúr mala aj inscenácia *Kipling versus Thákur* autorskej dvojice Renata Jurčová a Štefan Jurča v réžii autorky. Obe ústredné postavy, nositelia Nobelovej ceny, pochádzali z Indie a ako si Jurčovci objavne všimli, ich postoj ku koloniálnej veľmoci a jej kultúre a ku kultúre vlastného národa bol diametrálne odlišný, hoci obaja prešli britskými školami. Kým Kipling zastával (a zaznamenával) skôr imperiálne pozície, Thákur mal bližšie k podrobenému národu svojich otcov. Scenár možného stretnutia týchto tvorcov bol silný v konfrontácii rôznych textov Kiplinga a Thákura, trpel ale na miestach, na ktorých sa Jurčovci pokúšali napísať fiktívne dialógy medzi literátmi. Takisto priestor ringu, v ktorom sa inscenácia odohrávala, bol na príťaž v scénach, keď ho inscenátori začali zanášať plachtami, predstavujúcimi more či šachovnicu. Dobré vedení a zruční herci by si pravdepodobne poradili aj bez týchto scénografických „barličiek“ a inscenácia by sa bez takýchto opisností stala imaginatívnejšou.

Tretiu a druhú festivalovú cenu (prvú porota nenavrhol) si z Mikuláša odniesli inscenácie ostrieľaných tvorcov. Bánovské Pokútne Divadlo s inscenáciou *Hráme našim jubilantom* a Divadelná skupina Disk z Trnavy s inscenáciou *Continuo Hommage à Milan Brežák*.

BáPoDi sa na ochotníckej javiská vrátilo po dlhom čase. Autor a režisér Silvester Lavrík voľne dramatizoval „noveletku“ J. M. Hurbana *Od Silvestra do Troch kráľov*. Zo satirickej Hurbanovej prózy využil Lavrík rámec mestečka Bruchoslavíc a jeho postavičiek i prostú dejovú líniu. Text rozpísal pre sedemnásťčlenný súbor do krátkych monológov, niekedy dokonca iba viet či zvolaní, ktoré striedavo pripísal protagonistom a chóru. Protagonisti sú predovšetkým dvaja muži, usilujúci o srdce mladej dievčiny, oná dievčina, jej matka a niekoľko vedľajších postáv. Keďže dej pôvodnej prózy je schematický a ľahko predpovedateľný, Lavříkova úprava odpútaná od realizmu vytvorila základ pre zaujímavé javiskové dielo. Pôvodný text si obohatil o ďalšie texty a preniesol

nás z pôvodného času novelky do čias rozpadu monarchie a vzniku Československa. Darilo sa mu vytvoriť portrét malomesta, v ktorom sa ani napriek dejinným zvratom nič nemení. Skúsení i noví herci pôsobili na javisku veľmi kompaktné a celý tvar sršal radosťou zo spoločnej hry. Lavrík ako režisér okrem mizanscén protagonistov na prázdnom javisku zručne staval aj chórické výstupy, ktoré dotvárala nevtieravá a dobre prevedená hudobná zložka inscenácie. Vďaka práci s chórom a schopnosti zachytiť malomestské prostredie nepsychologickými výrazovými prostriedkami vznikla na našej ochotníckej scéne momentálne ojedinelá inscenácia. Daňou za príjemnú a originálnu „podívanú“ je jej „nezniesiteľná ľahkosť“ a hoci sa Lavrík snažil tvar nasýtiť závažnejšou výpoveďou najmä v dodaných monológoch, pôsobili tie ako nemierny prílepok. Ako nemierny prílepok k súťažnej inscenácii *BáPoDi*, ktorá postúpila z Krajskej scénickej žatvy v Prievidzi, pôsobilo aj Lavříkovo angažmán v porote Krajskej scénickej žatvy v Poprade. Súťažiť a byť porotcom v rôznych krajských kolách jedného ročníka tej istej súťaže je oxymoron ako vystrihnutý z Lavříkových malomestských karikatúr a vrhá trochu zvláštne svetlo na jeho pôsobenie na ochotníckej scéne.

Divadelná skupina *DISK* z Trnavy predstavila inscenáciu Blaha Uhlára *Continuo Hommage à Milan Brežák*. Javiskové dielo je opäť výsledkom kolektívnej tvorby, vedenej režisérom Blahom Uhlárom. Tentoraz je poctou hercovi, jednému z najstarších členov divadla a impresáriovi Milanovi Brežákovi. Prácu na inscenácii, ktorá opäť vznikala metódou fixovaných kolektívnych improvizácií, sprevádzala jeho choroba a napokon smrť v januári tohto roku. Napriek tomu herec

Teáter Komika, Levice – Kipling versus Thákur

so svojím milovaným divadlom pracoval do poslednej chvíle. V inscenácii napokon účinkuje vo video- a audiosekvenciách, ktoré vznikali za jeho účasti alebo neskoršou editáciou materiálu, čo s ním Uhlár a kolektív nahrali. Okrem výborných absurdných scénok plných „šibeničného“ humoru najsilnejšie pôsobili scény, v ktorých Milan Brežák viedol s mladšími hercami rozhovory o zmysle tvorby a života. V týchto videosekvenciách Blaho Uhlár zároveň obnažil proces tvorby divadla. Podobne ako v inscenácii *Pokus (v hľadaní spirituality)*, ktorú prezentoval pod značkou S. T. O. K. A., aj v tejto inscenácii ukázal, že témy smrti človeka, umeleckej smrti, tvorby a hľadania sú mu nesmierne blízke. Milana Brežáka v tejto javiskovej pocte Uhlár portrétoval bez akéhokoľvek páťosu s láskou, ku ktorej patrí i krutosť a schopnosť vysmiať sa smrti aspoň z javiska. Herecký tím DISK-u pôsobil v tejto inscenácii nesmierne kompaktné a ukázal, že dokáže zvládnuť aj scény s väčším počtom hercov. Schopnosť improvizovať a vzájomne sa počúvať rastie vďaka skúsenostiam z predstavení i tvorby slušného počtu inscenácií za posledných pár rokov. V tomto type divadla však hrá podstatnú úlohu aj životná skúsenosť: ak sa herec nemá o čo s divákmi podeliť, ostávajú jednotlivé výstupy vyprázdnenými komickými čísliami. Aj *Continuo* ukázalo, že v tomto sú starí a skúsení Uhlárovi herci nenahraditeľní. Jednak sú mu generačnými partnermi pri rozvíjaní tém, jednak na scéne cítia ich dlhoročnú javiskovú skúsenosť, jednak dokážu svojim scénam dodať nielen živosť, ale aj omnoho pestrejšie variovať rôzne výrazové polohy než ich mladší kolegovia. Keď posledný mohykán najstaršej generácie DISK-u Ján Rampák pri odchode z javiska Kultúrneho domu v Liptovskom Mikuláši zabľúdlil a namiesto zákulisím odchádzal za šera zo scény priamo pred očami divákov, pôsobil ako Firs z Čechovovho Višňového sadu blúdaci po vyprázdnenom dome, o ktorom netuší, že ho o chvíľu majú zbúrať. Pri metóde, ktorou DISK tvorí, sa vždy vystavuje riziku, že nie všetky scény, čo vznikajú pri tvorbe inscenácie, budú mať rovnakú kvalitu na predstaveniach. Napriek tomu, že *Continuo* prinieslo najsilnejšie divadelné momenty prehliadky (a nielen jej), do výsledného tvaru sa takisto dostali aj scény oslabujúce celkový tvar.

Záverečná správa poroty uvádza, že drvivá väčšina inscenácií sa orientovala na súčasné texty (4) či autorskú tvorbu (4) a na prehliadke hosťoval iba jeden súbor s inscenáciou klasického textu. A hoci celková úroveň nedosahovala úroveň špičkových ročníkov celoslovenských prehliadok, čo bolo spôsobené predovšetkým

ochotou súborov riskovať v oblasti dramaturgie a nespoliehať sa iba na istoty amatérskymi či profesionálnymi javiskami overených textov a inscenačných postupov, porota ocenila túto odvahu a ochotu riskovať a konštatovala, že experiment a otvorenosť je dôležitejšia ako perfekcionizmus bezpečnej istoty. Iba takýmto spôsobom sa divadlo môže stať priestorom prekvapení a dialógu s publikom, v ktorom dokáže formulovať aktuálne spoločenské problémy akútnejšie ako ktorékoľvek iné umelecké médium, analyzovať sociálne konštelácie a spôsoby komunikácie v iných umeleckých druhoch neanalyzovateľné. Istou formálnou nedokonalosťou dávajú tvorcovia priestor divákovi dotvoriť ich diela, ukazujú krehkosť svojho hľadania. Diela v procese sú otvorenejšie a svojou podstatou zbavené ambície súťažiť o najlepší možný výsledok, ich kvalita spočíva v nastolení dialogickej situácie s publikom. Kritériá postupových prehliadok sú našťastie definované veľmi voľne a dokážu sa prispôbiť aktuálnej situácii na poli tvorby, dokážu reflektovať to, čo sa na tomto poli deje. Tento ročník ukázal, že snaha tvorcov hľadať víťazí nad snahou vytvoriť javiskové tvary čo najviac sa približujúce akejsi norme. To je pre divadlo dobrá správa. Ako ale ukázala výstava zvykov nášho ľudu na Belopotockého Mikuláši, ktorá sa otvorila po vyhlásení výsledkov, v prípade niektorých súborov či tvorcov (a nebol to iba spomínaný Apostrop) sa za snahou hľadať ukrýva aj ambícia byť za hľadanie ocenený. Nie nájsť niečo iné než druhý a tak prispieť ku skvalitňovaniu kolektívneho vedomia (ako to nazval Jan Mukařovský), ale nájsť niečo, čo bude ocenené vyššie ako to, čo našli druhí, aby sa dala stanoviť vyššia alebo nižšia cena. Tak sa tvorcovia dobrovoľne vzdávajú umeleckej slobody, vstupujú do priestoru trhu (podriaďujú sa cenotvorbe a jej ďalším mechanizmom) a formulujú akúsi nepísanú normu. A niekde v blízkosti týchto normotvorných či normalizačných pokusov tuší hranice medzi umením a jeho amatérskou nápodobou.

JÁN ŠIMKO
Foto Mária Vašicová

43. Belopotockého Mikuláš
– celoštátna postupová súťaž a prehliadka amatérskych divadla dospelých,
Liptovský Mikuláš, 9. – 11. júna 2017

Odborná porota: Ján Šimko (predseda), Miroslav Dacho, Michal Lošonský, Silvia Vollmann, Pavla Musilová

Festival pestrosti a kreativity

Keď ma oslovili s ponukou byť členom poroty *Festivalu divadla mladých v Tisovci*, ani chvíľu som neváhal. Na ochotnícke divadlo sa vždy teším, lebo ma stále dokáže prekvapiť výberom témy a tiež žánru či použitými inscenačnými princípmi. Tohtoročný FEDIM ma v tomto smere nesklamal, skôr naopak. Mal som možnosť pozrieť si všetko – autorské inscenácie, ktoré vznikali od začiatku priamo na mieru súboru, dramatizácie postavené na literárnej predlohe, či dokonca rozprávku. A rovnako som bol svedkom aj rôznorodosti v inscenačných postupoch. Niektoré súbory sa s divákom snažili komunikovať štylizovanými javiskovými obrazmi a pohybom, iné stavili na civilnejšie herectvo. Mohol som vidieť aj rytmizovaný pohyb vsadený do hudby, využitie videoprojekcie, či dokonca prácu s bábkou a objektom ako nositeľom významu.

Prvou inscenáciou festivalu bola *Noc výkrikov* divadelného súboru *Ochekhule z Nitra*. Autorský text kolektívu bol paródiou na zlé americké hororové filmy, dievčenské večery a absurdné konšpiračné teórie. Žiaľ, parodovanie uvedeného ostalo v povrchovej prvoplánovej rovine a jednotlivé ironické komentáre nespájala hlbšia vnútorná logika. Súboru sa z toho síce podarilo vytvoriť jednotný príbeh, ten ale nakoniec vyznel len ako spojivo pre inak vtipné slovné a situačné gagy. Svoj nadhľad nad témou sa tvorcovia pokúsili demonštrovať umiestnením herca do hľadiska, ktorý komentoval dej, natáčal si scénu a pretáčal dej naspäť ako na videopáske. Aj keď bol tento prvok nositeľom vtipu a komiky, ešte viac nabúral už aj tak krehkú štruktúru inscenácie. Silnou stránkou napriek všetkým nedostatkom ostávala drobnokresba a odlíšenie jednotlivých charaktérov i práca s imaginárnym priestorom a predmetom, čo bolo hlavným stavebným prvkom všetkých gagov.

FEDIM TISOVEC

CELOSTÁTNÁ POSTUPOVÁ SÚŤAŽ A PREHLIADKA DIVADLA MLADÝCH

Mestské kultúrne stredisko
2. - 4. JUN 2017

Piatok 2. júna

15,00 Slávnostné otvorenie
15,15 **DS OCHECHULE** Nitra / Noc výkrikov
16,30 **DS BEBČINA** Nová Dubnica / Len tak... pre radosť...
17,30 **DS DRIM** Nitra / Psié dni
19,30 **KÚZLENIE SVETLOM** / Vernisáž výstavy fotografií Daniely Rapavej
20,30 **VAŠA BANDA** Žilina / Vlak do neba
21,30 **ÚSMEV** Modrý Kameň / Neznámi

Sobota 3. júna

13,30 **ŠEŠŤ PÉ** Partizánske / Svetlo je ako voda
16,00 **DRAMATERRA** Trebišov / Bosorky, dcéry Salemu
17,40 **DS effectD** Senec / Zlatovláska
19,30 **ČIAROVÝ KÓD** Bratislava / svetlo.tma

Nedeľa 4. júna

13,00 **LANO** Bratislava / Ako na to...
14,30 **Divadlo Akadémie umení Banská Bystrica** - hosť festivalu:
Dorian Gray - Príbeh svedomia
17,00 Slávnostné vyhodnotenie

Kontakty:
Gemersko-malohontské osvetové stredisko
Jesenského 5, 979 01 Rimavská Sobota
☎ 047/5621222 ✉ gmos@rsnet.sk
Mestské kultúrne stredisko Tisovec
Ul. Jesenského 835, 980 61 Tisovec
☎ 047/5493470 ✉ kultura@tisovec.com

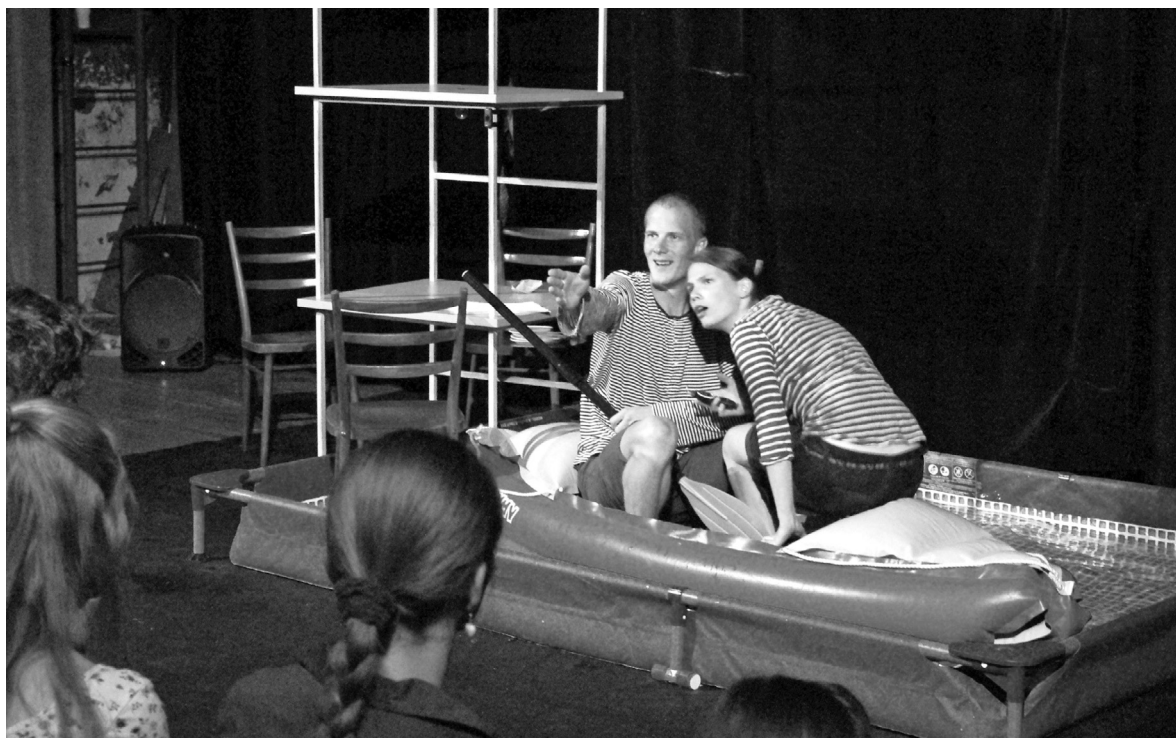
Podporuje a verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

u. **OSVETOVÉ** **BESK** **TSART** **JAVISKO** **TSART** **JAVISKO** **TSART** **JAVISKO**

Generačný kontext bol jedným z hlavných motívov aj inscenácie *Len tak... Pre radosť... DS Bebčina z Novej Dubnice*. Mladí divadelníci na javisku spracovali svoju skúsenosť s poznávaním života dospelých skrz negatívne skúsenosti s prvými brigádami. Obrovským plusom pre autenticitu výpovede bol uvoľnený, miestami až civilný prejav so zmyslom pre detail. Aj keď obrazy zo života pracujúceho využívali štylizáciu v režijnej práci, herecky pôsobili uveriteľne a vďaka tomu získali diváka okamžite na svoju stranu. Celková kompozícia inscenácie

Ochekhule, Nitra – Noc výkrikov

Šesť Pé, Partizánske – Svetlo je ako voda

bola trochu predvídateľná a plynula lineárne od jedného obrazu k druhému, v čom vidím priestor na zlepšenie ďalších projektov súboru; tento drobný nedostatok však nepôsobil rušivo vďaka krátkej minútáži. Naopak, jednoduchosť a úprimnosť tak mohli vyznieť jasnejšie a stali sa hlavným plusom inscenácie, vďaka nim si vyslúžili spolu s ďalším súborom druhé miesto a odporúčanie na postup na Scénickú žatvu.

Divadelný súbor DRIM z Nitry priniesol na festival koláž z diel a vyjadrení ruských spisovateľov rozličných období. Na základe života Puškina, Bulgakova a Vyrpajeva sa pokúsili o angažované divadlo a výpoveď na tému (ne)slobody v umení. Ako keby sa nám snažili naznačiť, že doba cenzúry a prenasledovania umelcov, príznačná pre carské Rusko a ZSSR, sa pomaly vracia späť do našich čias. Na pôde Banskobystrického kraja by táto téma vzhľadom na nedávne udalosti mohla zarezonovať, bránila jej v tom ale samotná kompozícia diela. Z chóru vystupovali viacmenej rozpoznateľné postavy, načrtli situáciu a kým si na ňu divák vytvoril názor, už sa zas vracali do chóru späť a pripravoval sa ďalší obraz. Najviac to bolo cítiť na Puškinovi, ktorému nepomohlo ešte aj to, že s jeho nie práve jednoduchým jazykom sa hercom nepodarilo úplne vyrovnať. Prepojenie jednotlivých fragmentov bolo občas mätkové a divák sa v nich pomaly strácal. Spoločná téma bola síce jasná, ale pomohlo by ujasniť si ju aj výberom textových a scénických prostriedkov.

Nie práve mládežnícku tému si zvolil *umelecký súbor Vaša Banda zo Žiliny*. Spojením motívov troch poviedok – Genéza a katastrofa od Roalda Dahla, Škvrna a Vlák do neba od Jána Lenča – sa pokúsili vytvoriť príbeh o tom, ako sa z nevinného dieťaťa a neúspešného maliara stal Adolf Hitler, príbeh o diskriminácii na základe inakosti a o dedičných škvrnách, ktorých sa nedokážeme zbaviť. Podobne ako v prípade DS DRIM, aj *Vlák do neba* sa pokúšal vypovedať názor mladých na istý aspekt politickej situácie na Slovensku, čo je veľmi pozitívnym znakom ich kritického uvažovania a snahy bojovať proti „vlakom do neba“. Spojiť tri predlohy do jednej inscenácie nie je ľahká úloha a v tomto smere inscenácia škrípala. Vznikli tak, ako to nazval jeden z členov poroty, „nášľapné míny“, nebezpečenstvá dezinterpretácie videného. Napríklad zaradenie činoherného príbehu o diskriminácii na základe dedičnosti hriechov našich predkov hneď za pohybový obraz o tom, že z Hitlera sa stáva manipulátor a vodca, ako reakcia na výsmech z jeho maliarskych pokusov, považujem za obzvlášť nešťastné. Okrem výraznejšej jednotnej ideovej línie chýbala inscenácii, žiaľ, aj jednotnosť formálna. Súbor striedal symbolické obrazy s pohybovými, realistickú činohru so štylizovanou.

K spoločenskej angažovanosti došlo aj v prípade inscenácie *Neznámi* súboru *Úsmev z Modrého Kameňa* (3. miesto). Ako sami uviedli v bulletine, rozhodli sa rozprávať o konflikte, ktorý „v spoločnosti nerezonuje tak, akoby mal“.

Tým konfliktom je rusko-ukrajinská vojna. Na rozdiel od predchádzajúcich dvoch súborov nám túto spoločenskú tému neservujú priamo, ale sprostredkovane cez komorný príbeh dvoch ľudí, ktorých život je poznačený vojnou a z toho vyplývajúcou chudobou. Táto, slovami rozprávača, rozprávka je natoľko univerzálna, že prepojenie s ukrajinským konfliktom v podobe záberov pouličných bojov, Putina a fotografií vojnu zničených budov nie je až také silné a výpovedné, ako to asi tvorcovia zamýšľali. Nepomáhala ani množstvo použitých formálnych prvkov: pokus o interakciu, dramatické herectvo, použitie bábok, projekcia dokumentárneho materiálu, rozprávač, hudba. Pozitívom ale ostala snaha angažovať diváka nie proklamáciou, ale útokom na jeho city a vzbudiť v ňom záujem o osudy našich susedov.

Druhý deň festivalu otvorila inscenácia *Svetlo je ako voda Divadla mladých Šesť Pé z Partizánskeho*. Ako predloha im poslúžila poviedka G. G. Márqueza, na základe ktorej vytvorili pôsobivý impresionistický divadelný obraz o detských hrách a nekonečnej sile fantázie. Hravosť a nápaditosť sa niesli celou inscenáciou, či už v mizanscénach a precíznej drobnokresbe aj tých najmenších postáv, alebo vo výtvarnom riešení. Podarilo sa im navodiť atmosféru magického realizmu a udržať ju až do prekvapivého a rovnako magického záveru. Práve pre precíznosť, presnosť a predovšetkým kreativitu si inscenácia vyslúžila najvyššie hodnotenie poroty a prvé miesto.

Trebišovský súbor Dramaterra ako jediný z celého festivalu siahol po dramatickom texte. V ich prípade môžeme dokonca hovoriť o objavnej dramaturgii, lebo hra americkej spisovateľky Laurie Brooksovej *Bosorky, dcéry Salemu* nebola na Slovensku doteraz

inscenovaná, a dokonca neexistuje ani jej oficiálny preklad. Navyše téma honov amerických puritánov na čarodejnice sa v našich divadlách zatiaľ veľmi neobjavuje. O to viac zamrzelo, že súboru sa reálie Salemu 17. storočia nepodarilo ani napriek zjavnej snahe preklenúť na naše reálie a vypovedať o niečom, čo by zarezovalo u dnešného slovenského diváka. Z inscenácie tak ostalo len vizuálne pôsobivé minimalistické zobrazenie lesa a navodenie temnej atmosféry.

Z dramaturgického hľadiska bol jedinečným aj súbor *effecteD zo Senca*. *Zlatovláska* bola jedinou rozprávkou v programe. Súbor sa rozhodol zamerať sa namiesto na samotný dej na jeho metaforický význam. V štylizovanom a minimalistickom podaní nám ponúkli svoj pohľad na to, čo v dnešnom svete znamená dodržať sľub. Inscenácia bola veľmi kultivovaná, všetky použité prostriedky, herecké aj výtvarné, mali svoje opodstatnenie a využitie. Vyzdvihnúť musím precíznu prácu s rekvizitou ako zástupným predmetom, lanom, ktoré sa menilo zo slučky obesenca na dieťa, využívalo sa na znázornenie priestoru či vytváralo pocit stiesnenosti.

Inscenácia *svetlo.tma* súboru *Čiarový kód z Bratislavy* sa venovala kontrastným pocitom dospievajúcej mládeže. Už samotný názov evokoval súboj dvoch protipólov a metaforu dobra a zla či života a smrti; v samotnom predvedení sa ale tento kontrast nepodarilo rovnomerne udržať. Obzvlášť pasáže „svetlo“, teda pozitívnych aspektov, pôsobili nevýrazne a bojovali s čiernymi protipólmi v textovej forme nielen o svoje prežitie, ale aj o divácku pozornosť. Z inscenácie tak sršal pocit zúfalstva, beznádeje a nemožnosti zachrániť svetlo pred tmou. Zrejme práve to bol zámer súboru. Výraznou prednosťou súboru bola jeho pohybová zdatnosť, ktorá sa ukázala

Lano, Bratislava – Ako na to

Bebčina, Nová Dubnica – Len tak... Pre radosť...

naplno v choreograficky zaujímavých pohybových intermezzách, doplnených funkčne využitým svetelným dizajnom.

Súťažnú časť festivalu uzavrel divadelný súbor *Lano* z Bratislavy so svojím návodom *Ako na to*. Mladí divadelníci siahli po téme, ktorá ľudí ich veku zaujíma zo všetkých najviac: láska a partnerské vzťahy. Snažili sa uchopiť ju „vedecky“ formou odbornej prednášky, ktorá podrobne rozoberala jednotlivé štádiá vzťahu dvoch mladých ľudí. Krátko po začatí bolo však jasné, že v skutočnosti im šlo o hľadanie humoru, irónie, paradoxu a absurdnosti. A tento zámer im vyšiel. Kostru inscenácie tvoril sled etúd a až na pár výnimiek, ktoré sa nevyhli klišé, boli umne a vtipne vypointované. Vďaka autentickému pohľadu na vec, zmyslu pre humor a schopnosti stále diváka prekvapiť, sa porota rozhodla udeliť inscenácii druhé miesto s odporúčením na zaradenie do programu Scénickej žatvy.

Úsmev, Modrý Kameň – Neznámi

Z desiatich súťažiacich súborov až deväť nesiahlo po dramatickej predlohe. Z toho vyplýva aj spoločná črta takmer všetkých inscenácií. Vyrovnáť sa s naratívnosťou predlohy bez opory dramatickej štruktúry nie je jednoduchá vec. Lineárnosť a absencia konfliktu v jednotlivých situáciách bola orieškom pre všetky zúčastnené súbory. Niektorým sa podarilo s nástrahami autorských textov (či už podľa literárnej predlohy, alebo nie) vyrovnáť viac, niektorým menej. Rovnako problematickou sa javila v mnohých prípadoch aj nejednotnosť použitých inscenačných princípov. Možno práve preto mali inscenácie umiestnené na prvom a dvoch druhých miestach ako spoločné znaky žánrovú čistotu a jasnú autentickú generačnú výpoveď.

Najväčším kladom festivalu pre mňa ostáva zistenie, že mladí divadelníci sa neboja experimentovať – ani vo výbere tém, ani ich spracovaním či výberom inscenačných a hereckých postupov. Je to jasný znak toho, že o divadle uvažujú a hľadajú aj iné než zaužívané postupy. Dúfam, že si tento tvorivý elán udržia aj v budúcnosti, aby aj ďalší FEDIM bol ako ten tohtoročný: nielen festivalom divadla mladých, ale aj festivalom pestrosti a kreativity.

MICHAL JASAŇ
Foto Marian Kišák

FEDIM 2017 – celoštátna postupová súťaž
a prehliadka divadla mladých, Tisovec,
2. – 4. júna 2017

Odborná porota: Michal Jasaň (predseda), Elena Knopová, Martina Mašlárová, Alena Lelková
a Miroslav Zwiefelhofer

Pootvorené dvere do trinástej izby

Tohto roku sa na *Zlatej priadke* zúčastnilo šesťnásť súťažiacich detských kolektívov takmer zo všetkých krajov a jeden hosťujúci súbor detí zo ZŠ Janka Čmelíka v Starej Pazove v Srbsku s inscenáciou *Deti z Pavlovskej ulice*.

Taxonomický výpočet je odpoveďou na naliehavosť, s akou sa deti zo súborov usilovali nájsť zo sveta reality takú tému, ktorá ich vedie cez príbeh až k dôvernému príhovoru najmä svojich rovesníkov. Objavili sa aj príbehy tragikomické, na rozhraní balady, bájky či legendy. Niektoré súbory prevzali inšpiráciu z filmových podôb literárnych textov a ich výpoveď často prekračovala hranice tabuizovaných tém, dlho ukrývaných pred detským interpretom či divákom. Takou bola téma vedomia smrteľnosti, umierania i faktickej smrti s istou dávkou posunu do paralelných svetov, o ktorých však ľudská skúsenosť nemá vedecký dôkaz, ale literatúra či divadlo áno. Takú imagináciu či fantastiku transportuje poetická, estetická a umelecká skúsenosť. Diskusia o vhodnosti či zamietnutí hrať s deťmi príbehy o smrti alebo „optimistických“ záveroch inscenácie je nepodstatná. Deti reflektujú svet brutality, násilia, teroru, šikanovania, manipulácie či straty sebavedomia a sebaúcty svojím pohľadom. Ak hrajú o témach zatvorených v trinástej izbe, tak aspoň trochu pootvorili dvere, aby sme videli, ako ony takýto svet vidia a čo ich trápi. Nie, divadlo hrané deťmi nevytvára patetické obrazy o svete, ale na pozadí kvalitnej literárnej predlohy alebo dokonalej kolektívnej konzultácie si tohto roku vybrali témy zložité, ťažiace ľudstvo na každom kroku. Ba idú aj ďalej a upozorňujú na ohrozenie života na zemi aj ľudského druhu. Prečo deti tieto témy priťahujú? Nie pre opis tragickosti, ale preto, že vyrastajú z detskej hry, hrania, ktoré môže prerásť do vzniku totalitných útvarov manipulujúcich veľkou skupinou ľudí. Na druhej strane ich priťahuje humorné stvárnenie príbehov, v ktorých aj závažná tematika stráca ostrie brutálnej sily a ostáva stáť ako nad nožom medzi fikciou a možnou skutočnosťou. K inej skupine patrili príbehy s rozprávkovým sujetom, ale aj v nich sa láskavý humor menil na varovanie cez tragikomický úsmev. Vek interpretov bol

ďalším faktorom ovplyvňujúcim výber témy, stavbu príbehu a použité prostriedky. Nech to znie akokoľvek hypoteticky, deti vo všetkých kolektívoch vedia presne, čo hrajú, prečo to hrajú a ako sa podieľali na tvorbe jednotlivých obrazov i etickom vyznení obsahu ich hry pred divákom. Áno, dnešné deti veľmi aktuálne reagujú na krízu ľudskej spoločnosti a sebe primeraným spôsobom nám o tom podávajú správu z javiska. Nie sú to kompozície vytvorené dospelými, ale obrazy videné očami detí. Práve vizualizácia, minimum rekvizít, využívanie vlastného tela na stavbu scény či komediálne gesto odkryli pohľad detí na náš svet plný zloby, netolerance, násilia, teroru, zastrasovania. Ale súčasne v poetickú skratku priniesli na javisko vlastnú autentickú spontánnu hru, rozkoš z hrania príbehov aj zo spôsobu, akým to uskutočňujú. Minimalizmus v scénografii nahradili detský interpreti úsilím odkryť vlastné schopnosti a ukázať svoje videnie sveta. A to v ideovej rovine či sujetu vôbec nebolo minimalistické. Naopak. Nazreli sme do sveta, o ktorom sme si mysleli, že deti vedia veľmi málo. Ako sme sa mýlili! Každý „novátor“ po čase smeruje k zotrvačnosti, vytvoreniu kánonu, no detský interpret je vždy iný, a tým sa zabraňuje vytváraniu recyklovaných duplikácií či kópií nejakého inscenačného spôsobu. Isto, tvorcovia majú svoj prístup k deťom, ale ten sa od prípadu

MoDRé TRaKy, Vráble – Ostrov

DRIM, Nitra – Vlنا.sk

k prípadu musí meniť či podriaďiť schopnostiam interpretov. Z tohto pohľadu bola Zlatá priadka 2017 veľmi silným umeleckým gravitačným poľom. Deti nás upozornili, že ak začneme morálne hodnoty, o ktoré sa opiera humanitná komunikácia medzi ľuďmi relativizovať, môžeme sa stať bezcitnými bytosťami. Inscenácie vtiahli diváka do sveta fikcie, fantázie, hry imaginácie preto, aby sa v nás opäť prebudili city – spolupatričnosť, láska, tolerancia a prijatie inakosti druhého ako prednosť pri profilovaní súčasnej globálnej spoločnosti.

DDS MoDRé TRaKy pri Základnej škole s materskou školou Lúky vo Vrábľoch sa predstavil inscenáciou s názvom *Ostrov* (1. miesto), ktorú voľne podľa Goldingovho *Boha múch* s kolektívom detí pripravil režisér Štefan Foltán. Divák sedel v kontaktnom priestore ohraničenom z jednej strany vrecami. Potom sa začalo premietanie drastických obrazov zo súčasných vojnových konfliktov, ktoré prekryli vlastnými telami deti zo súboru. Dištancia od sveta teroru a násilia viedla k vytvoreniu vlastného sveta hier. Vysypali piesok z vriec a vytvorili detské ihrisko ohraničené palicami. Svet detskej hry prekypoval voľnosťou a slobodnou voľbou zúčastňovať sa na tejto hre. No nešlo o zábavu. Hra detí na dotyk od publika vytvárala atmosféru spolupatričnosti. Videli sme ulicu, púšťanie šarkana či let v balóne až po vesmírne putovanie zavŕšené podvodným svetom v uzavretom akváriu. Tu sa hra lámala nástupom manipulácie. Uzavretý priestor bol akýsi ostrov, ktorý sa zo slobodného sveta stal uzurpovaným

jedným manipulátorom. A odrazu sa vôňa piesku stala bojovým poľom púšte, kde sa z hráčov stávali lovci. Akoby sa spoločnosť vracala do minulosti. Pritom manipulátora glorifikujú a celá spoločnosť ho adoruje. Triumfuje zlo, hoci sme cítili, že nestačí sa prizerať alebo zaradiť. Je potrebné aj niečo vykonať a za svoje činy niesť aj zodpovednosť. Virtuálny svet násilností nás vo výkriku varoval. Priateľ nás môže zradiť, nepriateľ zabiť, ale najhorší sú tí ľahostajní. I oni nás môžu zradiť aj zabiť, lebo ich vzťah k realite je indiferentný. Pach púšte i detského pieskoviska, sveta, ktorý si tvorili deti, sa odrazu dostal na hranicu možnosti a reality. Volanie o pomoc z javiska atakovalo našu nevšímavosť. Nestaľme sa ľahostajnými k problémom ľudského sveta!

Na inom póle apelu stál DDS *DRIM pri Základnej umeleckej škole J. Rosinského v Nitre*. Inscenáciu *Vlنا.sk* (2. miesto) na motívy filmu *Die Welle* ako projekt pripravila režisérka Marica Šišková. Šlo o existenciálnu situáciu. Ocitol sme sa v skupine detí, ktoré pri hre na zámenu rol museli po jednom chodiť vypovedať neprítomnej nátlakovej skupine. Zámena rol vytvárala napätie medzi zúčastnenými. Obviňovanie, spovede, útoky či výsmech alebo súcit súviseli s pocitom viny alebo nevin. Ak dodržali pravidlá, poručili hierarchiu nastupujúcej fašistickej moci. Ak ich premietli do vlastných životov, vyrastal závažný konflikt medzi svedomím, voľbou a skutočnosťou. Losovanie, ktoré určil neprítomný učiteľ, donútilo hrať židovské deti árijcov a opačne. Stále morálne strety a výsluch odkrývali zhubnú silu propagandy. A tá sa nesie sociálnymi sieťami

aj dnes. Variant Vlna.sk bol odrazom toho, že okolnosti môžu zbaviť človeka jeho ľudskosti a prebudiť v ňom nízke pudy. Aj keď šlo zrejme o situáciu z tridsiatych rokov niekde v Nemecku, priestor, v ktorom sa deti nachádzali, bol súčasný. Hoc sme videli dva rebríky ako možnosť úniku, nik sa oň nepokúsil. Hľadali slovné, morálne i zlovestné argumentácie. Inscenácia vytvárala silové pole napätia od prvých slov až po posledné konanie. Z interpretácie detí vanula hrozba pre človeka ako emocionálneho tvora, ale súčasne aj obava z ľahkej manipulácie krehkej detskej duše. Deti sa v príbehu správali ako dospelí. Nakoniec nebolo isté, či hra spôsobila nejaký zločin a teraz sa z neho chcú všetci vykúpiť, alebo ide iba o pokračovanie hry. Hra a realita tu stáli opäť tesne vedľa seba. Nie sen a skutočnosť, ale zodpovednosť a manipulácia vystupovali do popredia. Kliknime si na Vlna.sk a dozvieme sa o sebe viac cez svet videný očami dnešných detí na tému minulej ľudskej deformácie.

Drobátka zo Základnej umeleckej školy na Mudroňovej ul. v Martine (3. miesto) nás zaviedli do sveta klasickej rozprávky, ale iba podľa názvu predlohy Pavla Dobšinského *O dvanástich mesiačikoch*. Pomerne malí interpreti na jednoduchnej scéne s bielymi roletami vytvorili rozprávkovú krajinu, rovnako interiér aj exteriér. Maruška ide do lesa na fialky, neskôr jahody či jablká, lebo ju do lesa pošle macocha s Holenou. No detsky úsmevný svet rozprávky naznačili už na začiatku, keď spoza scény vykukujú hlavy nápadníkov, ktorí sa uchádzajú o Marušku. A svet rozprávkových mesiačikov? Ten vznikol vytiahnutím roliet a za nimi je redukovaný počet mesiačikov. Sú tam práve tí, ktorí ovplyvňujú potrebné ročné obdobie. Keď chcú Macocha s Holenou rovnako uspieť ako Maruška a zarobiť si jablkami nejaký majetok, Sečeň ich zmrazí. Táto hibernovaná poloha ako trest však netrvá dlho, lebo Maruška poprosí Sečeňa, aby ich oživil, ona ich obe objíma a vytvoria tak láskavý rodinný zväzok. V radostnej spontánnej detskej hre sa ešte objavili na paraváne dve maňušky. Režisérka Pavla Musilová umne zakomponovala do fragmentárneho príbehu aj tieňohru putovania do hory a najmä posilnila prirodzený detský sklon ku karikatúre postáv. Preto tento redukovaný príbeh vyznel divácky veľmi presvedčivo.

Kultivovaným, lyrickým až melodramatickým vykreslením záhrobia nás do príbehu o láske, zrade a odplate vtahoval súbor *Detského divadelného štúdia OCHOTNÍČEK z Púchova*. Režisér Peter Hudák spolu so súborom uvažoval o podstate človeka a nachádzal ju v duši, ktorú nekonkretizoval, ale kontradikticky až mrazivo hravo nazýval: „... duša je len prázdne nafúknuté nič.“ Príbeh budúcich manželov

Viktora a Viktórie kontrastoval so snahou rodičov z dobrých obchodníckych a poklesnutých šľachtických rodín, narážal na svet pretvárk a lží, čo režisér zvýraznil bielym líčením tvárí. A tak sa mŕtva nevesta stala v záhrobie záchrankyňou klíčiacej lásky napriek úsiliu rodičov a súčasne sa pomstila aj svojmu falošnému zvodcovi. Je síce otázne, či záhrobie a skutočný svet sú dva paralelné spôsoby existencie, ale rozprávkovobaladický kolorit hry *Iba také nafúknuté nič* (Cena detskej poroty) poukázal na mohutnosť sily duchovného života, ktorý zaručuje človeku sebaúctu i potrebu spolupatričnosti. V hre sa smrť javila ako pokračovanie života v inej dimenzii. No nešlo o pocit strachu, ale očistenie nášho sveta od pretvárk pomocou vedomia smrteľnosti človeka i toho, že nedostaneme dvakrát šancu žiť. Preto musíme žiť svoj život plnohodnotne, s láskou k iným ľuďom.

Iný príbeh s tematikou smrti bola Andersenova rozprávka *Dievčatko so zápalkami*, ktorú svojím výkladom predstavil *Detský divadelný súbor ATĎ pri Základnej umeleckej škole v Žiari nad Hronom*. Príbeh o chudobnom dievčatku a zápalkách je všeobecne známy. Súbor však v neverbálnej podobe použitím červených plachiet vytváral obrazy o ľahostajnej spoločnosti. Vyhnanie dievčatka do noci otcom opilcom je odrazom života malomestskej spoločnosti predstierajúcej solidaritu. Čas Vianoc

Drobátka, Martin – O dvanástich mesiačikoch

sa stáva ideou naplnenia súcitu, ale ten sa nedostavil. Tu sa inscenácia lámala a prechádzala od neslovného opisu do symboliky horiacej zápalky, čo stvárnili pohybom. No osud dievčatka nezávisel od živlu ohňa, ale ľahostajnosti okolia, a preto sa jeho život končil s poslednou zápalkou na ulici. Interpreti boli odetí v čiernych trikotoch s červenými plachtami, ktoré menili svoju funkciu, až sa stali znakom ohňa. Hra apelovala na naše svedomie, ale iba pohybovým opisom.

Inou frekventovanou tematickou oblasťou bola marginalizácia nevšedných postáv, ktoré spoločenstvo či kolektív, napríklad triedy, odmieta. *Detský divadelný súbor Trma-vrma Základnej umeleckej školy pri Spojenej škole na Letnej ul. v Poprade* v inscenácii s názvom *Darca* (Cena za výtvarnú koncepciu a jej javiskovú realizáciu) sprítomnil unifikovanú a príkazmi či zákazmi ovládanú spoločnosť či spoločenstvo. Interpreti využívali iba malé debničky a plátno, na ktorom sa zjavovali obrazy uniformného života spoločenstva. Nikto nechce prekročiť hranicu dobrovoľného väzenia. No mladý Jonas pátra po príčinách, kým sa od Darcu nedozvie tajomstvo života spoločnosti. Motív pôvodnej literárnej predlohy bol iba inšpiráciou a režisérka Alena Váradyová vytvárala spoločenstvo bez vlastností pomocou tiel interpretov, zmenou prostredia aj bábkami vyrobenými z prefabrikovaných dielov (potrubia, rúry, unifikácie). Toto spoločenstvo Jonasa poverí, aby prevzal od Darcu tajomné posolstvo, v ktorom je však zakódovaná aj hrozba jeho sebazničenia. Posolstvo obraznosti inscenácie bolo jednoznačné: máme nekriticky žiť podľa predpísaných pravidiel a noriem bez toho, aby sme sa na takýto systém pozreli kriticky? A možno je sila odkazu hry v otvorení fantázie a imaginácie. Nežij pod maskou vlastných predstáv o sebe, ktoré nám v podstate niekto direktívne vnucuje.

Iný, dynamický pohľad na nedávnu masovú spoločnosť s prepojením na súčasnosť vytváranú idolmi a falošnými vzormi priniesol na javisko *Detský divadelný súbor Bebčina z Novej Dubnice*. Inscenácia *Bujnenie porastov* bola metaforickým vyjadrením príbehu o dvoch dvojvaječných dvojčatách a karikatúrou nudiacej sa mladej generácie, ktorú režisérka Miriam Martináková situovala do doby nedávno minulej, čo zvýrazňoval aj chrapľavý hlas budovateľských a rockových melódií mojej mladosti. Inscenácia pracovala výrazne s rytmom a tempom výstupov, čo umožnilo odhaliť charakter obľetovaného, ako aj davu obdivovateľov. Jedno z dvojčiat chodí s truhličkou trávy a hľadá si svoje miesto v dave, ktorý ho však odmieta. Aj keď obdivovaný je žiadanou korisťou svojich obdivovateľiek, predsa sa zastane inakosti svojho brata. No aj ten si nakoniec nájde spriaznenú dušu, paradoxne na

cintoríne. Inscenácia bola dravo dynamická, až sa niekedy význam jednotlivostí strácal. No režisérka pracovala aj s pauzou a kládla ju na primerané miesta. Celú scénografickú výbavu si na javisko priniesli samotní účinkujúci. Hra o dočasnosti idealizácie idolov a ich prekřížení ukázala vlastný falošný obraz v krivých zrkadlách kolektívnym interpretačným výkonom účinkujúcich. Aj my dospelí výnimočných jednotlivcov buď demonizujeme, alebo nekriticky adorujeme. Výzva Bebčiny karikuje vzťahy, ale smiešne nie sú. Ich polarita je odrazom aj nášho vzťahu k skutočnosti.

Detský divadelný súbor Prvosienka pri Základnej škole s materskou školou J. Vojaššáka v Zákamennom vyniká najmä dokonalou súhrou interpretov v pohybových obrazoch. Teraz si režisérka Zuzana Demková spolu so staršími deťmi pripravila inscenáciu *Statočný...* na motívy rozprávky H. Ch. Andersena *Statočný cínový vojačík*. Netradične okrem výrazne štruktúrovaného pohybu pridali aj slovo, ba siahli aj po bábkach, akýchsi pendantoch hlavného hrdinu. Možno exponovanie bábok (bábik) na proscénium zvädzalo publikum k hľadaniu nevšedných riešení. V podstate si inscenátori príbeh upravili tak, aby základná osnova nenaplnenej lásky našla výraz v pohybe, slove aj vo vzťahu k rekvizite. Papierové čiapky či loďky pred našimi očami vytvárali kolektívnu obrazovú podobu. Opäť témy vylúčeného jednotlivca a spoločnosti, ktorá ho vytesňuje na okraj diania. Lásku Statočného s nehybnou nohou a Tanečnice naruša Škriatok a rôznymi nástrahami prekáža ich vzťahu. Ten sa nakoniec končí tragicky. No podstatné je jedno: aj nenaplnená láska, smerovanie k harmónii môže silno spojiť ľudské osudy, hoci v pohybovo-slovnom rozprávkovom šate. Priezračnosť inscenácie, jednoznačnosť konania vyznievali ako pečať spoločnosti, ktorá hoc sa hýbe, ostáva na mieste. Naopak, individuálne rozdiely v pohľade na svet sa môžu spájať do celkov. Láska ako silný emocionálny prejav tak nadobudla v tragike záveru dimenzie večného splnutia. Opäť na javisku umieranie a smrť, ale nie ako trest, lež naplnenie poslania. Interpretky to dokázali dokonalou súhrou a kolektívnym uchopením priestoru i ľudských typov.

Detský divadelný súbor LANO pri Základnej umeleckej škole J. Kresánka v Bratislave si z náročnej lyrickej predlohy Tarjeia Vesaasa *Ľadový zámok* vytvoril s režisérom Matejom Čertíkom mnohovrstvový znakový divadelný tvar s názvom *Siss*. Dekomponovať príbeh so silnou naratívnu zložkou do dynamického divadelného pohybového i slovného obrazu nebolo jednoduché. Dve priateľky Um a Siss v mnohých reálnych aj fiktívnych dialógoch a dramatickom

konaní si vyžadovali sústredenú prácu mladých interpretov. Ladový zámok, ozvena hlasu Um, tajomstvo jej zániku, ako aj prostredie školy, kde dochádza ku konfrontácii oboch dievčat, ale aj dvoch spôsobov existencie, si vyžiadali aj primerané farby a tvary kostýmov pripomínajúce severskú krajinu. Tým sa dostávame k polarite medzi predstavou o skutočnosti, realitou a umeleckou fikciou. Viaceré vrstvy niekedy divák nedokázal interpretovať aj preto, že výraz a význam niekedy nemali čas predostrieť pred publikum hĺbku ponoru do ľudského bytia.

*Detský divadelný súbor
Bodka pri Základnej umeleckej
škole vo Veľkom Krtíši pracuje*

s interpretmi veľkého vekového rozptylu. Preto ich zaujala téma z Osmijankových rozprávok od Kristy Bendovej a pod režijným a pedagogickým vedením Silvie Svákusovej pripravili inscenáciu *Recept na šťastie*. Tri dcéry vyprevádzajú otca do búrlivého sveta faktov. Pripravujú jedlo s vedomím, že každej z nich prinesie šťastie. Tu sa inscenácia dostala v množstve výtvarných scénických artefaktov, ktoré pohlcujú nosný motív, od reality k hre na hru. Časom sa divák strácal v záplave obraznosti a unikala mu podstata podôb života. Byť dokonalá, ísť sa sánkovať alebo mať sa s kým hrať? To sú tri alternatívy života, ktoré sestry striedavo pred nami pripravujú. Rozľahlosť scény, jej mobilita a presuny niekedy spôsobovali ťažkosti v orientácii diváka v príbehovej osi. Do popredia sa dostával živý obraz, fiktívny priateľ, oživená kresba na stene... Farebnosti, nápadov a kreatívnych variácií bolo priveľa. Možno stačil jeden zhustený príbeh pars pro toto... Je však obdivuhodné, ako vekovo členitý kolektív dokázal na javisku spolupracovať a odkrývať radosť zo samotného hrania.

Detský divadelný súbor „Za šeckí drobné“ z Galanty nastolil názvom inscenácie *Ukážeš mi, prosím, cestu?* jasnú otázku. Režisérka Viera Ralíková si vybrala školské prostredie, kde konformita víťazí nad prirodzenou originalitou. Nová žiačka s poetickým či umeleckým videním farebnosti sveta a odkrývaním skutočnosti viac pomocou umeleckej metafory než naučenej fyzikálnej poučky naráža na odmietanie kolektívu. Na jednoduchom svetlom pozadí sa v hre tieňov objavovali kresby, do ktorých sa

Trma-vrma, Poprad – Darca

vylievala farba. Epidiaskop umožnil tvorcom za pomoci hudby vytvárať polaritu života a jeho alternatívy ako obrazy vo svete tieňov. Inscenácia bola kritickou sondou do vedomia školy ako inštitúcie, lebo interpreti sa nevyhýbali ani kritike školského systému, spôsobu výučby či metód učenia. Farebnosť a sivosť tu nadobudla symbolickú hodnotu prístupov k životu.

Poslednou skupinou boli inscenácie, ktorých hlavným poslaním bolo cez zábavné prvky a komické situácie priviesť diváka k úvahám o súčasnosti. Prevládali rozprávkové aj filmové predlohy ako podklad na scénické spracovanie. Zábavnosť a radosť z hry nemali ambície vytvárať svet paralelných predstáv, ale uspokojiť divákovu túžbu po smiechovej kultúre.

Divadelný súbor žiakov literárno-dramatického odboru Základnej umeleckej školy v Cíferi si upravil predlohu Jana Wilkowského a pod názvom *Maco Maťo na vajci* priblížil humornou formou svet zvierat, kde vládne istá hierarchia a vtáčatá nechcú prijať kukučie vajce. Tak ho vysedí Macko. Nemôžeme sa preto čudovať, že zviera vyľahnuté z vajčeka je krížencom líšky a medveda, podstatné sú vtipné situácie v jednoduchej scénografii. Režisér Martin Križan vymedzil priestor rozprávkovej krajiny výstražnou páskou a postavy obliekol do reflexných viest. Kostým vytváral farebný obraz, ale konanie bolo skôr referovaním o udalostiach. Režisér si tým pripravil pôdu pre náročnejšie projekty a súbor získal divadelnú súťažnú skúsenosť. Príznačne inscenáciu nazvala Katka Hitzingerová: „... akoby to bola inscenovaná

Dramaterra, Trebišov – Charlie a továreň na čokoládu

bájka.“ Od nej sa odvíjali všetky vzťahy, ale aj drobné nedorozumenia. Vyhrala vizualizácia nad myšlienkou rešpektovať svoje okolie. Aj keď išlo o personifikáciu, deti hrali zvierací svet v kostýmoch s entuziazmom.

Nováčikom na Zlatej priadke boli súbory DDS Dramaterra z Trebišova, Divadielko pri ZŠ s MŠ v Poráči a mladý detský kolektív súboru LaNo pri ZUŠ J. Kresánka v Bratislave.

Dramaterra uviedla inscenáciu *Charlie a továreň na čokoládu* (Cena za kolektívnu tvorivú činnosť a živý obraz na scéne), v ktorej porovnávala filmovú predlohu s vlastným videním sveta manipulácie, ale aj svedomia jednotlivca. Režisérka Edite Treščákovéj stačili na vytvorenie priestoru, jeho premeny, strojovú monotónnosť iba prázdne filmové kotúče. Tie boli v rukách interpretov strateným príbehom, ktorý hľadali ich otáčaním. Zároveň sa nimi utvárala atmosféra tragikomických situácií ústiacich do obrazu svedomia majiteľa továrne na čokoládu Wonka a chudobného chlapca Charlieho. Jednoduché a účelné spojenie rekvizity s výkonmi interpretov vytváralo fantazijnosťou a hravým snením obrazy aj vzťahy medzi postavami.

Detský divadelný súbor z Poráča pri Krompachoch si upravil rozprávku Kristy Bendovej s názvom *O troch princoch* a hravou, nenútenou kompozíciou detí v priestore scény vytvoril príbeh o rôznom prístupe ku skutočnosti, ak nad ňou človek získa moc. Režisérka Janka Dubčáková vychádzala zo schopností detí premeniť hravé etudy na príbeh o troch prístupoch k svetu. Rozprávkový kolorit len umocňoval charakter troch princov a ich vládu i pointu príbehu zapísanú na kráľovskej bráne jedného z princov: „Všetkého veľa škodí.“

Detský dramatický súbor LaNo s malými deťmi pripravil krátku anekdotu s jasnou pointou:

práca spisovateľa potrebuje fantáziu, sústredenie a systém. Nevyznelo to tak jednoznačne, ale malý školák, autor, skladá neposedné písmenká do príbehu a umiestňuje ich do riadkov na zemi. Názov *Lenivý príbeh* vychádzal z predlohy Zvonimira Baloga a jeho javisková adaptácia bola hravou odpoveďou na trampoty spisovateľskej práce, aj keď ju nechápeme ako metaforu. Bezprostredná hravosť detí dodávala príbehu kontúry komickej kompozície.

DDS pri ZUŠ Jána

Pöschla v Prešove si pripravil cestovnú inscenáciu s názvom *O rozprávkovom vláčiку*. Autor predlohy stavil na čaro putovania a rôznych zastavení, kde sa do vagónov dostávajú rôzne zvieratká. Škoda len, že režisérka Irena Kasalová nemohla všetky zastavenia epizodicky rozlíšiť. Niekedy ostalo len nastupovanie a cesta vlakom. Zaujímavé bolo využitie rekvizity ako vychádzajúcich obláčikov dymu z putujúceho vláčiку. Slovakizovaný text notoricky známej piesne ostal iba kulisou púte. Jeho význam sa nikde nestretol s komickým konaním. Našťastie konanie „pasažierov“ využívalo aj poučné či humorné predstavovanie jednotlivých postavičiek a deti dravo i sústredene dokázali v rozľahlom priestore „ekranu“ javisko využiť.

Detská divadelná Zlatá priadka Šaľa 2017 odkryla pohľady do tabuizovaných dverí, ktoré divadlo hrané deťmi neotváralo, no situácia v spoločnosti a svetová globalizačná klíma vo svete ich prinútila tieto dvere pootvoriť. Vysoká umelecká a estetická úroveň predstavení naznačila, že divadlo hrané deťmi má stále svoje témy a vie ich pohľadom detí preniesť aj na divadelné javisko, ktoré predpokladá prítomnosť skutočného publika.

K. I. RÁŠ

Foto archív organizátorov

Zlatá priadka – celoštátna postupová súťaž a prehliadka detskej dramatickej tvorivosti, Šaľa, 25. – 28. mája 2017

Odborná porota: Ľubomír Šarik (predseda), Katarína Hitzingerová, Denisa Tcheldize, Mária Kecsesová, Dušan Krnáč

Tragika a grotesknosť súčasného detského sveta

Naučili sme sa v predhovoroch k situácii v istom divadelnom kontexte hovoriť o žánroch, témach, sujetoch a smerovaní estetického komunikátu, ktorým je v tomto prípade divadlo dospelých hrajúcich pre deti. Ak sa inscenácia dostane do problémov (príčin môže byť nespočetne a nie sú izolované, pôsobia komplexne), začne sa hovoriť o divákovi. Vyplýva to z toho, že tvorcovia vedome, teda racionálne smerujú svoju produkciu na publikum v istom veku. Ak tento divák nie je v sále prítomný, akoby sa všetko devalvovalo na vizuálny javiskový obraz. Ale ani v takom kontexte nemôže inscenácia stratiť svoju jedinečnosť a umeleckú silu. Nuž nečudo, že z tohto pohľadu sa niekedy inscenácie určené deťom javia ako Popolušky, ktorých topánky nesedia na nijakej nohe diváka.

Tohto roku sa počet súborov znížil na šesť. Dva súbory sa na súťaži nemohli z objektívnych príčin zúčastniť. Vo všetkých súťažných inscenáciách sa dalo pozorovať úsilie ísť nekonvenčnou cestou smerom k predpokladanému divákovi. Niekedy sa objavili aj pokusy vyjsť potenciálnemu publiku oproti. Stalo sa to najmä v takých prípadoch, ak tvorcovia redukovali zložitost' sujetu na epizódy a tie potom v sérii výstupov putovania hrdinov jednoznačne dotvárali slovom, konaním i kostýmom. Toto úsilie má isto svoje sociologické opodstatnenie, ale pri výstavbe divadelného diela pôsobí retardačne. To ale neznamená, že s divákmi nezarezonuje. Také boli scény drobného „násilia“, úderov, kopancov alebo slovného výsmechu. Na opačnom póle boli inscenácie imaginatívneho realizmu. Tie s minimom prostriedkov vťahovali publikum v kontaktnom priestore do kašičky predstavenia. Videli sme oba spôsoby – s frontálnym aj s arénovým, kontaktným usporiadaním scény. Pritom nešlo o aktívnu spoluúčasť publika na tvorbe príbehu. Išlo o bezprostrednosť, zážitkovosť, keď predlohy, ktorými sa tvorcovia inšpirovali, silno poznačili rozprávkové alebo autorské príbehy. Tradičná rozprávka ostala iba ako

imanentná možnosť inscenácií na vytvorenie neskutočného, paralelného sveta.

Výrazným charakteristickým prvkom sa tohto roku stala hudba vo všetkých jej premenách: od zvukov až po melódiu. A všetky spoločne prispeli k charakteristickému obrazu inscenácií. Hoc smiech a humor prevládal, priestor, kde sa tak dialo, bol zafarbený tragikou existencie človeka v prirodzenom svete. Táto humorná, komická až groteskná nadstavba zvýrazňovala ťažobu témy, ktorú tvorcovia na javisku cez príbeh alebo obrazom predstavovali. V hereckej práci okrem karikatúry postáv do popredia vystúpil fenomén tela a telesnosti ako nástroja na budovanie scénografie aj charakteristiky postáv. Niektoré inscenácie boli komorne obsadené (Modré divadlo, Vrable), niektoré početnejšie (sociálne divadlo Hopi Hope, Košice). Využívali premenu rekvizít na inventár scény alebo typológiu postáv. Neobchádzali ani tradičný kostým, ale jeho permanentnosť neumožňovala premenu znaku na nový význam. Hľadanie a nachádzanie divadelného jazyka jednotlivých tvorcov viedlo v početnejších súboroch ku kolektívnemu herectvu.

Inscenátori využili aj prvky divadla masiek (Divadlo Zelenka, Zvolen; DS Z. N. A. K., Revúca; Divadlo „A“ a Divadlo Shanti, o. z., Prievidza). Plošné bábky v spojení s hereckou interpretáciou vtipne využil súbor Gong z Bratislavy. Môžeme konštatovať, že silové pole prehliadky nemierilo k neznámych výšinám, ale umelecky i esteticky primerane, s individuálnym

Modré divadlo, Vrable – More vo fľaši

vkusom a mierou pre proporcie inscenácie stávali fabulu príbehu cez slovo, obraz, spev i neočakávané konanie. Práve neočakávaná, nepredvídateľná javisková situácia vytvárala napätie vo všetkých typoch spracovania dramatickej predlohy.

Najviac zaujali tvorcov naliehavé problémy dekonštruovaného sveta skutočnosti. Rozprávkový žáner bol niekde iba východiskom, inde šli tvorcovia cestou autorského textu alebo stavby inscenácie. Osamelosť, stvorený svet ľží, intuitívny realizmus absurdných okamihov rozbitého slova i obrazu, čierne-biele a plochou zvýraznené prepadlisko spoločenského života aj spontánne neškolené herectvo, v ktorom sa bezprostredná interpretácia účinkujúcich stávala umeleckým obrazom – to všetko sme mohli vidieť na tohtoročnej prehliadke. Bolo by ťažké zhrnúť všetky témy do jednej vety. Prevažovala tragika údely života v habite humoru, grotesky a nadsádzky. Ilustratívne obrazy naivnej rozprávkovosti tvorcovia vymenili za apelatívnu na nebezpečné smerovanie ľudstva, ktorému vládne moc, sila, matéria nad humánnosťou, ľudskosťou a spolupatričnosťou. Tento mozaikový obraz bol devízou súťažnej prehliadky *Divadlo a deti Rimavská Sobota 2017*.

Dielo Daniila Charmsa (vlastným menom Juvačov) na slovenské javiská priniesli a verejnosti predstavili recitátori a neskôr divadlo poézie. Výnimočnosť tohto autora spočíva v sústredení na drobnosti, nevýznamné detaily, absurdné situácie, často pomocou konfrontácie častí, na ktorú rozložil súčasnosť. Prostriedkami mu bola živelnosť a nespútanosť (patril do zoskupenia „čínarov“). Byť znamená odlišovať sa, ale odlišovať sa znamená byť sám. Jeho poézia, poviedky (niektoré pripomínajú Kafkov Proces) a hry (Jelizaveta Bam) vyúsťujú do nereálnych spojení s európskym prúdom absurdnej drámy. Absurdita je dôsledkom hraníc telesnosti. U človeka sa však objaví s pocitom nehybnosti i pocit večnosti. Tento spôsob vnímania času vedie v literatúre k zániku sujetu. Uprednostňuje sa situačný nezmysel narušujúci nie sieť slov, ale medziľudských vzťahov. Súbor *Z. N. A. K pri Prvom slovenskom literárnom gymnáziu v Revúcej* pripravil predlohu *Cirkus Šardam* ako groteskný pohľad na spoločnosť, aj keď sa jej príbeh odohráva v manéži. Farebné pozadie vytváralo obrys hracieho poľa. Bol to cirkus ako inštitúcia, ktorej výkony sú nedokonalé, nesystematické a úsilie uchádzačky o miesto v cirkuse je podobenstvom o nefungujúcom svete byrokracie tridsiatych rokov minulého storočia. No môžeme povedať, že sa nás dotýka aj dnes. Trápne výstupy prehlušuje búchanie do nástrojov. Tým výraz zvuku zamieňa kvalitu

artistických čísel. Upravovateľ predlohy a režisér Marian Lacko si uvedomil úskalia predlohy, a preto sa usiluje vytvoriť komickú situáciu na pozadí reálnej, ale nedokonalnej hry cirkusových umelcov. Tým sa hra posúva do všeobecnej roviny (zaplavenie manéže, dravá piraňa kvôli bezpečnosti publika má na hlave košík). Podobne sa zjaví aj uchádzačka s hlavou koňa. Uchádzačka je rovnako nešikovná ako cirkusoví umelci a svoj talent ponúka zabalený do banálnych obalov. Sú to bežné činnosti, ničím nemôžu preväpčiť, až na moment, keď nájde uzáver na vypustenie vody. To však nie je artistický výkon a kolektív cirkusantov ju nechotne berie medzi seba. Nič sa nepohne a nič nové cirkus nedosiahne. Iba krotiteľka pirane smúti za svojou rybou, ktorá výpustom odplávala. Absurdita teda nie je dôsledkom nadhrávania, ale nedokonalkej reality. Škoda, že sa v tesnom priestore manéže v istej fáze inscenácie vytratil rytmus a tým sa mnohé scény nestihli dohrať s významovými pointami. Napriek tomu súboru nechýbala odvaha svojrázne a dravo sprítomniť text Daniila Charmsa. Nehybnosť zachvacovala aj Charmsov jazyk. Slová bez sémantických vymedzení sa začali premieňať a nadobúdať rôzne podoby, ktoré hraničili s nezmyslom a šialenstvom. Charms umrel vo väzenskej nemocnici pre duševne chorých v roku 1942... Preto jeho dielo stále priťahuje čitateľov, ale aj divadelných tvorcov i divákov.

Divadlo Zelenka zo Zvolena sa rozhodlo inscenovať predlohu Freda Apkeho s názvom *Adonin palác*. Režisér Milan Krnáč pravidelne so súborom pripravuje inscenácie pre detského diváka. Niekedy ho chce iba zabaviť, teraz sa rozhodol výpoveď posilniť okrem humoru aj atakom publika, aby človek nežil vo vlastnom väzení a ešte si pochvaloval výhody takého života. Adona ako fíflena pripomínajúca papagájov svet považuje klietku za kráľovstvo. Život okolo seba vníma ako prácu poddaných, ktorí jej pravidelne nosia stravu. Jej situácia sa zmení, keď do uzavretého priestoru klietky (nevhodný materiál a veľké medzery medzi tyčami) vstúpi čierna Sadza, pripomínajúca kostýmom vranu, a rozpráva jej o svete slobody, kde si človek môže slobodne zvoliť svoje miesto vo svete. Tento dialóg bol poučovaním a nabádaním Adony, aby opustila zlaté väzenie a aby spoločne ušli za slobodným životom. Problém inscenácie tkvel v proporcionality (veľké – malé). Režisér sa usiloval zachovať veľkosť zvierat, ale oproti nim boli ľudia neúmerne vyšší. A tak si pomohol plochou kulisou zväčšenej ruky, no plochá kulisa stále prezrádzala cudzorodý pôvod. Farebný kostým Adony aj čierny kostým Sadze strácali údernú silu. Klietka nebola uzavretá úplne a únik z nej aj po apelovaní Sadze bol málo

GONG, Bratislava – Popoluška

pravdepodobný. Ale – stalo sa. „Nulla servitus turpior, est quam voluntaria,“ hovorí Cicero. (Niet hanebnejšieho otroctva, ako je otroctvo dobrovoľné.) Únik zo zlatej klietky bol spontánny. Inscenácia síce zaujala výpravným kostýmom, ale spochybnila jeho dôvod v rozhodnom úteku zo sveta pretvárk. Rozpor nastal medzi iluzívnosťou a znakovosťou v hereckom prejave, ako aj v kostýmoch a scéne. Predpoklad, že deti potrebujú vnímať názorné prvky, je iba hypotézou dospelých. Detská myseľ je schopná imaginácie a fantázie. Netreba umelo vytvárať ilustratívny opis javov, treba nechať priestor na sebaavedomé odhalenie svojho miesta vo svete. To súbor Zelenka naznačil sčasti.

Sociálne divadlo Hopi Hope z Košíc nebolo na súťaži a prehliadke po prvý raz. Tohto roku režisér Peter Kalmár inscenoval známu rozprávku *Kráska a zviera* (3. miesto). Našiel taký druh spojenia hercov s rôznym druhom postihnútia a scénického tvaru, že súbor priniesol na javisko úprimný, nemanipulovaný kolektívny výkon. Na scénu umiestnil speváka so speváčkou, ktorí ako potulní umelci niekde na námestí spievajú príbeh *Kráska a zviera*. Interpreti komunikujú slová piesne neverbálne ako stavbu scény, ale vytvárajú aj priamym označením Krásku i Zvíra meniace sa na princa. To sa uskutočňovalo v stiesnenom priestore a zarastená krajina bola ešte dôvernejšia. Režisér zvýraznil príbeh, ktorý spievali dvaja speváci – spevák v čiernom saku a speváčka v červených šatách, čím vytvárali ľahko symbolickú podobu inscenácie. Využil tiež prirodzené schopnosti interpretov a pred nami rástli priestory z bielych kostýmov a vznikali postavy na pozadí spievaného príbehu. Dvaja speváci boli rozprávačmi kdesi na jarmoku, ba pôsobili až orientálne, ak by nebol príbeh o sile lásky z proveniencie západnej kultúry. Nenútený, spontánny výkon kolektívu pripravil pôdu pre hudobné, spevácke dueto, ktoré komunikovalo s detským divákom. Na javisku prítomný režisér

Hopi Hope, Košice – Kráska a zviera

hral na nástroji a mohol ovplyvňovať a usmerňovať svojich hercov. V prípade sociálneho divadla býva tento moment potlačený do úlohy pozorovateľa a drobného korektora. Tým, že režisér oslobodil herca od slovného prejavu, vytvoril symbolickú inscenáciu o láske, ktorá prekoná každú prekážku.

Divadlo „A“ a Divadlo Shanti, o. z.

z Prievídze patrí k stálym účastníkom celoštátnej prehliadky. Vyrovnaný herecký kolektív predstavil príbeh L. A. Čárskej s názvom *Sibirôčka* (Cena za hudobno-scénické stvárnenie témy) v režii Zuzany Kráľovej. Uprostred zimy a v ohrození vlkami ukryje otec do záveja malé dievčatko. Atmosféru pustého a chladného priestoru tvoria pásy látky, pred ktorými a za nimi sa pohybujú herci s maskami vlkov ako tieň na premietacom plátne. Tento truchlivý moment je prerušený vo chvíli, keď nemluvňa zachráni Deduško. Deduško hovorí dievčatku Sibirôčke o veľkom meste, cirkuse a ďalekom svete. Všetko sa odohráva v stiesnenom priestore akejsi postieľky či klietky, kde Deduško nakoniec dokoná. Táto dominantná rekvizita je využitá niekedy funkčne (nastupovanie do vagóna, cesta a púť za dobrodružstvom), inokedy sa jej zmena uskutoční mimo scény a divák vníma už naaranžovaný priestor, v ktorom sa objaví papierová maska bieleho Leva s krotiteľom. Tesno zovretí priestorom klietky nedokážu herci naplno využiť svoj potenciál. Divák sa tiež nedozvie, prečo je lev biely. Útek pred zloduchom a priateľstvo chudobného chlapca dávajú tušiť riešenie sociálneho príbehu. A skutočne, prenasledovateľa zatvorí spolu s levom do jednej klietky, ale oni nijako na seba nereagujú. Kostýmy a brady evokujú ruskú zimu, ale súčasne aj silu priateľstva a nakoniec aj spravodlivého víťazstva dobrých nad nehodným. Škoda len, že dominantný objekt sa nemení na iné priestory pred divákom. Možno by sa stratila jeho prílišná tesnosť oproti obrovskej sibirskej krajine. Nakoniec spravodlivý zákon „rozprávky“ zvíťazí nad silami zla.

Modré divadlo z Vrábľ predstavilo hru s tajomstvom. Túžba chlapca stať sa námorníkom, križovať oceány, objavovať poklady je vstupom do vlastného nevedomia, do oceánu, na ktorom pláva papierová lodička rozumového poznania. Fantázia a vôľa uskutočniť svoju predstavu sa nakoniec naplní. Okolo chlapca sú fľaše naplnené vodou. Časť za celok. V tých fľašiach sú aj odkazy. Umberto Eco by mal radosť z takého druhu semiózy. Okrem chlapca na scéne stojí aj veľká debna s nápisom „Tu nie je rum“. Jeden odkaz nadväzuje na inú fľašu a iný odkaz a tak sa na scéne zjavujú moreplavci, Kapitán, Papagáj a Plavčík. Odkazy ich privedú nakoniec k mape pokladu, teda naznačia rozlúštenie tajomstva. Toto putovanie má aj svoj vlastný organický poriadok, chlapec sa dá ako správny námorník tetovať. To všetko je hra a hrou je aj podmorská ríša vytvorená pohľadom do vnútra debny, kde plávajú ryby. Animácia sa využívala aj v hre s fľašami, keď označené slovom a chlapcovým konaním sa menili na postavy príbehu. Čarovná skrinka umožní plavcom snívať a poznávať neznáme svety až na to, že mapa vedúca k pokladu nie je úplná. Plavci vytvorili chýbajúcu riekku sypaním z piesku. Táto transformácia živlov je vo vysnívanom príbehu samozrejmosťou. Nejde o mutáciu, spotvorenie či nedokonanosť. Spomínaná debna sa využívala premieňaním pred blízko sediacim divákom na množstvo útvarov. Kontakt umožnil vnímať publikum ako súčasť obrovskej krajiny fantázie alebo aj mora. Hra *More vo fľaši* (1. miesto a Cena detskej poroty) zaujala strhujúcim tempom a nasadením troch dievčat a jedného chlapca. No sen nestačí na uskutočnenie plánu. Preto „námorníci“ vymyslia inú stratégiu. Vymažú z nápisu slovo nie a ostane „V tomto sude je rum“. Ich predpoklad sa splní. Taký náklad už naložia na kontajnerovú loď. A cestovatelia zažijú nové a iné príbehy. Hra o potrebe snívať, fantáziou uchopiť svet možností, dovedie účastníkov hry na hru ku skutočne možnému záveru. A ešte je v ňom aj satirický pohľad na život našej dospeléj populácie, ktorá namiesto mora vo fľaši obľubuje fľaše plné alkoholu...

Divadelný súbor GONG z Bratislavy patrí medzi popredné súbory v divadle dospelých hrajúcich pre deti. Ich tohtoročná *Popoluška* (2. miesto) bola ladená do odtieňov sivej farby, doplnených čiernym rámom scény. Sociálny charakter inscenácie sa preniesol na estetický. Pred nami sa menila funkcia znaku. Herci hrali plochými bielymi bábkami s čiernym lemom a na pozadí scény vyzerali veľmi výrazne. Inscenácia bola na hrane s baladou, keď z chorej mamy sa otočením stal kopček s hrobom, pri ktorom plače Popoluška. Aj otec je v podobnej situácii. Komické plošné bábky s pohyblivými ručičkami využil režisér Peter Varga na vykreslenie nudného

sveta bez farebnosti reality. Pred paravánom stoja interpreti chrbtom a vystrčia z kostýmu „chvost“. Odrazu je pred nami dav anonymných šedých myšiek, ktoré sa rozhodnú pomôcť Popoluške v práci, čo jej nadelila obézna Macocha. Aj vo svete týchto sivých až anonymných účastníkov deja existuje hierarchia – pobijú sa o metlu. Tak či onak, bábkovosť vyjadrovala aj prázdnotu vnútra. Z postáv sa stávali iba komické siluety. A tým sa bábkový plán naplnil. K hrobu prilietajú plošné bábky holubíc oživené trepotom krídel – rúk. Tieto dva svety – plošné bábky a príbeh myších pomocníkov – sa dostávali do kontrastu. Aj „sivá myš vie pomôcť“, ak je v nej trocha súcitu. Súciť je pozitívnu emóciou, lebo vyvoláva spolupatričnosť a pomáha jednotlivcovi opustiť svet osamelosti. Nuž nečudo, že žiadna topánka nesedí na inú nohu, keď Princ hľadá Popolušku, iba na jej. Pri obúvaní vznikajú komické konfrontácie prameniace z veľkosti či naopak subtilnosti obuvi. Čistý, jednoduchý a umelecky účinný príbeh si našiel cestu aj k detskému divákovi, ktorý opäť sedel v arénovom priestore. Plocha a farba boli atribútmi znakového významu. Slová iba doladzovali atmosféru. GONG inscenáciou Popoluška potvrdil, že patrí medzi súbory, ktoré pravidelne pracujú s prostriedkami bábkového divadla a nevyužívajú rekvizity na predstieranú hru postáv.

K laickej porote patrila aj skupina detí rôzneho veku Agora fórum. Neodmysliteľnou súčasťou prehliadky a súťaže DaD sú prednášky, tvorivé dielne a pohostinské vystúpenia. Prednášku Základné prvky scénografie v divadle dospelých pre deti lektoroval scénograf Dušan Krnáč. Večer prvého dňa vystúpil na námestí v Čiernom orlovi divadelný súbor z Prešova s inscenáciou Čin-Čin. Po ňom vystúpil revitalizovaný súbor marionetárov divadla Hnubadlo z Hnúšte, ktoré uviedlo hru Antona Anderleho Don Šajn. Workshop pripravili členovia súboru PIKI z Pezinka a nazvali ho Divadlo objektu. Vo večerných hodinách v átriu Čierneho orla súbor Piki uviedol hru Pipi podľa knihy Astrid Lindgrenovej Pipi dlhá pančucha. Súčasťou podujatia boli aj analytické semináre a dialógy s tvorcami.

ĽUBOMÍR ŠÁRIK
Foto archív organizátorov

Divadlo a deti, XXVI. ročník celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky divadla dospelých hrajúcich pre deti, Rimavská Sobota, 1. – 3. júna 2017

Odborná porota: Ľubomír Šárik (predseda), Ján Hyža, Dušan Krnáč, Adriana Kéryová

Rozmanitosť i rozpínanosť detského prednesu

(ohliadnutie za 63. Hviezdoslavovým Kubínom)

Deti sú budúcnosťou národa. Deti boli vždy „chlúbou“ prostého slovenského ľudu. A sú aj naším príslubom, pretože sa z umeleckého prednesu pozvoľna vytrácame. Už intenzívne sami nerecituje, už im len pomáhame objavovať a spoluvytvárať krásu. Zapojili sme ich do toho toku života, ktorý hľadá v krásnej literatúre múdrosť, vtip, poéziu a hlavne obživu pre srdce i mozog.

Hľadáme, snoríme až do úmoru, a keď nájdeme, nenecháme si tú vzácnosť pre seba, ale podelíme sa. Recitujeme, komunikujeme, tešíme sa a hľadáme také výrazové prostriedky z dielne recitátora, ktoré o tej našej predchádzajúcej práci prinesú úplnú a jedinečnú správu. Správu o nás i o veciach a problémoch sveta, ktoré prostredníctvom textu básnika či prozaika reflektujeme. A treba povedať, že to, čo deti na Hviezdoslavov Kubín prinesú, vždy poteší.

Je obdivuhodné a prekvapujúce, že túžba podeliť sa s krásou a múdrosťou umeleckého slova je nekonečná a celkom iste večná. Je stará ako ľudstvo a jeho komunikácia, v ktorej sa rozprávajú rozprávky a príbehy o neobyčajných ľuďoch, zvieratách, rastlinách či veciach. Tento živý tok našťastie neutícha a neprestáva dodnes. Rozvlnil a rozčeril sa i na 63. Hviezdoslavovom Kubíne.

Predstavili sa na ňom tí, ktorým bolo šťastie naklonené a do Dolného Kubína sa prebojovali cez postupové súťaže. Ale ja som vnímala aj to veľké množstvo odmietnutých „bojovníkov Krásy“, ktorí sa o ňu neprestali uchádzať a usilovať a pripravení čakajú v ústraní, aby raz, keď príde ich čas, mohli prehovoriť. Je neskonale krásne vidieť a počuť, ako sa deti hrajú so slovami, myšlienkami, predstavami, metaforickými obrazmi, s príbehmi či osudmi. Moja duša jasá a srdce sa opája. Nič krajšie nepoznám.

Trošku ma zaskočili recitátori 1. kategórie, ktorí svoje vystúpenie na celoštátnej prehliadke zobrali príliš vážne a zodpovedne. Podali profesionálny výkon. Nik sa nepomýlil ani nezlyhal, len sa tak trochu zabudli hrať či pohrávať so svojimi textami. Výnimkou bola Alžbeta Piňková z Humenného, ktorá sa predstavila kolážou z básní Daniela Heviera Sen lúčneho koníka. Nádherná dramaturgia jej učiteľky PhDr. Evy Jacevičovej umožnila vyniknúť vnímavou a nadanou recitátorkou, ktorá svojím vtipom a predstavivosťou rozvoňala v nás čarokrásnu a farebnú jar s lúčnym koníkom, motýľom, včelami, čmeliakom i kvetmi a pozvala nás snívať. Janka Mizáková z Bratislavy prepojila hrou na husličky, ktorá evokovala plač pani slávikovej, báseň Jána Navrátila s básňou Juliana Tuwima vo vtipne ladenej montáži Slávik. Jana Milová z Nitry sa predstavila ťaživou prózou Aglajy Veteranyi Prečo sa dieťa varí v kaši. Jej rozprávanie o aktuálnych problémoch dneška, o nútenom úteku za slobodou a statuse cudzinca bolo až hrozivo presvedčivé. Mnohí sa osvedčili ako výborní, vtipní a jedineční rozprávači: Matyas Kovalovský zo Skalice (Jozef Mokoš: O vodníkovi Hahastroškovi), Samuel Kurák z Rimavskej Soboty (Gabriela Futová: Nezblázni sa, mamička), Jakub Slanina z Bratislavy (Olga Hejná – Jana Vobrubová: Sklenená stena), Sára Štofanová z Košíc (Krista Bendová: Košťiaľ a pes), Šimon Tarjáni z Košíc (Ján Navrátil: Dvaja kmotri figliari), Mária Valentová z Trnavy (Gianni Rodari: Neviditeľný Tonino).

Recitátori 2. kategórie boli zas tak trochu opatrní, len aby neurobili chybičku, len aby vo výraze neprestrelili, veď riešili závažné témy -náštročných, hľadajúcich sa a po pravde bažiacich mladých ľudí. Našli však viac

Alžbeta Piňková

Matyas Kovalovský

Jana Milová

Janka Mizáková

Terézia Dibdiaková

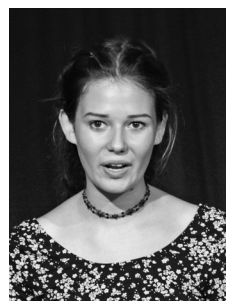
Diana Kaniščáková

Jakub Kubalík

Filip Máni

Nina Gelnarová

Laura Kladivíková

v dramaturgii ako pri interpretácii textu. Niektoré roviny textu ostali pre nich skryté a neobjavené. Nádherný text Thomasa Stearnsa Eliota Ako osloviť mačku našiel Jakub Ološtiak z Košíc, Klára Kováčová zo Sobraniec zase predstavila metaforický text Ludwika Jerzyho Kerna Slon Dominik a Katarína Melcherová zo Starej Ľubovne objavila romantickú báseň lorda Alfreda Tennysona Pani zo Shalottu.

Aj v tejto kategórii sa však roztancovala a naplno rozjasala *poézia* v prednese Terézie Dibdiakovej z Námestova, ktorá recitovala montáž básní Daniela Heviera Trinásť pochodučích čajníkov a Jozefa Mokoša More. Hravý a invenčný prístup plný vtipu a imaginácie a súčasne aj posolstvo oboch básnikov nasmerované proti vojne, ktorá v tejto chvíli ohrozuje celý svet i nás, aj keď sa vedie kdesi ďaleko. Dnes už však nikde nie je dosť ďaleko, je to tak blízko ako na tej najbližšej lúke, kde práve vystreľujú puky kvetov. Hanka Hvozdičková z Nitry veľmi presvedčivo zvládla časť svojej montáže – verše Jozefa Mokoša Písan(ie) do snehu, ale husia koža z Dejín trávy Miroslava Válka bola nad jej možnosti vnímania i chápania. Navyše o tom istom hovoria i Mokošove verše, len trochu inak, zrozumiteľne a cez optiku dieťaťa. Bol to tak trochu laboratórny experiment: Čo a koľko znesie dobrá poézia? Soňa Fratričová z Bratislavy si pre svoju generačnú výpoveď zvolila verše Daniela Heviera pod názvom To je nuda. Jej buričské byť za každú cenu v opozícii je jasné od samého začiatku, ale je na potvoru len zdrojom ďalšej nudy a nemohúcnosti. Ako z tejto prekérnej situácie von? „Čo budeme robiť?“ pýta sa znepokojene s básnikom a spolu s ním aj odpovedá: „Nič. Z lúčov slnka splietať bič, orať vodu, česať dážď, leštiť hviezdy, / každú zvlášť.“ Životne dôležitou je v jej prednese otázka bytia, avšak akého bytia? Je úžasné, keď nič nerobím, keď si len voľkám, keď sa nudím alebo keď poriadne zaberám a veslujem s námahou, obetou k niečomu? K Ježišovmu paradoxu, že človek život získa, keď ho stratí pre iných? A nemusí to byť strašné, ale, naopak, veľmi krásne, naplňajúce a povznášajúce ako

básnikove metafory v pointe? Leštenie hviezd je nádherná práca pre tých, čo nechcú robiť hocičo, ale niečo onakvejšie. Nakoniec je jedno čo. S Hviezdoslavom dotvrdím, že „kto chce žiť, musí sa kývať“! Ema Turňová z Brezna recitovala baladu P. O. Hviezdoslava Zuzanka Hraškovie. Recitátorkin krehký zjav v bielych šatách s pelerínou dotváral bezmocnosť hlavnej hrdinky, čistého dieťaťa, voči svetu dospelých, ktorí sledujú len svoj osobný prospech. Interpretka obdivuhodne vykreslila jednotlivé postavy drámy. Jej zamatový hlas dokázal klesnúť do nečakanej hĺbky pri zvukovej charakteristike otca. Problém jej robil rozprávač, ktorý posúva dej a príbeh sceľuje. Autor mu dal len veľmi malú plochu, preto bolo potrebné vyvážiť pásmo rozprávača s pásmom postáv. Náročným Hviezdoslavovým veršom však neuprela hudobnosť.

Aj v 2. kategórii sa predstavilo niekoľko výborných *rozprávačov*. Lara Dovičovičová z Nitry interpretovala prózu Aglaje Veteranyi Prečo sa dieťa varí v kaši. Úryvok z prózy, ktorá vyráža dych, ktorá nedovolí adekvátne otvárať ústa a hovoriť. Recitátorka nezreteľne artikulovala, ale pri tejto próze sa z jej nedostatku stáva cnosť. Jej výpoveď bola až neskutočne dôveryhodná. Bravúrne ovládala javiskovú reč Alexandra Hornáková z Trnavy. Prehnala sa vo vysokom tempe takmer trojstranovým podivným príbehom Roalda Dahla Muž s dáždnikom. V živé a v jednom tóne ladenej interpretácii sa nám ponúkol len zaujímavý príbeh bez osobnostného výkladu či postoja. Text bolo treba upraviť tak, aby vznikli situácie a vzťahy medzi postavami nevyhnutné pre zvukovú realizáciu na javisku. Medzi rozprávačov, ktorí rozumejú humoru a dobrému vtipu, patrili: Samuel Vrlák z Malaciek (Ján Malinčík: Profesionál) a Jakub Kubalík zo Sniny (John Boyne: Zatiaľ najlepší deň v Barnabyho živote). No boli aj takí rozprávači, ktorí nazerali na spoločenské problémy vážnejšie. Jedným z nich bol Jakub Sebastián Barjak zo Zvolena (Viera Babaríková: Skejtácke tenisky), ktorý svojou interpretáciou riešil problémové a dramaticky sa meniace vzťahy medzi dvoma postihnutými chlapcami. Recitátor dokázal veľmi dobre vystavať dialóg medzi postavami aj vďaka peknému a pevnému hlasu.

Vystúpenia recitátorov 3. kategórie veľmi príjemne prekvapili. Mnohé z nich sa rozpínali i do vyššej kategórie. Ich úspech tkvel v dramaturgii, ktorá recitátorov dokázala vyprovokovať k pozoruhodným výkonom plným tvorivosti a imaginácie, ako aj k osobnostnej výpovedi a hľadaniu odpovedí na ťaživé a provokujúce otázky súčasnosti. Interpretovali diela veľkých autorov krásnej literatúry svetovej i domácej proveniencie, ale aj dielka súčasnej prózy, ktorá rieši aktuálne problémy dneška.

Najväčším estetickým zážitkom bol prednes Laury Klavíkovéj z Veľkého Krtíša, ktorá si pre svoju osobnostnú i umeleckú výpoveď vybrala baladu Jána Botta Margita a Besná. Psychológia postavy hlavnej hrdinky tejto lyrickej drámy má veľkú škálu pocitov a je umiestnená do nádhornej slovenskej hudobnej scenérie Bottovho verša. V jej interpretácii boli aj disonantnejšie a naturalistické tóny s prehnanou intenzitou hlasu na miestach, kde recitátorka text iba ilustrovala, a chýbalo jej vnútorné napätie na podporenie dramatickosti diela. Na posolstvo básne to však vplyv nemalo. Po zločine prichádzajú výčitky a nakoniec i trest. Autenticky a so silným nábojom aktuálnosti zazneli dve poviedky Antona Pavloviča Čechova – Na vystúpení hypnotizéra v podaní Marka Benkoviča z Malaciek a Konské priezvisko v podaní Adama Trčku z Košíc. Obaja recitátori sa predstavili ako výborní rozprávači s veľkým zmyslom pre humor a obdivuhodnou invenciou pri štylizácii postáv. Daniela Rybníková zo Senice v nádherných bielych šatách víly Echo zvukomalebne a s vtipom i vášňou interpretovala báseň Publia Ovidia Nasa Narcis a Echo ako svoju veľkú túžbu po kráse, láske a porozumení. Filip Máni z Nitry pri prednese básne Mikuláša Kováča Balzac nevšedne a nápadito, pritom výrazovo i významovo presne improvizoval na starý vojenský vtip – pískal, spieval, gestikuloval, pochodoval, ironizoval, vysmieval sa, vtipkoval –, aby v konečnom dôsledku ukázal, aká je vojna nezmyselná a napriek tomu neporaziteľná. Filip Ďuriš zo Skačana si pre svoju generačnú výpoveď zvolil text Marcela Páleša O slobode(nie). Zamýšľal sa nad veľkým problémom každého, nielen mladého človeka: odkiaľ až pokiaľ môžem byť bezuzdne slobodným a kde je múdrejšie neprekročiť hranicu. Recitátor bol vo svojej výpovedi presvedčivý a pri výbere výrazových prostriedkov presný. Diana Kaniščáková z Trnavy s veľkým emocionálnym pochopením a hudobným i rytmickým cítením interpretovala báseň Guillaumea Apollinaira Márnica. Paradoxne k názvu je báseň veľkou oslavou života, až takou veľkou, že dokáže vnímať mŕtvych, ako keby boli živí neprestajne. „Človek má posilu na celý život / a nepotrebuje už nikoho.“ Mária Hušková z Malaciek sa predstavila výberom

z tvorby Milana Rúfusa pod názvom Múdrost hlbín. Na veršoch nášho milovaného básnika sa pokúšala dotknúť hlbín jeho posolstva a vyťažiť čo najviac – veľmi peknou rečou – pre seba i svojich poslucháčov. Martin Lorinc z Podbiela uviedol úryvok z románu Michaila Bulgakova Psie srdce, rámcovaný zavýjaním. Jeho srdcervúca výpoveď o ťažkom živote psa i ľudí mala prvky irónie pri vykresľovaní charakteru ľudí, od ktorých závisí psí život a ktorým je ťažko dopriať mu čo i len odpadky. Príšerné však je, že sa takto správajú aj k ľuďom. Recitátor mal problém s kompozíciou svojej interpretácie. Po vydarenom úvode a zauzení začal jeho prednes v kríze klesať, namiesto toho, aby vrcholil a smeroval k pointe. Nina Gelnarová z Trnavy interpretovala text Gudrun Pausewangovej Starká Solveigová zbiera veci, ktoré vyplávajú na breh. Je to nádherný text nemeckej autorky o jeseni života starej panej, ktorá zbieraním vecí bojuje proti blížiacей sa smrti. Tá k nej nakoniec prichádza z mora ako dobrý priateľ Lietajúci Holanďan a poskytne jej šťastný domov, keď jej ho nedokázal dať jej vnuk. Prednes bol veľmi dynamický a vtipný, no strácala sa v ňom clivá a tajomná severská atmosféra. Anna Pipáková z Humenného recitovala náročnú montáž troch básní Wislawy Szymborskej Oblaky sa vznášajú nad faktmi. Jej práca s textom bola obdivuhodná. Na jeho členenie používala zvuk malého zvončeka. Marek Jaroš zo Starej Ľubovne, Bianka Molnárová z Filákova a Natália Michalcová z Myjavy si pre svoje prednesy zvolili texty súčasných slovenských prozaikov. V nich sa vyjadrovali k problémom a témam dneška, ako sú: voľba povolania a uplatnenie mladého človeka v živote, rozdelenie súrodencov po strate rodičov či rasová diskriminácia a predsudky voči Rómom. Zaujímavé príbehy vyrozprávali pravdivo a pútavo a Marek Jaroš navyše ukázal aj zmysel pre humor. Annamária Fitzová z Košíc interpretovala montáž dvoch básní Jacquesa Préverta Stránka zo zošita a Ako urobiť obraz vtáka. Prednesom sa niesla viac po povrchu textu, nedarilo sa jej hlbšie ponoriť a uveriť vlastnej predstavivosti pri vytváraní básnických obrazov.

Na záver treba poďakovať nielen recitátorom, ale aj ich pedagógom za obdivuhodnú prácu. Nech je pre nich potešením i radosťou naďalej.

MARTA VILHANOVÁ

Foto: Michal Lašut

63. Hviezdoslavov Kubín, prehliadka detských recitátorov, Dolný Kubín, 21. – 22. 6. 2017

Odborný zbor: Marta Vilhanová, Eva Pršová, Eliška Sadíleková

S batohom poetiky cez plece

Tešil som sa. Na zážitky. Na známe i neznáme tváre. Na spříšku skvelých výkonov. Na trepezlivú snahu recitátorov presviedčať všetkých svojich poslucháčov, že práve ich cesta je tá pravá. Na nástoživé prezentovanie interpretov a ich vášne zo zdieľania. Na atmosféru tvorivej nespokojnosti. Na prácu v porote. Zbalil som si batôžtek a vybral sa do Kubína. Každý máme oprávnené očakávania, inak by sme nechodili po svete a s otvorenými očami, ušami a všetkými zmyslami neskúmali to, čo nás obklopuje. Moje očakávania boli oprávnené aj preto, lebo sa mi do rúk porotcu dostali texty, s ktorými si viac než tridsiatka recitátorov vo 4. a 5. kategórii prednesu poézie a prózy potykala a dôverne poznala ich povrch i hĺbku.

Dramaturgia sľubovala vzrušenie z čítania, počúvania, objavovania súzvuku. Zaujímavé, niekedy ešte nepoznané mená autorov a/alebo spájanie autorov do koláží. Pri čítaní textov som objavoval nové dimenzie seba samého, pýtal som sa, ako by som si s tým alebo oným textom poradil ja. Čo v ňom objaví recitátor, prečo ho motivoval práve tento autor, aby si ho vybral. Tešil som sa na prítomie v sále, ktoré pretínali iba s námahou skrývané lúče stolových lúč pre porotcov. S najlepším vedomím a svedomím sa porota pustila do práce (a tým sa čiastočne ochudobnila o kúsok zážitku). Zodpovednosť za hodnotenie, a tým aj osud recitátora, nedovoľuje porotcom bez zaváhania si vychutnávať prednesy, hľadať spolu s recitátorom hĺbku textu i myšlienky, zabávať sa na procese tvorby, mať potešenie z toho, že práve táto pauza a tento dôraz vyšiel presne tak, ako mal... Jediný spôsob, ako si porotca môže „overiť“ svoje (v konečnom vyznení definitívne kolektívne) rozhodnutie, je záverečný program laureátov a víťazov. Ani vtedy však nie je celkom odosobnený, uvoľnený, spokojný. Možno až s odstupom času. Možno.

Dramaturgia festivalu určila, že sme začínali 4. kategóriou prednesu prózy. Z vlastnej skúsenosti viem, aké je ťažké otvárať súťaž prednesov, preto dodatočne ďakujem „štvrtákom prozaikom“, že sa dokázali dokonale skoncentrovať, ale aj všetkých svojimi výkonmi naladiť na umelecké vnímanie myšlienok autorov. Všeobecne síce prevládala „trend“ tzv. nadľahčeného vnímania sveta optikou irónie, humoru, nadhľadu, komentovania i rozprávania, no o veciach vážnych až ohrozujúcich. Hľadanie seba samého vo svete, ktorý je k nám často nepriateľský, nežičlivý k solitérom, k akejkolvek inakosti – často aj intelektuálnej. Vyrovnanie s nepriazňou osudu, okolia, karierizmu, ohrozenia, osamotení, prázdnoty – tak by sa dali stručne charakterizovať témy a motívy, ktorými nás recitatori častovali viac alebo menej úspešne. Z hodnotenia i udelenia všetkých troch cien a dvoch čestných uznaní je (azda) zrejmé, že publikum (do ktorého nepochybne patrí aj porota) sa odvdčilo spokojnosťou. Azda najviac ho uspokojil víťaz *Michal Kvaššay* zo Sučian (James Thurber: Debna, aby som sa do nej mohol schovať), ktorý civilným prednesom bez zbytočných ornamentov, no mimoriadne chladnokrvne, akoby až nezaujato rozprával práve o osude vymedzeného, vysoteného, inak myslacieho i cítiaceho jedinca v prostredí, čo mu nie je po chuti. Mal som pocit, že jeho vášeň pre rozprávanie, zdieľanie je úprimná, čistá a naliehavá. Chcel nám porozprávať, ako sa cíti v príliš tesnej koži, prečo potrebuje debnu, do ktorej by sa pred celým svetom schoval.

Možno o podobných pocitoch z nezrozumiteľnosti tohto sveta, z bytia v čudných súvislostiach a boji s establišmentom nám chceli rozprávať aj Alex Madová z Bratislavy na 2. mieste (Daniil Charms: O javoch a jestvovaniach) a Natália Hamadejová z Košíc na 3. mieste (Ivana Dobrákovová: Šváby), no miestami

Alex Madová

Martina Justusová

Lukáš Frankovič

Radoslava Lekýrová

Iveta Kloptová

Michal Kvaššay

Nina Pompošová

Peter Podolský

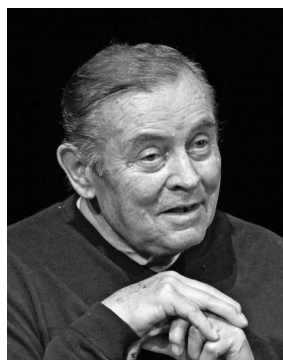
sme mali pocit, akoby sa necítili vo svojej koži, netrafili presný úder karikatúry a reality. To sa dá povedať aj o dvoch nositeľoch čestných uznání, Adamovi Kubalovi zo Spišskej Novej Vsi a Terézii Pravdovej z Trnavy. A už len dodám, že ostatní neocenení neboli ďaleko od stupňa víťazov.

O podobné zážitky sa usilovali aj recitátori v 4. kategórii prednesu poézie, ktorí sa prezentovali zrelými, miestami až osobnostnými výpoveďami. Inými prostriedkami, inými textami, inou optikou a iným prežívaním. Paleta autorov siahala od slovenskej či českej klasiky cez nemeckú filozofiu, francúzsky šarm až k súčasným poľským realistom. Mimoriadne zaujímavé texty, (niektoré) mimoriadne zaujímavé interpretácie a zážitky. Všetci recitátori ukázali, že rozumejú tomu, čo znamená budovať napätie už príchodom na javisko (miestami som však mal pocit, že som sa ocitol na festivale najpomalších príchodov a odchodov, čo, paradoxne, začalo pôsobiť ako klišé). Dôležitejšie však bolo, že dokázali vybudovať napätie aj vo svojej výpovedi, ktorou naliehavo útočili na naše zmysly, bez ohľadu na to, či si zvolili prednes s rekvizitou, kostýmom alebo „len“ statický, klasický... Napospol to boli zrelé výpovede dozrievajúcich mladých ľudí, ktorým nie je ľahostajná ich ďalšia existencia vo svete násilia, rasizmu, osamotenosti, hľadania partnerov na dialóg, lásku i rozchody. Lebo aj na to treba partnerov, a nie nepriateľov. Jednoznačne najviac

zaujala, i porotu, víťazka *Veronika Mészárosová* z Levíc (Friedrich Nietzsche: Ohnivě znamenía), ktorá vypálila svojou interpretáciou ťažkého filozofického textu znamenie do duše vnímavého poslucháča. Ten musel jej prednes vskutku vnímať celým telom. Atmosféra prednesu, prepletená akustickým i optickým ozvláštnením, nevyrušovala, pôsobila homogénne, ako keby sa recitátorka s textom stretla na každej jeho úrovni. Dlho som prežíval dozvuky z výpovede o hľadaní partnerstva a dialógu, o prestupovaní lásky a nenávisti, o spájaní opačných pólů na tej istej kružnici. Presná, naliehavá a zároveň zvnútornená výpoveď mladej dievčiny, ktorá o týchto nástrahách tuší a chce sa im postaviť čelom. Podobný postup – rekvizita, najrôznejšie podoby zvuku vody, pohyb, štylizácia – zvolila aj *Radoslava Lekýrová* z Veľkého Krtíša na 2. mieste (P. O. Hviezdoslav: Margita), akurát nie s takým syntetickým výsledkom. Miestami som mal pocit, že štylizácia prekážala prednesu, a inokedy, že prednes prekáža štylizácii. Akoby sa zvolené prostriedky nestihli spojiť v komplexnosti a prirodzenom prejave. Úplne iný princíp zvolil tretí v poradí *Simon Juhász* z Banskej Bystrice (K. J. Erben: Vřba). Civilný, takmer až nezúčastnený prejav bol plný pochopenia textu i budovania napätia. Presvedčil i o svojom rozprávačskom talente vo veršoch, bez toho, že by boli trčali z každého riadka. Akurát táto balada nepatrí k vrcholom Erbenovej tvorby.

Adam Kubala

Marián Gajdoš

Natália Hamadejová

Simon Juhász

Veronika Mészárosová

V *piatej kategórii* sme už zvyknutí na menej recitátorov, no právom od nich čakáme vynikajúce výkony a zážitky. Musím skonštatovať, že slovenská „dospelácka“ špička sa akoby stabilizovala, vyskytli sa v nej – až na malé výnimky – známe tváre, ktoré sme očakávali. Jednou z pozoruhodných a o to prekvapivejších výnimiek, ktorá zaujala a zvíťazila v *prednese prózy*, bola tohto roku *Iveta Kloptová* z Ružomberka (Soňa Uriková: S prvou hviezdou). Veľmi skúsene vykreslila jemnými pavučinkami ovešaný, takmer až banálny príbeh týranej ženy, ktorá sa v dobrej viere snaží zabrániť krachu práve začínajúceho a osamostatňujúceho sa manželstva. Chlapovi v ňom nedochádza, že jeho dominantný prístup a správanie k manželke ako slúžke (obraz vžitý a zažitý a získaný doma) môže a napokon aj vyústi do (možno) nechcenej, ale predsa vzbury a vyslobodenia do inej, snovej reality. Recitátorka nesúdi, nevynáša rozsudky, opisuje, ponúka obrázky. Citlivo. Jemne. Bez hrubého štetca. Na svoje vlašajšie účinkovanie trochu „doplatila“ *Martina Justusová* z Trnavy na 2. mieste (Woody Allen: Intelektuálka na predaj), ktorá práve nestihla zastrúhať ceruzku na jemné, takmer neviditeľné čiary allenovského humoru. Podľahla sama atmosfére absurdných situácií, ktorými sa text len tak hemží. Predstavovať si ich bolo miestami lepšie, než o nich počúvať.

V *prednese poézie* dominoval (hoci len veľmi tesne) *Peter Podolský* zo Senca (Jan Těsnohlídek ml.: Rasistická poézia), ktorý sa v mrazivej atmosfére útočiaceho mladého muža bránil rasistickým podtextom a reáliám, ktoré nás, bohužiaľ, čím ďalej, tým viac obklopujú. Nanajvýš

aktuálny text i výpoveď, v ktorej sa dlažbočná kocka v ruke hrozivo hompáľa pred poslucháčom. Našťastie recitátor ustál pokušenie podľahnúť atmosfére i básni a neopustil inteligentnú výpoveď, ktorá bola čitateľná predovšetkým z jeho gest a celkovej interpretácie situácií i básne. Neskĺzol do polohy „protestsongu“, naopak, citlivo a naliehavo útočil na rozum i cit poslucháča. *Nina Pompošová* z Levíc na 2. mieste (Miroslav Válek: Skľúčenosť), zaostala len o pár drobností, ktoré spôsobili, že jej prednes bol v snahe o perfektnosť, dokonalosť a presnú interpretáciu o málo menej osobný, než by poslucháč očakával. Váľkova poézia sa našťastie stále vracia medzi mladých ľudí, ktorí – vedomí si svojich predností a daností – dokážu z nej vytvoriť aktuálne posolstvo o stave svojej duše. A to aj napriek desaťročiam, ktoré vznik poézie a vek recitátora delia. Aj v tom je čaro umeleckého prednesu. Neopakovateľnosť bytia a neopakovateľnosť chvíle. Na 3. mieste sa tohto roku zaskvel montážou *Marián Gajdoš* z Chynorian (Milan Rúfus: Očenáš), ktorý vlní spôsobil zážitok ako menší (skôr väčší) úder blesku. Aj v tomto roku dokázal, že jeho autenticnosť, prostota a zároveň múdrosť zrelého chlapa so siedmimi (takmer ôsmimi) krížikmi na chrbte ho predurčuje na prednes múdrych slov a veršov, ktoré každého (i neškoleného) poslucháča nemôžu nechať chladným. Pri jeho prednese som sa ocitol v úlohe bezmocného a pokorného poslucháča, ktorý nemôže nič, len počúvať otcovské poučenie recitátora cez múdre slová autora. Ohlas o niekoľko generácií mladších poslucháčov v hľadisku bol podobný.

Opona sa zavrela. Svetlá (aj tie porotcovské) zhasli. Na verejnom hodnotení sme sa ocitli zoči-voči publiku hladnému po informáciách a na konci hodnotenia sme po štyroch hodinách monológov i dialógov nehrali v porote presilovku s publikom. Očividne sme si do batôžka naložili veľa poetiky, poézie, zážitkov, a to dnešné obzretie za 63. ročníkom Hviezdoslavovho Kubína ma nenecháva na pochybách. Bol to dobrý ročník. Dobrý na to, aby som sa mohol tešiť na ten nadchádzajúci.

PETER ZEMANÍK
Foto: Michal Lašut

63. Hviezdoslavov Kubín, súťaž v umeleckom prednese poézie a prózy mládeže a dospelých, Dolný Kubín, 23. 6. 2017

Odborná porota: Peter Zemaník (predseda), Eva Reiselová, Soňa Pariláková, Aleš Vrzák, Martina Majerníková

Kubínsky divadelný observátor

Krížne cesty detských recitačných kolektívov a divadiel poézie

Ako rastie sebedomie dieťaťa vnímajúceho prírodné a spoločenské premeny alebo mutácie starého známeho sveta popráseného spomienkami na tradičné recitačné opusy! No boli aj časy výrazných výbojov, tematickej odvahy odkliať tabuizované svety pred dieťaťom, hľadali a nachádzali sa účinné divadelné formy, v ktorých prevládal svet metafor a metonymií, ale predovšetkým sa tvarovalo slovo. To slovo tvoriace univerzálny a všetkým prístupný kód sa odrazu v spojení s javiskovým obrazom stalo scénovaním skutočnosti i hudbou. Slovo v metamorfózach tvarov, významov, slovo znejúce, intenzívne, ale aj šepot či ticho vytvárali mnohohrstený javiskový tvar, nenahraditeľný iným druhom umenia. Divadlo poézie práve explikáciou metafor sprítomňuje všetky umelecké druhy do syntetickej alebo aspoň synkretickej podoby. A takou je aj balada, ktorá prináša na javisko tragické rozprávania vizualizované priestorovou obraznosťou, hrou detí na postavy. Práve v tejto hre sa stráca pátos balady a ona dostáva nový nádych inej budúcnosti, ktorá je často vykúpená smrťou hrdinu, ale iba preto, aby pokračoval lepší život. Také sú balady ľudové, umelé, ktoré vznikli v romantizme, i sociálne. Vo všetkých ide

o príbeh ženúci účastníkov deja cez spomienku k prítomnosti a budúcemu koncu. Ten sa však stáva večným návratom, a preto sa nazdávame, že si aj tohto roku zo siedmich súborov detských kolektívov päť zvolilo prvky a priestor balady.

Na opačnom konci stojí autorská rozprávka. Väčšinou je napísaná pre konkrétny súbor a jeho schopnosti. Čím sú interpreti mladší, tým viac prevláda gramatický rým. Netvrdíme, že sa umelecky alebo esteticky znížila jeho hodnota, no vo všeobecnosti pre tohtoročné divadlá poézie hodnota inakosti výpovede nestála v centre pozornosti tvorcov. Bola to skôr téma, výlomky či fragmenty sveta krízy kultúry, ktorá deti a rovnako aj dospelých obklopuje. Téma potom vymedzila výber prostriedkov v žánri, ktorý si tvorcovia zvolili. Rovnako to platí pre ľudovú baladu ako pre montáž textov viacerých autorov a končiace rapom – dnešnou poéziou ulice. Možno je to príznak budúcej ľudovej poézie...

Dramatický krúžok pri Základnej škole s materskou školou v Hrabušiciach predstavil veršovaný príbeh Štefana Šimka s názvom Pi – pí – pip v réžii Viery Keritovej. Príbeh nás zoznámil s prvým dňom života neskúsených kureníc spoznávajúcich svet. Na javisku vidíme opreté o zem biele dáždnyky. Ide o bežnú zmyslovú metaforu vyznačujúcu sa konkrétnosťou, o zmyslami vnímateľnú alebo predstaviteľnú

Bebčina, Nová Dubnica – O figliarovi

Bebčina, Nová Dubnica – Saláma

analógiu. Režisérka vtipne využije moment zrodu kureniec, ktoré sa vyhupnú spoza dáždnikov v žltó-oranžovom kostýme. Všetky sú zámerne rovnaké a svet okolo nich je neznámy. Až do okamihu, keď sa na scéne zjaví dážďovka Žofka. Tu sa odrazu na javisku odohrávajú príbehy dva a ťažko sa rozhodnúť, ktorému dať prednosť. Bábková proporционаlita bola zámerne zväčšená, aby bolo možné postavu identifikovať. Hra tvorila základnú osnovu inscenácie a vychádzala zo slovného aj pohybového kolektívneho prejavu. Humornosť bola ďalším oporným bodom detí z Hrabušíc. To, že šlo o jeden deň, sme sa dozvedeli až od chlapčeka s neidentifikovateľným klobúkom, ktorý zišiel po troch schodíkoch a povedal „zapadám“. Bolo to vtipné, ale fakt, že ide o slnko, mohol divák prehliadnuť. Ambiciózny kolektív malých detí si isto nájde aj inú tému na spracovanie.

Detský recitačný kolektív *Lienky pri Základnej škole s materskou školou v Novoti* už viackrát vystúpil na súťažnom kubínskom javisku. Tohto roku si deti s režisérkou Miladou Zavodňančíkovou pripravili baladickú predlohu *Išli hudci horou* autoriek Ľudmily Podjavorinskej a Márie Ďuríčkovej. Vychádzali z ľudovosti témy, v ktorej matka preklája dcéru a premení ju na skalú – tu na znejúci strom. Režisérka používala palice a kúsky plachiet na vytvorenie sveta zrodenia až po moment trestu a viny. Do inscenácie s prvkami ľudového kroja zakomponovala aj huslistku. No vo chvíli, keď sa potulujúci hudci rozhodnú zoťať strom, hudba sa neozve iným spôsobom, hoci situácia sa radikálne dramatizuje. Až neuvážení motív ľudového zaklínadla spôsobil morálny zásah v človeku.

No nie preklatie, lež zloba v nás vyvoláva neodvolateľné deštrukcie. Smrť ako dôsledok preklatia a súčasne jej hlas v dreve ostáva vo večnosti; v tom je baladickosť silná. Komorný príbeh zahrali dievčatá s radosťou aj ľahkým pátosom. Hudobnosť sa prejavila aj vo výstavbe exponovaných veršov či replík. Cesta k zovretejšiemu tvaru tak nejde len cez zborovú recitáciu, ale spojením sily kolektívu, príbehu jednotlivca a práce so scénografickými prvkami, čo bolo aj naznačené v inscenácii.

Kredenc pri ZŠ Pri Podlužianke v Leviciach predstavil netradičným spôsobom známu baladu Jána Botta *Krížne cesty (2. miesto)*

v réžii Štefana Jurču. Na javisku rozložených niekoľko vedier bolo príznakom symbolického uchopenia predlohy. Vodu často inscenátori znázorňovali pomocou plachiet. Tu však došlo k úmyselnej deštrukcii reality, aby sa do popredia dostali prvky základnej témy: jednotlivec vymykajúci sa z kruhu konvenčnej spoločnosti bol odsunutý na okraj života komunity. Krížne cesty som vniesol aj do názvu príspevku, lebo odráža bod obratu, možnosť voľby. A my sme jednu videli. Práca s textom, výber veršov, replík, údery vedier o seba i o zem, zvukovosť vo všetkých polohách, hra davu, a sila materskej lásky tu na malej ploche predstavovali svet plný prekážok (vedrá). Manipuláciu davom, trestajúcim jednotlivca za vyklbenie z kruhu tradície, režisér zvýraznil postavou Smrti alebo Ničoty. Využíval synestetickú zmyslovú metaforu založenú na spojení dvoch i viacerých zmyslových pocitov či vnemov v jednom obraze. Smrť či Ničota do priamej „hry dediny“ nepatril, ale tu sa materializovala ako súčasť kruhového tanca či pohybu. Nevedeli sme, kto je pod symbolizujúcou maskou. A práve takéto drobné tajomstvo musí diváka stále provokovať, aby jeho opodstatnenie odhalil. Škoda len, že v hudobnej dramaturgii sa do inscenácie vkrádali sily melódií rozbíjajúcich tragickosť i atmosféru balady. Matky a dcéry. Riešenie bolo veľmi jednoduché: túto hudbu amputovať a vložiť inú, príznakovú pre dej a tragickosť balady. Význam vedra ako znaku mal široké pole interpretácií, čo umožnilo účinkujúcim využívať jeho tvar, vnútro, plnosť či prázdnotu... Kráčať po vedrách symbolizuje údel života prekonávať prekážky. Nik túto polohu nemohol interpretovať ako

realistický znak. To je len jeden príklad za všetky. Aléthes bios označuje čistý, neskazený život, v ktorom sa nemieša dobré so zlým, príjemné s bolestivým, zdatné s chybným. Krížne cesty sú aj časťou celku, po ktorom človek túži ako po dokonalosti, ale namiesto neho nachádza čriepky zrkadla s ironickým obrazom vlastnej identity. To naznačili deti zo súboru Kredenc.

Detský recitačný kolektív pri Základnej umeleckej škole v Malackách (3. miesto) v réžii Petra Weincillera poňal Kráľovu baladu ako autentický súčasný pohľad na romantické obrazy minulosti, ktorých strach z neznáma dávno zaviali divé vetry. Interpretom stačil stôl, stoličky, kúsok plachty, ale predovšetkým civilný prednes príbehu, ktorý neilustrovali, ale tvorili, sprítomňovali novou, súčasnou podobou. O ktorý príbeh šlo? Janko Kráľ: Zakliata panna vo Váhu a divný Janko. Príbeh adolescencie je silnou ironickosťou reality súčasného sveta lží a kamufláže. Hravý prístup súboru bol skôr mládežníckou recesiou ako opisom nejakej balady. Potiaľ bola interpretácia veršov Janka Kráľa aj scénovanie obraznosti výrazne generačná. Treba však priznať, že niektoré rekvizity boli na javisku už v istom kontexte naaranžované. No najrušivejšie pôsobila záverečná scéna, v ktorej sa interpreti od recesie dostali do kliše staromódnej orchestrácie s neodôvodneným historickým lampášom a pod. Táto ruptúra v obraznosti, konaní aj jazyku pripomínala skôr situáciu: hráme baladu, musíme

byť aj vážni! Isto to tak nebolo, ale pravdou ostáva, že záverečná časť akoby patrila do inštrumentária inej inscenácie. Pritom detský kolektív hral iróniu autenticky, spontánne a presvedčivo. Vidieť, že režisér vie pracovať s detským hercom, škoda len, že neostal v jazyku výpovede do poslednej vety.

DS ALFA pri Základnej umeleckej škole v Humennom vytvoril textovú koláž z básne Matthewa Sweeneyho *Iba ten múr* doplnenú fragmentmi z básní Viliama Klimáčka. Scéna bola jednoduchá, pozostávala zo stoličiek natretých nabiele a čiernosivých kostýmov. Šlo o tému múru, ktorý je oveľa vnímavejší a citlivejší ako svet ľudí. Túto polohu interpreti v priestore manifestovali rôznymi vzťahmi medzi sebou. Múr je oporou, ale súčasne svet rozdeľuje na ten za horizontom a ten náš pred ním. To cudzie a neznáme sa skrýva na odvrátenej strane múru. Na našej sa odкрýva arogancia, tyrania, šikanovanie, ktoré ľudia ľahostajne obchádzajú, ale múr si tieto spory zapisuje do pamäti obrazov na omietke. Jediné červené kľbko nite, niť lásky (?) ostro kontrastovala s okolím. No stoličky rozdeľovali priestor a inak to nebolo, ani keď sa na ne postavili interpreti. Dynamika sa strácala a ostával statický obraz s interpretáciou veršov, oproti ktorým javiskové konanie neprinieslo primeraný scénický ekvivalent. Inscenácia mnohé naznačila a schopný kolektív detí to aj odkrýval, ale nemohol prekročiť bariéru

Kredenc, Levice – Krížne cesty

stoličiek, ktoré ako znak stále na sebe niesli pôvodný význam. Metaforický svet javiskovej existencie ostal iba skicou, náčrtkom nápadov vychádzajúcich z útrobov textu. Múr... jedni bojujú proti nemu ako dobyvatelia a iní ako jeho obrancovia. V podstate je múr v našich myšliach, odmietajúci tých iných z druhej strany bariéry, teda múru, len preto, že nevieme oceniť hodnotu rozličnosti. To, čo sa nepodobá našim predstavám, treba eliminovať alebo aj zrušiť. Téma veľmi súčasná, aktuálna.

Detský divadelný súbor Zuškári pri ZUŠ v Brezne siahol po balade Janka Kráľa Kríž a čiapka. Aj tu sa ukázalo, že dominancia slova, ktoré nesie príbeh, je sprievodným znakom dynamickej práce interpretiek so stoličkami, kúskami bieleho plátna, ale pozornosť upúta najmä hnedá naťahovacia plachta. Tá je metaforou sveta ľudí, ale súčasne aj záhrobia, či pomáha vytvoriť absentujúceho mládenca. Toho z hnedej látky ako hliny hrobu vytvoria dievčatá. Pýcha a trúfalosť ako necnosti nadobúdajú v dynamike tvorby obrazov silný emocionálny náboj. Ak sa na hru pozrieme z viacerých hľadísk, vychádza nám ako kubistická skladačka. Len v nej jedna časť chýba – smerovanie k pointe. Inak režisér Matej Struhár odviezol poctivú prácu v interpretácii slova. Jeho sila niekedy prekryla obraz. Pritom opäť používal najjednoduchšie prostriedky. (Ostatne, detské recitačné kolektívy a divadlá poézie mali chudobný inventár, ale o to viac sa sústredili na slovo. No nie vždy sa všetko podarilo, ako to už na súťaži býva.) V breznianskej inscenácii bolo evidentné potrestanie za trúfalosť dievčata postaviť sa proti sile konvencií, zvykov a tradícií. Jeho smrť však bola vykúpená narodením detí, ktoré držali dievčatá v náručí vytvarované z kúskov plátna. Aj tu sa objavil mýtus o večnom návrate. A potešujúce bolo, že deti, ktoré tieto balady hrali a upravovali, presne vedeli opísať, čo chceli zmeniť a prečo tak robili. Nuž nemusíme sa obávať, že budúca generácia si neporadí s interpretáciou historickej piesne či balady. Navyše vo všetkých zaznela melódia či zvuk huslí. Aj v piesňovej forme sa balada dostáva na hranicu dramatickej skratky.

Detský divadelný súbor Bebčina z Novej Dubnice prišiel do Kubína s početnou skupinou detí a textom režisérky Miriam Martinákovovej *O figliarovi* (1. miesto). Na scéne sa prezentovala genealógia figliara či skôr figliarstva vo všetkých jeho podobách, premenách, časovej následnosti aj ontologickej nevyhnutnosti. Peter Janků vo svojej recenzii predstavenia v Info HK č. 3 trefne pomenoval fenomén tvorivosti súboru aj divácky účinok kolektívnej interpretácie: „Metaforou človeka figliara sa stalo vedro, ktoré putovalo

ako zástupný znak v časozbernom zábere jeho života, pričom jeho významy sa variovali podľa manipulácie s ním.“ A na inom mieste: „Táto otvorenosť a autentickosť protagonistov súboru prítomného diváka zabávala vďaka tomu, že súbor mu neponúkol len výsledný produkt inscenácie, ale pozýval ho zažiť spôsob uvažovania o téme, odkrýval pred ním svoje karty tvorivosti.“ Režisérka považuje detského interpreta za spolutvorcu, necháva dieťaťu priestor kreatívne myslieť a tvoriť. Jej javisková kompozícia s množstvom detí vyznievala ako ihrisko, na ktorom sa udiali čarovné premeny pomocou jednoduchých predmetov či častí kostýmov. No predovšetkým je neúnavnou hľadačkou vhodnej a nosnej témy, ktorú deti dokážu vnútorne uchopiť a potom na javisku kolektívne vytvoriť. Je jedno, či situácia vyvoláva smiech alebo nás núti zamyslieť sa. Kolektívneho hrdinu mení ostrým strihom na ústrednú postavu, ak potrebuje celok konkretizovať jednotlivými výstupmi. Vždy dokáže zladíť detail s celkom, pričom uzatvára minivýstupy vtipnými pointami. Prechod od kolektívne stvárnenej kompozície (mikiny ako paneláková stavba) k individualizácii jednotlivca šplhajúceho sa po rebríčku „zvrátenej“ hierarchie bol kritickou až satirickou výzvou pre diváka. Text predlohy je jednoduchý, ale nabitý potenciálnym významom v spojení s javiskovým konaním. Súbor Bebčina s mladšími členmi dokázal nielen rozosmiať, ale aj významovo osloviť.

Detské recitačné kolektívy a divadlá poézie na 63. Hviezdoslavovom Kubíne sa tematicky orientovali na aktualizáciu baladických textov, no neobchádzali ani iné inšpirácie. Nazdávam sa, že jednou z provokujúcich myšlienok je pokračovanie života spoločnosti vykúpením jedného jej člena. No môže to byť aj konfrontácia medzi tradičným literárnovedným výkladom a entitou príbehu videnou deťmi (ZUŠ, Malacký a i.). Návraty majú svoju hodnotu, opierajúc sa o overenú predlohu. Inou je otázka tvorivej transformácie tradičného textu do vizuálnej, obraznej javiskovej podoby. Tu sa slovo stalo skôr narážkou na konanie ako nositeľom významu. Taká je však krížna cesta, kde si musí tvorca zvoliť smer, rozhodnúť sa, konať a potom za svoje rozhodnutie nieť aj zodpovednosť.

Téma v náručí slova, jazyka a obraznosti

V inscenáciách *recitačných kolektívov a divadiel poézie mládeže a dospelých* sme zaznamenali tendenciu hľadať odvahu k pravde, byť iným a žiť v spoločenstve rôznych subjektov tvoriacich sociálnu skupinu cez scénovanie obrazu a apelatívnej expresívneho slovného prejavu bez ohľadu na žáner. Pri tomto hľadaní

sa mi naskytlo porovnanie so životom gréckych kynikov, ktorí boli tuláci a žobráci nepatriaci do žiadneho spoločenstva. Kynik nemal domov, lebo jeho domovom bol celý svet, nemal rodinu, lebo jeho rodinou bolo celé ľudstvo. Skúsenosť s dejinami myslenia ako dejinami hier pravdy a nepravdy nám môže pomôcť pri hľadaní moderných spôsobov utvárania etického subjektu. Preto sa nazdávam, že téma prevrstvila štruktúry inscenácií tak, aby sa zvýraznil ich estetický, umelecký, ale predovšetkým etický atak publika. Či to boli montáže viacerých autorov, vlastná poézia, alebo tradičné útvary, ich javisková podoba kolidovala často s významom slov.

Súbor *FeminiTRI* pri Základnej umeleckej škole a Gymnáziu Š. Moyzeša v Moldave nad Bodvou priblížil atmosféru vnútorných tenzií podnecovaných témou lásky metafyzickej i tej erotickej z pera Michaely Hudákovéj s názvom *Cítim*. Tri mladé devy v sivých oblekoch nás pozvali k zrodu lásky a jej citovým poryvom. Z imága (zakuklenca) plachty sa otváral vnútorný svet dievčiny, konfrontovaný so svetom racionálnych úvah. Aby myšlienky mohli reprezentovať stuhu vedúce rôznymi smermi, bolo potrebné túto schopnosť premeny ukázať aj divákovi. Tak ostal iba obraz troch dievčat na scéne, z ktorej sa ozývajú verše poézie jednej z interpretiek. Umŕtvenie citu prekypujúceho cez okraj podvedomia sa tak nestretlo s racionálnym jadrom, ktoré nastroľovalo praktické otázky. Zamilovanosť smerovala do budúcnosti, racionalita mala poukazovať na minulosť, nemožnosť uchopiť lásku sa mala realizovať ako stav, nie iba ako pojem. Tri mladé dievčatá si v budúcnosti isto nájdu svoju tému, ktorú predstavia v plnokrvnom divadelnom tvare s kvalitnou poéziou.

Divadlo Štefana Kvietika z Veľkého Krtíša pri inscenovaní obraznej podoby balady Jána Botta transformovalo jej príbeh, ktorý autorsky pripravila Katarína Mišíková-Hitzingerová a nazvala ju *Sľub* (čestné uznanie). Režisérka a scénografka Silvia Svákusová a Cyro Pářiš obišli tradičný príbeh a vo veľkom poetickom opuse predstavili svet hrozieb, ak sa poruší istá dohoda. Manželský sľub bol len zástupným tvarom vychádzajúcim z balady. Na tlmene osvetlenej scéne ležali nehybné telá v hnedých nohaviciach či častiach kostýmu, predstavovali akýsi živý náhrobok či cintorín, z ktorého voda odplavila hlinu. Zaznela pieseň a na scénu vošlo malé dievčatko, prekračujúc ležiace osoby. Inscenácia výrazne pracovala s vizualitou, intenzitou osvetlenia a atomizovala slovo od zvuku až po významový lexikálny znak. Príbeh Adama a Evy je lokálnou povestou

DS effecteD, Senec – Toto je...

uchovávanou v niektorom regióne, ale súčasne je to aj cesta ľudstva – od zrodu cez svadbu, sľub, a za porušením pravidiel nasleduje smrť. Divadlo masiek je citlivé na význam nemeniacej sa masky pred tvárou herca. Tu je ňou maska smrti, ale jej zjavenie hneď v úvode predurčí smerovanie celého deja ku „katastrofe“. Nádejou je dieťa, ktoré prekračuje povest' či básnickú baladu a prechádza do budúcnosti. Režisérsky tandem niektoré pasáže zo života dedinskej komunity parafrázoval alebo premieňal význam znakov (jablko sváru a jablko ako herný prvok v živote komunity, jeho kladenie za ňadrá a pod). Monumentálnosťou, expresivitou výrazu a prácou so znakom sa pred nami odvíjala cesta od viny k trestu. Trestom nie je smrť, lebo človek je smrteľný. Trestom je mučivý vnútorný pocit viny. Podľahnutie mladej ženy zvodom je tu zvýraznené aj tým, že tieto premeny a pretvárinky uskutočňuje samotná Smrť, teda pokušenie sprevádzajúce Evu až k hrobu. Inscenácia je na hraniciach možného a neskutočného, reality a desivého sna. Túto truchlivú atmosféru umocňuje aj tichý zvuk či spev. Mokrú hlinu unáša voda, živel, v ktorom sa rozpúšťajú ostatné tri: vzduch, zem, oheň. Polysémantickosť celkového obrazu si niekedy divák nestihol uvedomiť a už sa obraz davu menil na plač Evy zamotanej do priesvitnej štóly. Také prúdy hmotného svetla boli na javisku štyri. Štyri stĺpy opreté v nekonečne a o zem. Herecké nasadenie a emocionálna gravitácia k utrpeniu a bolesti niekedy prekryli aj významotvorné verše, ktoré nielen komentovali dej, ale aj charakterizovali postavy. Náročná práca s detailom a tvorba skupinovej výpovede

Divadlo Štefana Kvietika, Veľký Krtíš – Sľub

si isto vyžiadali nemalé úsilie hercov aj režisérskeho dua. Vizuálno-pohybová a znaková podoba výsledného javiskového tvaru boli bolestnou paralelou života dnešnej spoločnosti. Ak by sme v inscenácii chceli hľadať politikum, tak ním môže byť aj intolerancia, rozrušenie noriem a kríza súčasnej rodiny. Ale to všetko môže mať aj iný koreň interpretácie – kto sme a kam sa uberáme?

Súbor *Priatelja múz pri Základnej škole v Turzovke* sa predstavil veršami Valentína Šefčíka *Bola raz jedna láska*. Harmonické až idylické verše o láske vyznievali ako stav dokonalého splynutia duší. No v skutočnosti láska má rôzne podoby a najčastejšie sa stáva predmetom veršov jej protipól – tragické či aspoň bolestivé vytriezvenie. Nie je našou úlohou rozoberať verše básnika. Ak si na začiatku zvolíme lineárnu až sentimentálnu polohu významu veršov, ostáva nám len možnosť pohybovo či pomocou znakov ju opisovať. Dievčatá zo súboru svoj dievčenský temperament premenili na sériu vyznaní. Odrazu sa im v rukách ako listy zo stromu zjavila ploché papierové srdiečka. Režisérka Eva Dodeková nechala priestor dievčatám, aby vlastným uchopením témy odkryli tajomstvá aj radosti lásky. Talent im nechýbal, ale predloha im bránila ísť ďalej a vyššie. Autentickosť im nechýbala, ale stratila sa významová umelecká a estetická obraznosť. Potom na scéne ostali iba kompozície z tiel, komentované prítomným gitaristom v lúči svetla a odovzdávaním veršov z interpretky na interpretku. Škoda, lebo farba hlasu, jeho sila a práca s pauzou ukázali, že výpoveď, ktorá bude ich vlastným vkladom do prežívania veršov ako malých epigramov o láske, je ešte stále pred nimi. Nuž nech sa za ňou spoločne vydajú...

DS Alterna pri Základnej umeleckej škole v Rimavskej Sobotě nás v kompozícii slova,

zvukov, pohybu a premeny znakov preniesol do budúcnosti a z tohto uhla pohľadu hodnotil svet dnešnej existencie. Verše Erdős Virág s názvom *Posledná večera a iné* iba posilnila grotesknosť situácií. Ťažisko sa zo slov prenieslo na obraz akejsi televíznej hry, v ktorej sa jednotliví uchádzači v kúpacích plášťoch po aktívnom cvičení predbiehajú, v čom je ich sila, ak im divák dá svoj hlas. Téma unifikácie, zábavnosti tak naznačila vyprázdnenie priestoru pre kritické myslenie a na jeho miesto kladla chaos, brutalitu a drastickosť. Čísla boli rozhádzané, tak ako

aj scéna. Na začiatku ležali v rohu pováľané stoličky, ktoré sa usiloval napraviť upratovač s plynovou detskou maskou, ale nasadenou naopak. Čo sa stalo, že priestor bol deštruovaný? Je to náhoda alebo cyklický jav? Jednotlivé prestavby v primeranej zvukovej kulise sa potom odohrávali v lúčoch fialového svetla, ktoré nemuselo byť iba prechodom od jedného výstupu k inému. Mohlo ísť o neznáme lúče paralyzujúce kritické myslenie alebo niečo iné. Šťastie ukryté v balónikoch praskalo ako chiméra. Bolo len ideou či zbožným želaním hráčov dosiahnuť ho. V balónikoch bola fikcia dokonalosti a stolovanie či práca s rekvizitami v groteskných kostýmoch skôr odkazovala na príbehovosť javiskového obrazu než na skromné verše poetky. Bol to istý druh divadelnej metaforizácie, ktorú režisérka Jana Janove úmyselne rozbíjala a stavala do protichodných skupín. Slovo sa premieňalo na konanie odporujúce jeho obsahu, predstavovanie kandidátov zas úmyselne zveličilo ich nedokonalosti. A tak pred nami nebola posledná večera, ale skôr tie iné, ktoré na nás čakajú, a aj to svinstvo, ktoré po sebe zanecháme. V závere bezradný upratovač iba rezignovane hľadá na spúšť. V tom obraze bola skrytá hrozba možných návratov, ktoré my dnešní ľudia ešte nevidíme, ale slávnosti budúcnosti nám ich predznamenávajú. Budme teda ostražití.

DS effecteD pri Základnej umeleckej škole v Senci prišiel s inscenáciou, o ktorej by sme nepredpokladali, že môže vzniknúť jednoduchými prostriedkami a jazykom ulice (Patrik Lančarič), keď rap sa začína vnímať nielen ako znejúci hlas s istou farbou, drsnosťou, ale keď aj samotné slová sú na hranici či skôr za hranicou lexikálneho slovníka. Mladým Senčanom šlo presne o to: hiphopové texty, rap, drastickosť výrazu zvukových efektov a vedľa nich znejúce

poetické slovo. Pritom im nešlo o porovnanie či súhlas alebo odsúdenie. Bol to javiskový fakt. Text Various Artists *Toto je...* (3. miesto) sa umiestňuje do medzipriestoru, využíva na to iba silu slova. „... štyria mladí nasratí, egocentrickí, angažovaní ľudia vybavení drsným slovníkom, politicky nekorektnými názormi a prekvapujúcou štylistikou sa v priamych a nekompromisných bojoch snažia dostať k podstate estetiky a poetiky textov...“ (Diana Laciaková). To bola udalosť zrodu výrazu na javisku pred nami, keď sa štyria mladí ľudia natáhovali o jediný mikrofón na stojane. No okrem toho predvádzali lascívne gestá, aby tak zvýraznili autentické výpovede v kontraste s estetickým modelom literárnej poézie, ale priamočiaro obnažili texty hudobného žánru, ktorý má iné publikum. V dravej, silovej interpretácii však stále ostávala javisková výzva. Nepokúšali sa zrušiť bariéru medzi oficiálnym a neoficiálnym. Humornosť stála na slove, ale v hľadaní pravdivosti zaznelo jediné. „Pravda je len jedna, hlava plná sračiek.“ Nuž pravda je len jedna, ale rôzne sú situácie, v ktorých sa ocitne. Tu ju forsírujú úmyselne naturalisticky, s groteskným vtipom. Senčanom nejde o provokáciu, ale o pohľad na súčasnosť z inej strany, keď sa z jazyka postaveného mimo literárnych analýz stáva jazyk mladej generácie, ktorá ho adoruje a rozumie mu. Možno sa z neho stane o chvíľu neprovokatívna samozrejmosť, teda klasika. Škoda, že záver inscenácie nevystúpil na svoj vrchol v nejakej gestickej či afektívnej pointe. Interpreti odchádzali s poslednou replikou za záves. Táto drobnosť však nenarušila apelatívnosť výrazu ani interpretačné výkony členov súboru.

Bebčina pri Základnej umeleckej škole Štefana Baláža v Novej Dubnici a jej mrazivá výpoveď cez samotných interpretov navodila atmosféru života v ustavičnom strehu a strachu. Akoby ste stáli na štartovnej čiare a niekto vám povie: pripravíť sa, pozóór..., ale ďalej nepokračuje. V tomto napätí sú aj hrdinovia príbehu izraelského autora Etgara Kereta s názvom *Saláma* (2. miesto). To, čo sme si všimli prvé, boli novinové útržky a možno aj staré potrhane heslá pod nohami piatich účinkujúcich. Začínalo sa v tichu banálnej detskej hry – deti si púšťajú lietadielka, niektoré zaletia aj k divákovi. Po tejto nemohre sa ozval pochod, teda útvar charakterizovaný rovnakým rytmom aj tempom množstva nôh. A odrazu sa detská hra premenila na vojenskú výchovu. Nie priamo, ale piskot píšťalky naznačil hranice slobody a unifikovanej morálky s akcentom na nevraživosť. Buď ty, alebo oni. Opäť sme sa preniesli do hry, kde hlavný hrdina vzdoroval manipulatívnejmu spôsobu existencie. Prekladajú

sa jeden cez druhého, aby kopa bola väčšia. Je to hra aj symbol masakrovaného tela. Hamburger? Z papiera na zemi si urobia guľôčky a hrajú sa známu detskú hru. Odrazu na povel tie guľky hádzu smerom do publika. Hra sa končí, guľka nadobúda metaforický zástupný význam a môžeme ju chápať ako strelu zo zbrane. Ocitli sme sa vo svete, kde sa už dlhé roky ľudia učia žiť v takom napätí a vzdorujú krutému osudu. Je to každodenná realita, ale má byť takto modifikovaný život stálou súčasťou sveta hry, detí a tých, ktorí nestoja o posty ani o prestíž? Vojna si nevyberá a jej zákony sú nevyspytateľné. Buď sa zaradíš, alebo ťa odsunieme na okraj, kde je výbuch míny každodennou skutočnosťou. Mladí interpreti z Bebčiny plasticky stvárnilí svet dvoch krajností a nechali nám priestor na zamyslenie. Pritom ľahkosť, s akou hrali aj agresívne scény, bola nečakanou reakciou na podnety osnovy príbehu. Biele košeľe a tmavé nohavice. Bezstarostný ležérny odev ako stvorený pre detskú hru. Stačí jeden výbuch a všetko sa zmení. Smrť, umieranie, ale súčasne aj nádej, zmierenie a odpustenie. K takým mravným oporám nás vyzývajú mládežníci z Bebčiny. Asi rozumejú svetu násilí a chcú sa mu brániť. Nesmieme ich v tom nechať samotných... Je úžasné, že mládež vie porozumieť výzvam sveta, a spolu s režisérkou Miriam Martinákovou nám to aj stavajú pred oči. Zatiaľ ide o divadlo „akoby“, ale už sme sa presvedčili, že to môže byť „naozaj“. Bebčina predviedla silnú tímovú prácu na javisku a zasiahla svojím divadelným jazykom aj apatické publikum.

Zádrapky pri Základnej umeleckej škole v Senici vstúpili inscenáciou *Vlci v metre* (1. miesto) do podstaty otázok o bytí, existencii. Bytie nie je. Bytie sa núka ako odkrývanie prítomnosti. Alebo aj prítomnosť neprítomnosti. V montáži textov vyznieval motív vlka ako synekdocha, metonymia časti za celok. Prítomie scény, spomalený rytmus dávali priestor na jednotlivé obrazy podporujúce zámenu človečenstva za zvlčenie. To my sme v hĺbke podzemia anonymne presúvaní z miesta na miesto. Nad hlavami do neba rastúce mrakodrapy nemajú nič spoločné s prirodzenosťou slobody vlka. Na druhej strane vlk a život vo svorke človeku naháňajú strach. Seničania nechceli dynamizovať obraznosť predstavenia. Naopak. Prítomie a efekty reflexie svetla od pružných polykarbonátových dosiek lexanu vytvárali obrys javov sveta, do ktorého sme vohnali prírodu ako do vlčej samoty, ale najmä klietok, kde ju vystavujeme na obdiv. Lokalizácia rôznych skupín vlčích svoriek je podobenstvom o umelom rozdelení ľudstva na rasy, funkcie, vlastnícke vzťahy, hierarchiu moci... podobne aj svet vlkov.

Práca so svetlom bola dôležitá pri zvyrazňovaní jednotlivostí, ktoré nejasnou kontúrou mohli tvoriť priestor medzi nami a prirodzeným svetom. A čo je priestor? Fyzikálna veličina? Nie. Priestor určujú hodnoty a naše vzťahy k nim. To zvyraznila aj inscenácia režiséry Lindy Petrákovéj. Materializovaná esencia slova nadobúdala charakter všeobecnej platnosti. Akoby sme sa na chvíľu stali vesmírnymi pútnikmi. Okolo tma a svetielka nesieme v sebe. To naznačilo aj bodové osvetlenie kontúr postáv za „sklom“, ktoré bolo v metaforickej rovine viditeľné ako záblesk v hĺbinách nášho vnútra. Inscenácia hovorila poetickým jazykom o vlkoch a ich živote, ale v podstate sa prepadávala do neznámych hĺbok predstavivosti človeka. Expozícia bola trochu dlhšia, ale možno to bol iba dôsledok technických problémov scény. V závere jednooký vlk hovorí či prednáša slová, ktoré smerujú k nám, ale súčasne aj k vlkom samotným. Vyklbí sa z rytmu jednotvárnosti a znášať osud samotára nás dovedie k nihilizácii prirodzeného sveta. Na jeho miesto sa postaví svet stvorený hierarchicky usporiadanou spoločnosťou, ale nie skutočný, iba ako virtuálna vízia, neskutočný svet s neskutočnými neslobodnými ľuďmi. Zádrapky ukázali, že sila divadla poézie nemusí stáť len na kvalitnej interpretácii slova, že sa zakladá na obraznosti v spojení zvukov, hudby, slova, pohybu,

rekvizít kvôli jedinému: ozvláštniť čímsi iným, nekonvenčným svet ľudí, aby sme neprišli o slobodu a aby aj vlkovi ostalo aspoň to jediné oko pravdy a sebapoznania.

Aj keď sa neskúšali experimentálne výboje, divadlo poézie mladých aj dospelých si tohto roku nachádzalo aktuálne témy a tie primerane svojim schopnostiam a možnostiam servírovalo publiku.

BOLUMÍR RIŠÁK
Foto Michal Lašut

63. Hviezdoslavov Kubín, súťaž v tvorbe recitačných kolektívov a divadiel poézie detí, Dolný Kubín, 21. – 22. 6. 2017

Odborná porota: Peter Janků (predseda), Miriam Kičiňová, Patrik Lančarič, Diana Laciaková, Ľubomír Šárik

63. Hviezdoslavov Kubín, súťaž v tvorbe recitačných kolektívov a divadiel poézie mládeže a dospelých, Dolný Kubín, 21. – 23. 6. 2017

Odborná porota: Miriam Kičiňová (predsedníčka), Patrik Lančarič, Diana Laciaková, Ľubomír Šárik

Kontinuita a dozrievanie

Nič nie je ľahšie, ako spomínať, ale podstatnejšie je na udalosti a ľudí nezabudnúť. Dvadsať ročník *Festivalu Aničky Jurkovičovej v Novom Meste nad Váhom* je nielen dielom šťastných okolností, ale predovšetkým svedectvom, že sa v našej slovenskej spoločnosti nájdú zánietení a obetaví ľudia. Sú to milovníci divadla telom i dušou.

Pri zakladaní tematického ochotníckeho festivalu stál predovšetkým spiritus movens, divadelník Štefan Psotný. Svojím nadšením, odhodlaním a nasadením strhol pre svoju myšlienku ďalších – primátora mesta Jozefa Trstenského, riaditeľa Mestského kultúrneho strediska v Novom Meste nad Váhom, akademického maliara Jána Mikušku. Tretím dôležitým človekom pri organizovaní prvého ročníka festivalu bol jeho riaditeľ Alexander Koreň. Títo ľudia stáli pri budovaní základov a vytváraní jedinečnej tradície Festivalu Aničky Jurkovičovej. Jeho osobitým špecifikom je, že reflektuje tému postavenia a poslania ženy

v spoločnosti. Festival sa tak priradil k ďalším tematickým ochotníckym prehliadkam. K formovaniu festivalu aktívne prispeli tiež inštitúcie, ktoré participovali na jeho organizácii – predovšetkým mesto Nové Mesto nad Váhom, Mestské kultúrne stredisko v Novom Meste nad Váhom, Národné osvetové centrum v Bratislave, Matica slovenská, Trenčianske osvetové stredisko a Únia žien Slovenska. Dlhé roky tu ako porotcovia pôsobili Marián Mikola, Štefan Fejko a Oleg Dlouhý. Ich odborné skúsenosti a precízne analýzy boli nápomocné mnohým ochotníckym divadelníkom.

Festival navštevujem aktívne ako člen a predseda poroty už niekoľko rokov. Napriek tomu, že všetkých nás ovieva prach času, starneme, či lepšie povedané dozrievame všetci, v kolegoch organizátoroch vždy pozorujem chuť a osobné nasadenie. Istotne aj tu dôjde k postupnej generačnej výmene, kým by bola plynulá a nespôsobila škody. Mladosť je devíza, ktorá veľmi nesúvisí s vekom, ale vnútorným

nastavením. Zrelší kolegovia z mestského kultúrneho strediska osobnou vervou a energiou neraz „preskočia“ aj iných mladších. Taký mladický zápal a osobité nasadenie cítime z prístupu terajšieho organizačného tajomníka Ivana Radošinského.

Jubilejný dvadsiaty ročník festivalu bol všeličím výnimočný, najmä tým, že sa znovu po dlhšom čase ukázala ako dominantná zložka určujúca tvar a výsledok inscenácie – divadelná réžia. Kriticky musím podotknúť, že nie všetko bolo progresívne, objavili sa tiež tóny mŕtvotného divadla, ktoré ustrnulo v práci pre svojho špecifického diváka.

Záhorácke divadlo zo Senice zahrlo Mokošovu *Vjernú nevjeru*. V podprahovej prvoplánovej rovine prezentovali najbyťostnejšie veci každého človeka. Prečo nie? Len jej chýbalo sugestívnejšie režijné komponovanie celého inscenačného tvaru. V inscenácii často retardoval temporytmus. Viacerí hereckí protagonisti mali potenciál, boli prirodzení na javisku, sálala z nich živelnosť i nenútená hravosť, ale koncepcia režiséra stála na nich zjavne len okrajovo. Scénografické riešenie s paravánmi, ktoré vytvárali aj vstupy na javisko, sa využívalo v inscenácii pramálo a trestuhodne bez nápadu. Inscenácii ako celku chýbalo zásadnejšie sémantické gesto. Namiesto nápaditých mizanscén commedie dell'arte, gagov, prekvapivých „zázrakov“ na javisku sa divák dočkal len prezentácie humoru prostredníctvom slova.

Slováci zo srbského *Kysáča* inscenovali hru Vladimíra Hurbana Vladimírova *Zámka škrípí*. Hneď prvý akord inscenácie jasne naznačil, že režisérka Svetlana Gaško v nej používa jazyk symbolov a znakov, ktoré ponúknu divákovi čistý javiskový tvar, sugestívne evokujúci mnohorakosť sujetu a ten si tak každý smie dopovedať sám v sebe. Zámočník, postava Toborovho svedomia, začal v úvode inscenácie v centrálnej mizanscène symbolicky vyhadzovať perie. Táto scéna sa však hneď premenila a svetlo na okraji portálu javiska zachytilo v krátkom výstupe neveru Toborovej ženy. Inscenátori ju postavili na skratke a náznaku, nie na opisnosti a detailnosti. V inscenácii, ktorá používala najmä čiernu a bielu farbu, sa využívala aj farebnosť dreva a niekedy symbolicky a významovo presne červená. V tejto farbe mal kravatu Pag, Toborov švagor, ktorý sa odhodlal na výpomoc v domácnosti počas jeho neprítomnosti. Po tom, ako sa Tobor vrátil z väzenia domov, režisérka prezieravo premiestnila stôl z centra na okraj javiska, čo symbolizovalo rozpad a rozvrat rodiny. Ku stolu prichádza symbolicky po hokerlíkoch, ktoré mu postupne prekladá a ukladá svedomie – Zámočník. Sú to akoby pozostatky

MESTO NOVÉ MESTO NAD VÁHOM

XX. FESTIVAL ANIČKY JURKOVIČOVEJ

8. – 12. APRÍLA 2017

MESTSKÉ KULTÚRNE STREDISKO

EMILIA DOŠEKOVÁ

KVET TÁLIE

Ivan Privizer, Miroslav Zima, Emilia Došeková (1949 - 17.12.1987) Vlastný návrh

SOBOTA 8. APRÍLA

18.00 h
Lieridmo – hudobná kompozícia k 200. výročiu narodenia J. M. Hurbana
PESNE NA TERAZ – H. BOKAČ, S. VOJTAŠ
Muzikálska skupina
DANIELUS OČETEC SINGERS
pod vedením dirigenta D. Škavce
umiestnenie: stena, JURA ŠKARIE
a Mária SCHLOSSEROVÁ
vystupní: sestra Mária

NEDEĽA 9. APRÍLA

18.30 h
Položenie vecí a pamätnej tabuľky A. Jurkovičovej na jej rodnom dome na Komenského ul.

19.00 h
Vernisáž: DANIELA TREBÁČKOVÁ: LABYRINT
vystupní: sestra Mária

19.30 h
Otvorenie výstavy: VÝSTAVA EMILIE DOŠEKOVEJ
vystupní: sestra Mária a brat Miroslav

19.45 h
Slávnostné otvorenie XX. ročníka
Festivalu A. Jurkovičovej
sestra Mária

PONEDIELOK 10. APRÍLA

18.00 h
Záhorácke divadlo: Senica
Josef Mokoš, výstava: HURBAN

19.30 h
Cechovské divadlo KČ Kysáček, Bratislava
Vlastný návrh: Vladimír HURBAN, ZÁMKA ŠKRÍPÍ

UTOROK 11. APRÍLA

11.00 h
Otvorenie Klub Bratislava - Devínske Nové Ves, o.z.
Jana Fialy
POHŔBENIE VO SVÄTOFLORIÁNSKEJ DOLINE

19.00 h
Divadlo Dúha, o.z., Poľitany
Franka Rieker, Vlado, NEVIERI

8.30 h
Divadlo DOMINUS Močadce
Karel Janina Ertel, SVÄTOBŔNÉ HOŠEJE

11.00 h
OS Damer Tisovec
Vlastný návrh: BOH MASAKRA

17.00 h
Divadlo Brod, spol. s r.o., Uhroty Brod
Jana Dole, GOSAR, A DRANA
Divadelný gáň

19.00 h
Kostelný kresťanský smútok – KOKRAM, Kovačica
Srdko
Dagmar Karáček, TMA

STREDA 12. APRÍLA

11.00 h
Slávnostné ukončenie festivalu a vyhlásenie výsledkov
s udelením ocenení
vystupní: sestra Mária

PODĽAŽIE SA KONÁ S PODPOROU
TREBĽANSKEHO SAMOSPRÁVNIVEHO KRAJA
A FONDU NA PODPORU UMEŤA

jeho spomienok a spojení, ktoré mu zjavne nedovoľujú nájsť si miesto vo vlastnom dome, rodine. V záverečnej scéne inscenácie nastáva symbolická samovražda. Tobor obesí vlastné svedomie, lebo s pravdou sa jednoducho nedá žiť. Režisérka vytvorila opäť fascinujúci symbolický obraz, komponovaný vertikálnou mizanscénou a divadelným znakom peria, slučky a surovým až mrazivým svetlom. Všetky tieto zložky spolu s hereckými protagonistami otvorili v divákoch nové cesty hľadania a premýšľania o Toborovom príbehu. Zjavným nedostatkom inscenácie bola nedostatočná príprava hercov v javiskovej reči. Viackrát sa strácali pointy a zmysel dialógov, z ktorých nechala režisérka v inscenácii len nevyhnutné minimum. Napriek týmto výhradám ma herecky presvedčil najmä Ivan Privizer ako Tobor, spontánnosťou a hravosťou, pohybovou i citovou sugestívnosťou Kristián Križan ako Zámočník a tiež Alexander Kolár, ktorý prirodzene, s bravúrnym cítením javiskového priestoru stvárnil postavu Toborovho syna Enada.

Osobitou javiskovou výpoveďou bola tiež nesúťažná inscenácia *Pokušenie vo svätofloriánskej doline*. Pripravil ho s *Činoherným klubom z Devínskej Novej Vsi* člen poroty, režisér Peter Weinciller. Herci boli na javisku doslova zohratým hereckým ansámbľom. Napriek tomu, že viacerí z nich podstupujú vysokoškolské herecké školenie na VŠMU, nebadal som zjavnú odlišnosť v ich

hereckom prejave. V náznakovom a divadelne symbolickom priestore divák zažil naplnené herecké stvárnenie u všetkých bezo zvyšku. Súťažne by si herecký súbor z Devínskej Novej Vsi zaslúžil cenu za ansámblovú súhru.

Komplikovanejšou bola inscenácia *Vadí-nevadí*, ktorú zahrali herci *piešťanského Divadla Dino*. Režisér František Rehák ponúkol divákovi ťažko stráviteľnú koláž epických nedramatických textov, speváckych čísel a hudby, ktorá znela priamo z javiska. Bola to inscenácia nekonečného príbehu, ktorý by sa namiesto vyše dvoch hodín s náležitým zmyslom pre mieru, kompozičným citom, triedením nápadov dal možno hravo vtesnať do hodinovej inscenácie. Režisér často pracoval s opakovaním situácií a tém, nedodržiaval zásady práce s princípmi divadelného jazyka. Miesto, kde vstupovala na javisko postava účtujúca so svojím životom, sa stávalo bulvárom, ktorý demolovali aj ostatné postavy. V hereckých výkonoch sa zavše prejavili možnosti a potenciál, ktorý by bolo potrebné rozvinúť na inom dramatickom materiáli. Ivan Tásler v jednej svojej piesni spieva: „Hráme vadí-nevadí, míňajú sa nápady...“ Text piesne vystihuje nielen princíp hry, ale akoby odpovedal aj na povahu javiskovej výpovede inscenácie *Vadí-nevadí*. Nápadmi sa to nehemžilo, tiež sa rýchlo minuli a v drivej väčšine sa opakovali alebo variovali.

Laureátom festivalu sa stala inscenácia Erbenových balád *Svadobné košele*, ktorú naštudovalo *Divadlo DOMINUS z Močenka*. Inscenátori vytvorili z minima maximum. Divákovi ponúkli v kompozične premyslenom celku tri Erbenove balady. V inscenácii sa decentne stavia na sile vnútornej obrazotvornosti. Herci na javisku používajú ako rekvizitu posteľ s matracom, perinu, dva vankúše, šatku a knihu. Tak málo a vytvorený javiskový obraz je naplnený. Celý dej inscenácie je komponovaný tak, že dve malé deti Muž a Žena nechcú ešte spať a prosia Starkú, aby im prečítala nejaké príbehy. Ich témou sa nechajú natoľko uchvátiť, že v sugestívne strhujúcej podobe predvádzajú tieto príbehy balád na javisku. Monika Ternerová (Žena) a Tomáš Danko (Muž) dokážu bravúrne vstupovať a vystupovať zo stvárňovaných postáv. Ich hereckým výkonom dominuje strih, hravosť, nadhľad i stotožnenie. Nespočetnými nápadmi znásobujú v mizanscénach imagináciu javiskovej výpovede. Sugestivitou a plastickosťou pôsobila inscenácia veľmi frapantne. Strhla rovnako mladých aj starších divákov. Naznačila, aké bohatstvo je ukryté v baladách, ako sa dá neskutočne veľa spraviť z mála a aká pravdivá je maxima Lopeho de Vega, že divadlo sú len tri dosky, dvaja herci a jedna vášeň.

Divadlo BROD z Uherského Brodu sa prezentovalo inscenáciou monodrámy *César a Drana*, príbehom rómskej ženy a jej koňa, ktorý jej zomrie počas putovania životom. Počas umierania vyrozpráva príbeh svojej rodiny i rómskeho etnika, príbeh raz zakotvený v minulosti, inokedy prebleskujúci do prítomnosti. Náročný divadelný tvar, ktorý stojí a padá na hlavnej protagonistke, dosť často upadal do epického rozprávania. Predlohe divadelnej inscenácie by istotne napomohlo výraznejšie skrátenie a koncentrácia na dramatickejšie situácie. Herečka Lenka Sasínová niekoľkokrát preukázala decentnú schopnosť komunikácie s divákmi, keď zobrala peniaze pre neexistujúce dieťa. Hoci inscenačný tvar monodrámy mal svoje rezervy, v myšlienkovvej rovine ponúkol nejednu pravdu o odlišnom vnímaní sveta. Ako pars pro toto uveďme: „Gádzové počítajú roky, proto strácejí paměť!“

Poslednou súťažnou inscenáciou na festivale bola hra Dragana Karlečika *Tma*, ktorú pripravil aj inscenačne s *Kolektívom kreatívnych tvorcov – Kokram zo Srbska*. Pozoruhodnosť a jedinečnosť inscenácie pramenila v práci s tmou ako inscenačnom princípe. Tvorcovia nestavali javiskovú výpoveď na presnej fabulácii. Napriek tomu, že sa snažili farbami svetla, piesňami a spevom prerozprávať príbeh, často postavili diváka do neriešiteľných významových kontextov. Oni síce vedeli, no my v hľadisku sme nevedeli, o čom hrajú. Ťažko sa mi predieralo bludiskom významov, keď inscenátori v znakovom jazyku neponúkli konkrétnejšie pradiivo konvencionalizovaných znakov, aby som sa orientoval v ich inscenačnom diele. Inscenácia teda plynula v nezrozumiteľnosti, akejsi emócii stiesnenosti futuristického sveta. Zabiť niekoho, kto sa nechce podriaďiť vonkajšiemu násiliu a nechce spolupracovať, bolo v inscenácii jediným dramatickým momentom. Sugestivitu inscenácie vytvárala najmä všadeprítomná tma a v nej sa občas mihajúce a farebným svetlom osvetlené postavy.

Dvadsiaty ročník Festivalu Aničky Jurkovičovej priniesol viacero interesantných divadelných inscenácií. Svojbytnosť, ktorá ich charakterizovala, bola jedinečná najmä vďaka réžii, hereckým výkonom a niektorým divadelno-technickým riešeniam. Veľmi potešiteľný je fakt, že postupne dochádza ku kvalitatívnemu zlepšeniu inscenácií aj súborov, ktoré sa na festivale zúčastnili. Preto vyjadrujem aj touto cestou všetkým zúčastneným divadelným súborom vďaka a obdiv za ich divadelnícku prácu.

MARTIN TIMKO

Ďalšie jubileum Palárikovej Rakovej

V dňoch 24. – 30. apríla 2017 sa konala najvýznamnejšia divadelná udalosť roka na Kysuciach – 50. Palárikova Raková – národná súťažná prehliadka ochotníckych divadelných súborov s inscenáciami pôvodnej slovenskej dramatickej tvorby. Už päť desaťročí sa najmä v obci Raková a v meste Čadca stretávajú divadelníci z celého Slovenska, aby vzdali hold rodákovi z Rakovej, významnému slovenskému dejateľovi, dramatikovi, katolíckemu kňazovi, novinárovi a politikovi Jánovi Palárikovi. Od jeho narodenia uplynulo 27. apríla tohto roku 195 rokov.

Pre zainteresovaných odborníkov, ale i širšiu verejnosť predstavuje Palárikova Raková jedinečnou tematickosťou a rozmanitou paletou divadelných predstavení nezabudnuteľný umelecký zážitok. Poslaním festivalu je nielen prezentácia ochotníckych divadelných súborov na kysuckej pôde, ale aj motivácia naštudovať a inscenovať diela pôvodnej slovenskej tvorby, hľadať nové divadelné talenty, rozvíjať a posúvať umelecké kvality talentov už objavených a zachovávať tradície amatérskych divadla.

Hlavnými organizátormi a garantmi podujatia sú Kysucké kultúrne stredisko v Čadci, Žilinský samosprávny kraj, mesto Čadca a obec Raková. Na divadelných doskách Domu kultúry v Čadci a Kultúrneho domu Jána Palárika v Rakovej sa i v tomto ročníku súťažne predstavili súbory z rôznych regiónov Slovenska. Do jubilejného ročníka sa prihlásilo spolu šesťnásť ochotníckych divadelných súborov, z ktorých výberová porota posunula do súťažnej časti šesť, z toho jeden divadelný súbor s monodráмой. Privítali sme DS J. G. Tajovského z Jakloviec, DS Za Váhom z Lipovca, Záhoracké divadlo zo Senice, Činoherný klub z Devínskej Novej Vsi, Medzibrodské kočovné divadlo z Medzibrodu a Divadlo HAVRAN pri Základnej umeleckej škole z Rimavskej Soboty – Mariana Lacka (divadlo jedného herca).

Súťažné predstavenia počas troch dní pozorne sledovala a hodnotila odborná porota v zložení: predseda Peter Kováč, ďalšími členmi boli Anton Šulík, Róbert Mankovecký, Jaroslav Valek, Michal Lošonský, Martin Gazdík, Barbora Palčíková, čestným členom poroty bol Ľubomír Paulovič. Okrem odbornej poroty pracovala aj porota mladého diváka, ktorú tvorili členovia Detského a mládežníckeho divadelného súboru Eva z Čadce pod lektorským vedením Evy Matysovej a Dagmar Štekláčovej.

Pozvanie prijali predseda Žilinského samosprávneho kraja Juraj Blanár, predseda

HAVRAN, Rimavská Sobota, Marian Lacko – s darom od organizátorov

Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ján Varšo, generálny riaditeľ Národného osvetového centra Jaroslav Mendel, generálny riaditeľ Slovenského národného divadla Marián Chudovský, vedúca delegácie krajanov zo srbskej Vojvodiny Andrea Merníková, riaditelia kultúrnych inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK a ďalší predstavitelia verejného, kultúrneho a spoločenského života.

Účastníci festivalu navštívili i sprievodné podujatia – tematickú výstavu Život a dielo Jána Palárika v Dome kultúry v Čadci, výstavu výtvarných prác detí zo škôl na Kysuciach pod názvom Divadelné masky, Ja a divadlo, výstavu z fondu Kysuckej knižnice v Čadci Dokumenty „Palárikova Raková“.

Zaujímavosťou bolo aj tradičné pozvanie na Palárikovu Rakovú formou veselého sprievodu divadelníkov, členov Detského a mládežníckeho divadelného súboru Eva, mestom Čadca. Na Palárikovej ulici bola odhalená pamätná tabuľa a vytvorená i symbolická Palárikova cesta, ktorá navždy spojila Čadcu a Rakovú. Štvorkilometrový úsek cesty sa začína v Čadci v delte Námestia slobody a Palárikovej ulice a končí sa v centre Rakovej v parčíku pri pamätnej buste Jána Palárika.

Na Palárikovu Rakovú každoročne prichádzajú aj krajské divadelné súbory

Záhorácke divadlo zo Senice

zo srbskej Vojvodiny. Tento ročník obohatili dva divadelné súbory – víťaz festivalu DIDA PIVNICA 2016 Kolektív kreatívnych amatérov KOKRAM z Kovačice, ktorý sa predstavil na slávnostnom otvorení 50. Palárikovej Rakovej v Kultúrnom dome v Rakovej s hrou Dragana Karlečika *O láske a Ochotnícke divadlo Janka Čemana z Pivnice*, hlavný usporiadateľ Festivalu divadelných inscenácií dolnozemskej autorov (DIDA) v Pivnici, s ktorým naše kultúrne stredisko uzatvorilo v roku 2009 Memorandum o spolupráci. Naši krajanovia uviedli pohostinské predstavenie Samuela Gašperca *Dievča*, ktoré písalo v Dome kultúry v Čadci.

Počas slávnostného otvorenia jubilejného ročníka prehliadky v Kultúrnom dome Jána Palárika v Rakovej udelil predseda Žilinského samosprávneho kraja Juraj Blanár hlavným organizátorom – Kysuckému kultúrnemu stredisku v Čadci, obci Raková a mestu Čadca – ocenenie Litteras Memoriales za dlhoročnú podporu ochotníckeho divadla pri príležitosti 50. výročia Palárikovej Rakovej.

Riaditeľka KKS v Čadci Silvia Petreková predstavila pamätnicu k 50. výročiu festivalu pod názvom *Palárikova Raková jubiluje*. Následne spolu s predsedom ŽSK Jurajom Blanárom ocenila pamätnými listami, pamätnými zlatými medailami Jána Palárika a spomínanou pamätnicou 70 jednotlivcov, organizácií, partnerov, ktorí sa počas polstoročia existencie Palárikovej Rakovej podieľali na jej príprave, realizácii a rozvoji (*medzi nimi aj Národné osvetové centrum a redakciu časopisu Javisko, pozn. red.*).

Mišo Kováč Adamov, jeden zo zakladateľov Palárikovej Rakovej, predstavil monografiu o dlhoročnom dvornom fotografovi Palárikovej Rakovej Filipovi Lašutovi. Starosta obce Raková Anton Heglas a primátor mesta Čadca Milan Gura ocenili hlavných organizátorov podujatia za ich dlhoročnú spoluprácu. Slávnostné vyhlásenie výsledkov, ktoré sa konalo o niekoľko dní v Dome

kultúry v Čadci, prinieslo ocenenia tým najlepším divadelným súborom. Počas prehliadky udelilo Kysucké kultúrne stredisko v Čadci všetkým materským, základným a stredným školám regiónu ďakovné listy a medovníkové červené srdce za dlhoročnú spoluprácu a priazeň Palárikovej Rakovej. Pomyselnú bodku za súťažnou časťou divadelného sviatku dalo SND z Bratislavy, ktoré sa pohostinsky predstavilo s divadelnou inscenáciou Petra Karvaša *Polnočná omša*.

Cez víkend bol v obci Raková pre návštevníkov pripravený bohatý kultúrny program s myšlienkou návratu do doby života Jána Palárika a tematického jarmoku. Obec Raková a združenie Životnými cestami Jána Palárika ocenili partnerov podujatia a privítali ďalšie hosťujúce divadelné súbory vrátane Divadla Jána Palárika z Trnavy.

Podakovanie patrí i všetkým návštevníkom: širokej, umeleckej i odbornej verejnosti, ktorí na jubilejnú Palárikovu Rakovú zavítali. Veríme, že jedinečný týždeň priniesol radosť priaznivcom divadelného umenia.

BOŽENA SLANINÁKOVÁ
Foto archív organizátorov

VÝSLEDKY

Kolektívne ceny:

1. miesto – Záhorácke divadlo, Senica – Ivan A. Fodor: *Janíček Okúsánek Nenásytný*
2. miesto – DS Za Váhom, Lipovec – Július Barč-Ivan: *Dvaja*
3. miesto – Medzibrodské kočovné divadlo, o. z., Medzibrod – Štefan Kršňák: *S brokovnicou na manžela*

Divadlo jedného herca:

1. miesto – Divadlo HAVRAN pri ZUŠ, Rimavská Sobota – Stanislav Rakús – Marian Lacko: *Žobráci*

Individuálne ceny:

Cena za mužský herecký výkon: Rastislav Gajdoš za stvárnenie postavy Ondreja v inscenácii Štefan Králik Trasovisko

Cena za dramaturgický prínos: Marian Lacko za monodrámu Stanislav Rakús – Marian Lacko: *Žobráci*

Cena za ženský herecký výkon: Nora Dřímalková za stvárnenie postavy Cecílie Krútikovej v inscenácii Štefana Kršňáka *S brokovnicou na manžela*

Cena na návrh poroty mladého diváka: Medzibrodské kočovné divadlo, o. z., Medzibrod – Štefan Kršňák: *S brokovnicou na manžela*

Dobré divadlo kresťanov je aj pre neveriacich

Keď som v roku 2015 prvýkrát šiel na *prehliadku kresťanského divadla* v Močenku, dosť som sa bál. Nevedel som celkom, aké vlastne kresťanské divadlo je. Najviac som sa obával toho, že sa budem pozeráť na samé jasličkové pobožnosti, krížové cesty a občas nejaký ten životopis svätca. Už po prvých predstaveniach bolo jasné, že som sa obával zbytočne. Podobne ako na iné ochotnícke prehliadky, aj do Močenka prichádzajú rôzne divadelné predstavenia, ktoré na prvý pohľad ničím nedávajú najavo, že by malo ísť o kresťanské divadlo. Keď som sa nad tým po skončení prehliadky zamyslel, povedal som si, že to nie je kresťanské divadlo, ale divadlo kresťanov – teda divadlo, ktoré robia kresťanskí tvorcovia a ktorého zábery znejú s kresťanským svetonázorom. A tak som o rok (už bez strachu) prišiel znova a v roku 2017 som bol na *Gorazdovom Močenku* tretíkrát.

Tohtoročná prehliadka kresťanského divadla postavila na štartovaciu čiaru kvalitou veľmi vyrovnaný výber inscenácií. Aj napriek tomu musela porota porovnávať takmer neporovnateľné – v súťažnom programe boli tri detské hry, dve tanečné inscenácie, jedna dramatizácia, jedna slovenská dráma, jedna svetová dráma a dokonca aj evanjelizačný kabaret. Možno aj preto sa víťazom prehliadky stalo tanečné divadlo, na druhom mieste skončila detská hra a na treťom dramatizácia poviedky.

Všetky tri detské súbory priniesli na prehliadku diela, ktoré už na prvý pohľad vznikali intenzívnou spoluprácou detských interpretov a vedúcich súborov. Hoci bolo vidieť, že dielko *A ty musíš ísť z kola von* miestneho súboru *Zasadil som divadlo* bolo vytvorené pomerne narýchlo, za spôsobom práce s detským tvorcom boli zjavne poučení divadelníci. Tí skúsenejší porotcovia ocenili najmä to, že súbor sa po prvýkrát na prehliadke v Močenku prezentoval s dramatickou hrou, a nie s napodobeninou divadla dospelých.

Nebeská informačná a reklamná agentúra od Vladimíra Siladiho nie je veľmi kvalitným

dramatickým textom. Stavia hlavne na takomto nápade: nebeská agentúra má na starosti pracovať na projekte Ježišovho života od narodenia po zmŕtvychvstanie. Aj napriek nižšej kvalite textu však hra pre detského interpreta ponúka veľa priestoru na invenciu, budovanie gagov či prácu s typológiou postáv. Režisér Peter Weinciller spoločne s dramaturgom Jurajom Fotulom a deťmi zo ZUŠ v *Malackách* drámu dotvorili a doplnili o ďalšie obrazy, ktoré príbeh neschopnej agentúry posunuli o niečo ďalej. Škoda len, že inscenácii chýbal ucelenejší tvar a hlbšia pointa.

Spomedzi detských divadelných súborov si na medaily siahol *DDS Úsmev*. Z príbehu *O lietajúcej Alžbetke* od Daniela Pastirčáka vybrali tie časti, ktoré detský tvorca aj divák pochopí najlepšie – narodenie, prvé nepodarené lásky, strata krídel a ich opätovné nájdenie v ojazstnom vzťahu. Príbeh prerozprávali tvorcovia z *Babína* výsostne divadelne. Detskí interpreti na javisku plynule vystupovali z kolektívneho hrdinu/rozprávača, aby vstupovali do postáv príbehu a naopak. Vytvorili tak čarovnú javiskovú metaforu ojazstného sveta, v ktorom má každé javiskové konanie svoj reálny náprotivok.

Tento rok sa na *festivale kresťanského divadla* po prvýkrát predstavil aj súbor z *Cirkevného konzervatória, jediného svojho druhu* na Slovensku. Inscenácia *PRACh* vznikala ako záverečné tanečné predstavenie šiesteho ročníka hudobno-dramatického odboru. Preto nebolo

Tanečné divadlo ATaK – Chcel(a) by som lietať

Dominus, Močenok – Mister Taylor/Bubáci

prekvapivé, že dominantným prvkom diela je demonštrácia tanečných schopností absolventov. Príbeh aj myšlienka, bohužiaľ, museli ustúpiť forme. Inscenácii chýbalo vyjasnenie zámerov. Ak ide iba o tanec alebo estetický pohyb, prečo sa snaží vyrozprávať biblický príbeh? Ak ide o tanečné divadlo, prečo k príbehu pristupuje tak plytko? ...

Akoby z iného divadelného sveta bola inscenácia *Tanečného divadla ATak*. Ich už druhý pokus o zdívdelenie života blahoslavennej sestry Zdenky Schelingovej (predtým Slnko za mrakmi, 2003) má jasný zámer: predstaviť dvoch ľudí – mučenú rehoľníčku a jej mučiteľa, ešebáka. Život oboch postáv sa začína v detskej hre, končí sa v smrti rehoľníčky a výčitkách mučiteľa. Tanečné choreografie sa miestami bijú s textami piesní a postava ešebáka by si zaslúžila hlbšie spracovanie, ale zážitok z predstavenia aj tak zostáva. A to až taký silný, že divadlu ATak sa podarilo tento rok s inscenáciou *Chcel(a) by som letieť* na festivale získať hlavnú cenu.

Spoločné javiskové spracovanie Monterosseho poviedky *Mister Taylor* a Pehrovej bábkohry *Bubáci* je výrazne založené na rozprávání. Herci z domáceho súboru *Dominus* viac rozprávajú o tom, čo sa v príbehu odohráva, než by sami rozohrávali dej. Náročný text Monterosseho poviedky obohacujú gagmi a náznakmi mizanscén. S pomocou dvoch stolov a troch stoličiek sa snažia previesť diváka príbehom, ktorý by bol inak naozaj vhodnejší skôr na čítanie než pre divadlo. V porovnaní s druhou polovicou inscenácie, ktorá patrí hre Bubáci, je v Mistrovi Taylorovi oveľa menej divadla, ale neporovnateľne viac myšlienky. Tieto dve diela spoločne tvoria inscenáciu, ktorá obsadila tretie miesto v záverečnom rebríčku.

Inscenácia s dlhým názvom *Čo je to láska, neviem, snáď ti to raz poviem* sa najviac približuje tomu, čoho som sa pri slovnom spojení kresťanské divadlo bál.

Animátori z Lietavy pripravili evanjelizačný kabaret, ktorému však veľmi chýbala divadelná skúsenosť. Zjednodušujúci príbeh a neprepracované postavy nezachránil ani niekoľkonásobný záver. Dúfam, že súbor s veľkým potenciálom (aj hereckým) sa dokáže postupne prepracovať až k divadlu. Zatiaľ zostali pri pokuse o koláž vtipných javiskových scénok.

Na záver som si nechal inscenácie dvoch klasických textov. *Záveje* od VHV priniesol na festival skúsený *Divadelný súbor Janka*

Borodáča z Plechotíc. Režisér Jozef Novák sa nepokúsil o aktualizáciu drámy, ale text výrazne preškrtnal. Jeho interpretácia bola jednoduchá, no o to mrazivejšia: ako hlavný dôvod rozpadu rodiny zvýraznil nemožnosť Kaťuške mať vlastné dieťa. Nechal tak vyniknúť hercom, spomedzi ktorých Milan Pálfi (predstaviť otca) získal špeciálne ocenenie za herecký výkon.

Naopak, žiadne škrtky, ale o to odvážnejšiu interpretáciu si dovoľil režisér *DS Rondo* z *Preseliana* Igor Pargáč. Poetickú hru *Salome* od Oscara Wilda umiestnil do súčasného mafiánskeho prostredia, v ktorom česť hlavy rodiny hrá naozaj dôležitú úlohu. Zámerne statické až sošné herectvo gangstero v oblekoch sa snaží pohybom aj dikciou vyvážiť farebne krikľavý Herodes. Na takmer 90-minútové predstavenie to však nestačí. Profesionálne pôsobiaca scénografia, výborne navrhnuté mizanscény a ani bravúrne výkony hercov nedokázali udržať pozornosť divákov. Monologický text a absencia javiskových situácií podrazili režisérovi nohy a 90 minút sa zdanlivo natiahlo na tri hodiny. Obrovská škoda.

Divadlo kresťanov v Močenku nie je iba pre kresťanov. Viacero inscenátorov aj tento rok dokázalo, že kresťania túžia po dobrom divadle a vedia také aj vytvoriť. Ja určite plánujem prísť na festival do Močenka aj o rok.

MATEJ MOŠKO

Foto archív organizátorov

Gorazdov Močenok 2017, XXV. celonárodný festival kresťanského divadla, Močenok – Gorazdov – Nitra, 12. – 16. 7. 2017

Odborná porota: Matej Moško (predseda), Elena Bakošová, Igor Hanko, Michal A. Kováč, Belo Felix

Miroslav Válek ako recitačný fenomén

Každý nech je pripravený na cestu.

M. V.

Keď som prijala ponuku uvažovať o fenoméne básní Miroslava Válka v rámci umeleckého prednesu, vedela som, že sa nepokúsím o historický prierez, že to nebudú žiadne dejiny odrecitovaných Válkových textov. Jednak by na takýto celistvý pohľad a prieskum bol potrebný dlhší čas, nazretie do archívov a záznamov, jednak nie je ľahké slovne rekonštruovať jednotlivé prednesy, ktoré odznali v rôznych obdobiach, tak, aby si tieto opisy zachovali živosť a názornosť pôvodných vystúpení. Pokúsím sa však pre seba a snád i pre čitateľov hľadať odpoveď aspoň na niektoré otázky: Recitujú sa Válkove verše? Recitujú sa i dnes? Ktoré z jeho textov? A prečo vlastne?

Núkajú sa hneď dva uhly pohľadu. Z hľadiska samotného umeleckého prednesu je možné pýtať sa: Akú charakteristiku, aký potenciál má mať vhodná, kvalitná predloha pre recitačný výkon? A aké z týchto vlastností nesú v sebe Válkove básne, ak sú na najprestížnejších celoslovenských prehliadkach znova prítomné?

Stály záujem o prednes Válka by zároveň mohol byť správou i pre literárnovedné skúmanie, správou o špecifických kvalitách tvorby autora. Inak povedané, prednes preveruje básnika na viacerých úrovniach. Je nielen známkou živého čitateľského záujmu, ale overuje i nosnosť a potenciál jeho motívov, aktuálnosť i nadčasovosť tém, ale napríklad aj celistvosť a kompozičnú výstavbu, lebo text, ktorý má tendenciu odniekiaľ niekam smerovať, v ktorom je postihnuteľný vnútorný oblúk, je pre recitačný výkon prajným východiskom.

Pri výstavbe prednesu sa ako prvé najzreteľnejšie prejavujú zvukové kvality básne. Potenciál zvukovosti sa vo všeobecnosti pri rôznych predlohách môže pohybovať na škále od takmer absencie vedomejšej práce s týmito fenoménom, akejsi „nezvukovosti až kakofónie“, teda minimálneho prihliadania na zámernú hláskovú či rytmickú inštrumentáciu, cez variabilnú vedomú prácu s rytmom až po istú monotónnosť, kde namiesto živého rytmu nachádzame prílišnú pravidelnosť taktu, ktorý pôsobí na poslucháča skôr umŕtvujúco, uspávajúco. Prvá z krajností núti recitátora, aby v textovej nepravidelnosti zvukovosť nanovo stvoril sám, druhá mu zas kladie výzvu, aby prílišnú pravidelnosť tvorivo narušal. Je zrejme,

že najideálnejšia je preňho možnosť, ak sa už v autorovej predlohe zvukovosť s významom navzájom zreteľne podporujú.

Vráťme sa teraz k Válkovi, pretože práve takú zámernú prácu s rytmom a zvukom uňho nachádzame. Jeho verše sa na jednej strane uvoľňujú z pravidelných metrických pôdorysov, no pritom ide stále ešte o spevné, rapsodické uvoľňovanie, pomedzie viazaného a voľného verša, neskôr so vstupmi hovorovej dikcie i prozaických plôch. Je to akýsi spev s disonanciami, ktorý Válek dosahuje premenlivosťou strofy, „náhodnosťou“ či občasnou rýmu, rámcovaním básní refrénmi s obmenou, rôznymi podobami slovného či syntaktického opakovania. To všetko sú pre recitátora veľkorysé ponuky. Válkovo oscilovanie medzi rytmom narušaným a nanovo obnovovaným akoby neustále prinášalo tému túžby po súlade i nemožnosti ho dosiahnuť vo zvukovej rovine. Akoby pojmy hranice, hraničnosti a rozpoltenosti – pre Válka také typické – zneli už v štruktúre jeho básní.

Špecifickosť interpretácie pri tvorbe prednesu spočíva v tom, že z množstva potenciálnych významov si recitátor musí zvoliť jeden, že nemôže rátať s návratnosťou čítania a potrebuje poslucháčovi odovzdať svoj výklad pri prvom vypočutí. Válek je vo svojich motívoch konzistentný a čitateľný, nie je mu vlastná prílišná entropickosť (neurčitosť, neusporiadanosť), v ktorej by sa interpret bezradne strácal, zároveň však ponúka hĺbku obraznosti, ktorá nemôže zvädzať k banalite. Pre prednes je priaznivé i jeho striedanie polôh, rozvíjanie témy cez opozície, kontrasty, ktoré využíva i na malých plochách strofy a ktoré v sebe nesú vždy latentnú dramatickosť. Pozorovanie sveta cez kontrast, jeho akoby oxymorické uchopovanie vyvoláva významovú pulzáciu, predstavuje vývoj hľadania. To je, nazdávam sa, jedno zo špecifik jeho príťažlivosti pre recitátorov. Ďalším

je neustále paralelné dotýkanie emocionálneho i myšlienkového sveta, kde sa pre cítené hľadá myšlienka a pre myslené zas nálada. Prechod od reflexie k emócii a naopak dáva zvukovému stvárneniu znova veľké možnosti. Ďalšou rovinou je tendencia k vkladaniu epizujúcich mikropříbehov, či už individuálnych, alebo dejinných udalostí. Tie prinášajú vecný až reportážny tón. Vidíme teda rôznorodosť popri rešpektovaní celku.

Čo konkrétne sa z Války recituje? Tu je neúplný výpočet najčastejšie sa objavujúcich básní; o prednese každej z nich by sa dalo samostatne a dlho rozprávať. *Dejiny trávy, Jesenná láska, Robinson, Jablko, Z vody, Estetika, Poviedka s osou, Zabíjanie králikov, Z absolútneho denníka, Štvornožci, Len tak, Skľúčenosť, Skaza Titanicu, Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať.*

O istej významovej a kompozičnej uzavretosti kratších Váľkových básní môže svedčiť, že len veľmi zriedka sa vyskytujú pokusy o montáž či koláž z nich – ich prílišná svojbytnosť a pointová uzavretosť to akoby nedovoľovala. Oproti tomu rozsiahlejšie básne sa objavujú v rôznych dramaturgických úpravách (najčastejšie ide o krátenie alebo vypustenie niektorých častí), čo prináša vždy v niečom nový interpretačný postoj.

Sémantický potenciál básní vidieť i v tom, koľko odlišných stvárnení sa niektorým textom – dokonca naprieč rôznymi vekovými kategóriami – dostáva. *Jablko* môže byť raz dokumentárnou scénou, inokedy znútorňovanou drámou, inokedy osudovým vzájomným mŕňaním dvojice. *Dejiny trávy* oslovia 13- – 14-ročných hľadajúcich recitátorov, ktorí postihnú viac obrazy premien samotnej trávy, ale i starších, ktorí nechajú zaznieť výraznejšie presahy k dejinám ľudstva. A *Zabíjanie králikov* nemusí byť menej hodnotným prednesom, ak recitátor vzhľadom na svoj vek a rozhľad ostane „len“ pri predstave smrti zvierat.

Keď som spomenula, že kompozične stavia Válek často na kontraste, tematicko-motivicky ho opakovanne nájdeme napríklad v napätí prelínania mestského a prírodného sveta, motívu slnka a búrky, dramatickej podobnosti letu a pádu. Snáď najcentrálnejšie miesto má však v jeho tvorbe protikladnosť i blízkosť intenzity lásky a smrti. *Smrť* – s ňou i motív čiernej – je viac či menej nápadne stále prítomná, či už ako „dierka na košeli“, „čierny daždník“, „bodka za životom“, „vykročenie do prázdna“, alebo ako „pekná perla do kravaty“. Spôsoby, akými ju Válek chápe, akoby charakterizovali i rôzne obdobia jeho tvorby, hoci niekedy ich nájdeme aj pospolu v jednom texte. Reálne zážitky básnikovej, ešte vojnou poznačenej mladosti v podobe „detonácií“ či „krvavých dejín trinásťročných lások“ sú najprv pohľadom na smrť zvonka. Ideál niekdajších Váľkových kresťanských východísk zanechal uňho chápanie smrti ako prechodu do iného života vyžadujúceho odvahu

na vstup do neznáma, na prechod do inej úrovne bytia. Existenciálnejšie zaznieva zobrazovanie momentu smrti či úvah o nej ako situácie, keď (paradoxne) najviac cítime život; blízkosť smrti je tu teda vyhľadávaná ako potvrdzovanie hodnoty života, balansovanie na hranici. A napokon spektrum dopĺňa smrť ako ničota, definitívny koniec, „kroky do prázdna“, ako vyslobodenie z námahy života únikom (s častým motívom samovrážd). Žena, a láska k nej, je tušenou záchranou pred ničotou; ak však zlyhá, znamená to dvojnásobný pád.

Válek hľadá, kladie si otázky. Ak by sme mohli nájsť ešte nejaké emblematické slovo pre základný postoj jeho básní, bola by ním *túžba*. Túžba rásť, túžba pochopiť, túžba po individualizácii a po láske, túžba po celostnosti v svete ruptúr, túžba často troskotajúca a márna, ale stále znova vyjadrovaná i mnohými priamymi formuláciami: rád by som, chcel by som, nech...

Po všetkom, čo som v rámci tém a motívov spomenula, možno teraz úplne prirodzene vyvstane, prečo sú Váľkove básne príťažlivé pre umelecký prednes, najmä ak si pripomenieme, že väčšina recitátorov, čo po ňom siahajú, sú študenti stredných a vysokých škôl od 15 do 19 až 25 rokov. Nie je práve toto vek neustálych otázok o zmysle života, o hľadaní krásy, ktorá akoby svetu chýbala, čas balansovania na hranici silných emócií prvých vzťahov a ich zániku? Rozchody, strachy, deficit. Čas, keď máme pocit, že v nás niečo umiera (detstvo, čistota, ideály?), hoci by sme zároveň práve chceli intenzívne žiť. Hľadanie vlastnej „zeme pod nohami“.

Čosi ako svojský vývinový potenciál spája Váľkove básne stále s novou generáciou, ktorá si prechádza obdobím citlivosti a snov, pre ktoré nenachádza miesto vo svete. Zisťuje, že nie je vždy bezpečné sa k svojim citom priznať a tiež ich schováva za scudzujúci závoj irónie. Irónia je však vždy len obrana pred možným útokom alebo zranením. Ak budeme vnímať aj umelecký prednes vývinovo – v duchu toho, že najpodstatnejším nie je len výsledok, ale rovnako i prejdená cesta –, budeme možno vďační za básne, cez ktoré môžu mladí ľudia umelecky vyžiť svoju vnútornú rozorvanosť, nájsť spriaznenú bytosť v opise neľahkých zápasov, nemusieť ich všetky prežívať v realite. Nachádzať aj cez konfrontáciu a stotožnenie s Váľkovou poéziou samých seba.

Nedá mi, na záver, v kontexte nedožitého Váľkovho jubilea 90 rokov, ktoré bolo i motiváciou zadania tejto úvahy, nedotknúť sa zatracujúcich a glorifikujúcich postojov voči jeho osobe. Napokon, oboznámenie s autorom je tiež súčasťou prípravy prednesu, hoci uznávame, že lyrický subjekt s ním nie je totožný. Extrémy, ktoré sa v hodnotení Války prejavili ešte v 90. rokoch a odzrkadlili sa napríklad i v tendenčných učebnicových komentároch

redukujúcich básnika na politika a komunistického ministra, vo mne vzbudili nesúhlas, ale i otázku, ako sa postaviť k hodnoteniu jeho tvorby a života. Tá otázka nabádala k zdržanlivosti, ostala v podvedomí pôsobiť a v čase vydania reprezentatívneho výberu Váľkovho *Básnického diela* v Kalligrame (2005) znova ožila.

Pri čítaní životopisu i rôzne ladených vyjadrení na jeho adresu vznikla koncepcia akejsi umeleckej odpovede práve v podobe prednesu. Ten sa začínal Váľkovým menom a priezviskom, ktoré odznelo trikrát: raz v nadšenom zvolaní ako uvedenie známej a uznávanej osobnosti, raz stroho ako uvedenie rečníka na schôdzi a napokon ako otázka s podtextom ozajstného záujmu o človeka, skrývajúceho sa za týmto menom. Ešte skôr ako zaznel prvý verš, z lístkov (pripomínajúcich formátom poznámky konferenciera) sa čítali dve vyjadrenia: jedno oceňujúce a obraňujúce od Jozefa Urbana, jedno sklamanie a plné nepochopenia od Milana Hamada. A ešte stále neprichádzali básne, ale publicisticky, reportážne i reflexívne prednesené vybrané fakty Váľkovej biografie, zoradené však retrospektívne od dátumu smrti po narodenie. Vidieť pred nami druhého človeka ako dieťa nám totiž môže otvoriť inú perspektívu. Nasledovali tri básne. *Návšteva*: jediný text, ktorý po celý socializmus zotrval vo všetkých vydaniach a výberoch Váľka napriek odčítateľnému (pre cenzúru možno neviditeľnému alebo ticho trpenému)

kristologickému motívu. *Nepochopiteľné veci*: báseň, ktorá akoby dopredu predpovedala dnešný postoj k básnikovi a ktorá zároveň v odovzdanosti akceptovala rovinu bytia existujúcu mimo racionálnych a kauzálnych zdôvodnení. *Kalendár*: túžba po láske, stretnutí v úprimnosti a otvorenosti, navzdory nástrahám ohrozujúceho sveta.

Aká je teda odpoveď?

Jednotlivé činy môžeme čiastočne hodnotiť, aj to len v prítomnosti kontrolnej otázky, či ozaj poznáme všetky ich podstatné okolnosti. Nakoľko nám však prislúcha posudzovať človeka samotného? Áno, býva ľahšie začleniť ho do niektorého z jasných priečinkov, ako priznať, že je to naša neúplná perspektíva, ktorá nám rozpor neumožňuje pochopiť. To, čo nás irituje, je viditeľná nekonzistentnosť života a diela. Válek nás teda výškami a pádmi – i svojou biografiou – učí vnímať rozporuplnosť človeka. Viac počúvať a poznávať, ako posudzovať. Veď možno je len otázkou náhody alebo času, že sú v tejto chvíli nekonzistentnosti a rozpory našej vlastnej osobnosti menej viditeľné.

„Prší
tak úžasne tak mätko padá dážď na aleje
v nedeľné popoludnie prišiel Hošť
a zamknuté je.“

SOŇA PARILÁKOVÁ
Foto súkromný archív

Básne Mily Haugovej

Jubilujúcej poetke Mile Haugovej vyšli dve nové básnické zbierky *Srňa pozerajúca na Polárku* (Vydavateľstvo Ars Poetica 2016) a *Mila Haugová vo výbere Rudolfa Juroleka* (Skálna ruža 2017). Básne, ktoré uverejňujeme ako inšpiráciu na recitovanie, sú z prvej zbierky.

Slovo ananké sa v Haugovej básňach viackrát opakuje. Ananké ako sila sa vyskytuje nielen vo filozofii, ale aj v psychoanalýze. Napríklad pre Platóna (kniha *Timaios*) je ananké jedným z dvoch princípov kozmológie: prvým je nous, logos, a druhým ananké, nevyhnutnosť. Pre autorku je ananké súčasťou mystickej duality v partnerstve osudovej dvojice bohyne Ananké, bohyne osudovej nevyhnutnosti, a Chrona, boha času. Chronos požiera svoje deti, ale ananké vstupuje do slov, aby mohla ako osudová nevyhnutnosť prehovoriť.

Záhrada v *Srni pozerajúcej na Polárku* pripomína záhradu so zlatými jablkami Hesperidiiek. Podľa niektorých interpretátorov zlaté jablká predstavujú hviezdne nebo, Hesperidky

(lat. hesperos) večer, Herakles, strážiaci jablká, Slnko a had Ladón zverokruh. Zlaté jablká hviezd sa vynárajú ako navigačné znamenia, podľa ktorých sa má duša orientovať v priestore. Ten pozná len intuitívne, ale bude sa s ním musieť konfrontovať, keď bude bez tela. V širokom kontexte Haugovej písania každý máme svoj part vo veľkom orchestrióne hviezd, počnúc svetlom Polárky v oku a končiac slovom premeneným na vedomý čin.

Na poetickej scéne záhrady zo slov sa vynára had. Užovka. Nie je jedovatá. Symbolizuje prvotné kozmické sily vrátane božskej emanácie a smrti. Predtým bola užovka v záhrade. Vošla však do domu a ovinula sa okolo nohy stola. Poetka sa pýta: „Je to tá istá? Iná? Musia byť niekde / aj mladé hady. Mám tu ešte bývať?“ Dom, ktorý bol predtým domom sveta, je teraz domom srdca, ba čo viac: „had v srdci je tajomstvo.“ Do tohto

tajomstva poetka vstupuje spolu so symbolickou srnou pozerajúcou na Polárku, aby jej prisúdila atribút vedomia. Nie pasívne pozeráť na Polárku, ale aktívne pozeráť sa na Polárku, kým to dovoľujú jazyk a čas. Polárka bola v starých kultúrach považovaná za pupok sveta. Tento pupok poskytoval fixačný bod pre navigáciu námorníkov

*ananké: prvá forma bytia nie som ja ale
cítim to tak... je vo mne
bunky: strážcovia noci
jemná génová štruktúra
pradávkne sny ešte z kambria
cestu cítim v končekoch prstov
vazal nočnej cesty (Orión) pomaly sú
kruté všetky mesiace ale nový malý*

*ananké 1:
to čo neexistuje ale čo sme si vždy mysleli: želali:
snívali: tušili: to čo môže zaplniť šialenú trhlínu
medzi svetom a nami: vedie nás k najkrajnejšej
hranici: k bodu kde sa myšlienka transformuje do
formy & kde sú city tak ukryté že evokujú nič:
otec je čas:*

*ananké 2:
ak sa trhlina na polčas rozpadu okamihu
naplní tak sa zjaví svet v celistvosti: fragmenty
v nevedomom upokojení: v tieni nepokoja: spolu
a bez seba samých: odvážime sa ísť za okraj
kde opatrnou nohou zaváhame: nad okrúhlou
priepasťou?*

*šachta sna s hladkými kovovými stenami
na dne iný dokonalý svet:*

*ananké 3:
v úzkej šachte sna: medzi telom a smrťou:
architektúra textu vyhostená do asymetrie
zodpovedá najjemnejším hnutiam mysle v stave
zrodu (kyslík)
zjaví sa sila vložená do pred-tvorenia ktorá v ňom
pretrváva:
v artefakte sotva viditeľná:*

musí

*ananké 4:
nočná obloha: zviera z času snov: transcendencia:
ikony ducha: mystická dualita: srna pozerajúca na
Polárku: obraz žiari podobne ako
temné čelá tých ktorí zomreli mladí (Rimbaud)*

*nič z toho čo poznáme
nie je najstaršie*

*ananké 5:
možno stopy železa v našej krvi
zdanlivá neurčitost' anonymných nástrojov (smrti)
báseň: svet autonómnych obrazov: skoro*

či astrológov a, ako sa ukazuje, aj umelcov
vrátane básnikov. V starých textoch sa môžeme
dočítať, že Polárka má žiarivosť 5 000 slnk a kniha
môže mať silu až 1 000 škorpiónov.

Tešme sa z kníh, ktoré prichádzajú, aby
nám poskytovali duchovný azyl. Práve v ňom sa
odohráva zvelaďovanie predstáv.

*monochrómne: odtlačky
dýchania: objekty vlastnej radiácie: astrálne
vyžarovanie: moment vnímania & identifikácie:
odpoveď je nevyhovujúca:*

stopa červenej rozpadajúcej sa prahviezdy

porezať sa čepelou ostrej trávy

netrpezlivosť:

*ananké 6:
môžeme tušiť: dieťa v maternici: myšlienku:
miesto kde sme dlho milovali: znova fragment
Chamurapiho stély: stôl sv. Terezy: dvere katedrály:
hlavu spiaceho muža: ležovisko smrti: trávu
v zrýchlenom čase: ucho priložené k zemi: tiene
Platónových ideí: navždy je určené čo neuvidím:*

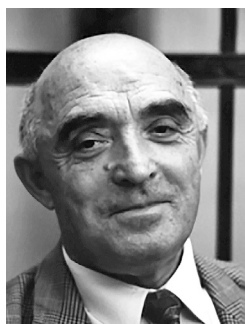
*ananké 7:
vnútorná tvár muža: trepot krídel: kryštál ametystu
v baniach Brazílie: srdcoviera: Vrbník: pritísnutá
k ruži úst:
nevydržal blízkosť:
tej ktorá verí
tej ktorá spí
tej ktorá píše
tej ktorá hovorí:
odtrhol ma od sveta od seba od lásky
a vrhol k smrti
čokoľvek ti napíšem sa k tebe nedostane
možno si to už ani nie ty... dvojité maska strhnutá
pokožka nahá bledá
pod pancierom
zdalo sa mi že sa pohli oči v priezore prilby
som v Ulme (ulica uložená v spomienke
ktorú som zabudla) rozmýšľam ako dokonalé
zviaza (všade dvere ktoré stále zavieram)
22. september 2016*

*ananké 8:
srna za ohradou sna: ticho: len pohyb rúk: úst:
milujem tú
rýchlosť a pohotovosť duše ktorá podporuje
sprítomnenie tela:
spolupatričnosť: presná práca jemné bytie celého:
nakresliť
čiaru a sledovať ju:*

ja rovnocenné osudu

Pripravila DANA PODRACKÁ

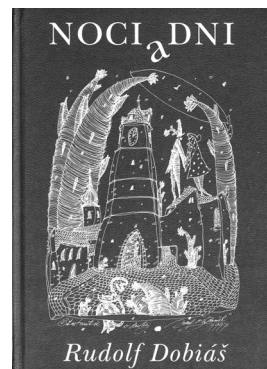
Ako prekonávať bolesť a krivdu

O slovenskom autorovi *Rudolfovi Dobiášovi* (1934) široká verejnosť dlho vedela, že je najmä autorom pre deti a mládež. Až postupne sme zisťovali, že v 50. rokoch prežil ťažké väzenie v jáchymovských baniach a ešte neskôr postupne začalo vychádzať jeho literárne

dielo pre dospelých čitateľov – próza aj poézia. Prednedávnom mu vydavateľstvo Hlbiny vydalo rozsiahly výber z celého poetického diela pod názvom *Noci a dni* (2016). Sú to úžasné básne, povznášajúce sa nad bolesťou, odchádzaním,

lúčením, čakaním, krivdou prostredníctvom vyčíreného básnického obrazu i slova a hlbokou kresťanskou vierou. Je to poézia, ktorá pokračuje „v línii kraskovsko-rúfusovskej“, bez zbytočných slov a vonkajších emócií, so skrytou bolesťou a odovzdanou pokorou, s významným mlčaním a autentickým prežívaním lásky i celého života. S vybrúsenými veršami vhodnými pre starších recitátorov, mužov. Drobný predkladaný výber však zohľadňuje aj mladšie recitátorské ročníky.

Medzi trávou a vetrom

Vracia sa tráva! Oteplieva zem.
Cencúle plačú, trbliecu sa mláčky.
A ja si spievam! Ba čo vravím – zniem!
Som drozd a letím na pytačky.

Tráva sa vracia... Princeznička, smiem
pozbierať tvoje znamenia a značky,
na tvoje prsia položiť svoj tieň,
putovať s tebou trebárs kolenačky?

Vďaka ti, Bože, že si stvoril trávu
a voviedol ju prvú do Raja.
Nezaobíde sa nebo bez hája.

Kam by si pozval ľud svoj na oslavu?
A ešte niečo som si všimol, Pane:
že si aj tráve doprial zmŕtvychvstanie.
(Tráva)

Už stúpa miazga stromom do hlavy,
spievajú drozdy opité jej vínom.
Aj vrabce pištia: „C'est ça! C'est la vie!“
pod kvetinovým baldachýnom.

Život je krásny, aj ten boľavý,
nenájdem krajší v žiadnom svete inom.
Tu ma aj kríček kvetom pozdraví,
hoci som býval márnотratným synom.

Navečer zídem k blízkym do diaľky
a cestou budem míňať zápalky,
aby som znovu svietil.

Nado mnou stromy láskavo sa ohnú,
prichýlia ma, keď sa zohnem k ohňu,
ktorý sa vo mne vznietil.
(Druhý jarný sonet)

A máme jeseň. Leto dozrelo,
jablone šťastne donosili plod.
Už odzvonilo zmluvám o dielo,
čas chystá plavbu do pokojných vôd.

Tých farieb vôkol! Zlatých listov pár
mi vlúdny vietor zhodil pod nohy.
Dar a či nedar? Či to milodar
si vymodlikal žobrák úbohý?

Padajú listy, vietor vrzúka,
na starých husliach skúša novú pieseň.
Vďaka ti, Bože, aj za túto jeseň,

za tvoje hmly, aj tvoje jablká,
za všetko, čo mi život ponúka,
i za to, čo už zajtra neunesiem.
(Druhý jesenný sonet)

Rozhovory s Rút

Tatranské hmly. A v nich básnik
utopený ako muška vo víne.
Či sa v Tatrách nikdy nevyjasní?
Muška, tak si aspoň spolu vypime.

Tatranské hmly studené a mokré
ako psí ňucháč, rozpustený v povetrí.
Zasviští vietor, všetku tú hmlu zotrie,
básnik v tom hneď lepšie časy zavetrí.

Muške je to zrejme jedno. Opitá,
už odhodila flintu do žita.
Nechce sa jej z toho vína vzlietnuť.
Je čas písať báseň na jej smrť.
Básnik na ňu nevie zabudnúť.
Miesto ódy píše báseň pietnu.
(Tatranské hmly)

*Kam pôjdeš,
keď sa nezmestíš
ani do vlastného tela?
Spotený ako myš
dobiehaš zameškané.
A tvoje prázdne dlane
velebí strážkyňu,
čo miesto teba bdela.*

*Od teba napravo
a od nej stále priamo.
Po skúške s opravou
staneš sa melodrárou,
premiérou bez poklony.
Až potom hlavu skloníš.
Odídeš bez potlesku,
bez svojej stopy v piesku.*

*Ale kam pôjdeš,
keď sa nezmestíš
ani do vlastného tela?
Komu ponúkneš svoj kríž
a rolu spasiteľa?
(Pred cestou)*

*Opretý o strom,
ktorý práchnivie,
počujem, ako žalostí
a žiada odklad posledného súdu
pre posledný letokruh.*

*Obom nám ide o život.
Jeho i moje letokruhy to cítia,
preto sa ponáhľajú
otočiť si okolo prsta
sudcov posledného súdu,
aby z nich mohli vyžmýkať
poslednú slzu miazgy,
ktorou sa pokúsia obmäkčiť
po pás obnaženého anjela
s ohnivým mečom v ruke.
(Strom)*

Pripravila jč
Foto Peter Prochádzka

Z hispánskej ponuky

Hoci je svetová literatúra na našich súťažiach primerane zastúpená, nedá sa hovoriť o primeranosti každého jazyka. Určite vedie po anglicky písaná literatúra, ale zastúpené sú aj iné národné, najmä európske jazyky.

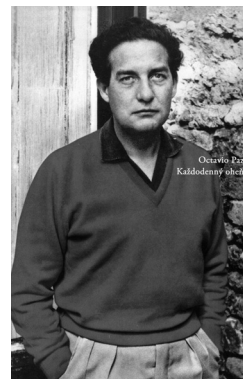
Po španielsky písaná literatúra má značne rozsiahly okruh autorov, lebo aj táto literatúra vzniká nielen v Európe, ale aj na rozsiahlych územiach mimo nej. Žiaľ, okruh prekladateľov na Slovensku je síce kvalitný a aktívny, ale predsa len nie dostatočne rozsiahly. Preto vďaka za každý nový preklad zaujímavých diel či už z klasiky, alebo súčasnej tvorby.

Na Hviezdoslavových Kubínoch si hispánska literatúra nachádzala svoje miesto takmer od začiatku (P. Neruda, F. G. Lorca, neskôr G. G. Márquez, V. Huidobro, z novších autorov I. Allendeová, D. Alonso, Q. Monzó a i.) a takmer každý rok sa objaví hispánsky autor aj na vrcholnej súťaži (tento rok Vicente Huidobro v prednese Alfréda Tótha z Košíc).

Pred nedávnym (2017) vyšiel výber z poézie mexického básnika Octavia Paza *Každodenný oheň* v preklade Jána Zambora vo vydavateľstve Skalná ruža. Octavio Paz sa už predstavil v slovenskom preklade Jána Stacha v roku 1972 – Kde sa končí láska – v edícii Kruh milovníkov poézie vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ a hneď po vydaní zaznela Hymna medzi zrúcaninami v prednese Jany Porembovej z Prešova ako víťazný prednes na 19. ročníku

Hviezdoslavovho Kubína v roku 1973.

Ide o básnika, ktorý intenzívne cítil živelnosť, hmotu a tvary prírody, telesnosť a cit ľudskej bytosti, ale zároveň je to autor vysokého intelektu, ktorý spracúval podnety a znaky rôznych kultúrnych prostredí, ktorými v živote prechádzal – Mexiko, Európa, India –, vrátane tých archeologických, i podnety z iných druhov umenia. Z knihy vyberáme ukážku z rozsiahlejšej básnickej skladby, ktorá má hudobnú stavbu kantáty: „zaznieva v nej jeden hlas a známe a neznáme hlasy, ktoré, ako uvádza autor ,nasledujú po sebe, zápasia, cirkulujú a prepletajú sa s prvým hlasom“. Simultanickosť sa v básni uplatňuje v rozličnosti hlasov a básnických definícií a podôb lásky viažucich sa na bohatú literárnu tradíciu“ (J. Zambor). Ak je prvá časť ódou či jednohlasným vzývaním lásky, druhá časť je dialógom až súbojom, polyfóniou myšlienok hlbokých a múdrych, neraz si protirečiacich. Striedajú sa v nej lyrické úvahy aj dramatické skratky či vstupy, recitátorsky je najdlhšia i najvariabilnejšia. Tretia časť prináša upokojenie a vyrovnanie. Vybrať si však možno v tejto knihe z viacerých, aj kratších básní.

POVEROVACÍ LIST

Kantáta

3

Láska, ostrov bez hodín,
ostrov obliehaný časom,
jas
obklúčený nocou.
Padáť
je vracáť sa,
padať je stúpať.
Lúbiť je mať oči v bruškách prstov,
hmatať uzol, v ktorom sa splietajú
pokoj a pohyb.
Umenie milovať
je umenie umierať?
Milovať
je umierať a ožívať a zas umierať;
je to životaschopnosť.
Lúbim ťa,
lebo som smrteľný
a ty tiež.
Rozkoš zraňuje,
kvitne rana.
V záhrade nežností
som odtrhol kvet krvi,
aby som ozdobil tvoje vlasy.
Kvet sa stal slovom.
Slovo páli v mojej pamäti.
Láska:
zmierenie s Veľkým celkom
a s inými,
s nesčíselnými
nepatrnými celkami.
Vrátiť sa do dňa počiatku.
Do dňa dneška.
Večer sa potopil.
Lampy a reflektory
prevrtávajú noc.
Píšem:

hovorím s tebou:
hovorím so sebou.
Slovami vody, plameňa, vzduchu a zeme
vynachádzame záhradu pohľadov.
Miranda a Ferdinand si nekonečne
pozerajú do očí
– kým neskamenejú.
Spôsob smrti
ako iné.
Vo výške
súhvezdia stále píš
to isté slovo;
my
tu dolu píšeme
svoje smrteľné mená.
Dvojica
je dvojicou, lebo nemá Raj.
Sme vyhnanci zo Záhrady,
sme odsúdení ju vynachádzať
a pestovať jej šalejúce kvety,
živé šperky, čo trháme
pre skráslenie hrdla.
Sme odsúdení
opustiť Záhradu:
pred nami
je svet.

Coda

Milovať je azda naučiť sa
ísť týmto svetom.
Naučiť sa byť pokojný
ako lipa a dub z báje.
Naučiť sa pozeráť.
Tvoj pohľad je rozsieváč.
Zasadil strom.
Hovorím,
lebo ty kolíšeš lístím.

Pozn. Miranda a Ferdinand – postavy milencov v hre
W. Shakespeara Búrka.

Pripravila jč

Kde sú autori pre deti?

Do súťaže pôvodných dramatických textov a divadelných hier pre deti a mládež v slovenskom jazyku ARTÚR 2017 sa prihlásilo dvanásť dramatických textov.

Všetci členovia poroty sa zhodli na tom, že úroveň textov bola veľmi slabá. Ani jeden text nebol výraznejší, zaujímavejší alebo výrazne originálny. Dramaturg by márne medzi nimi hľadal text na inscenovanie. Často podceňovali aj detského diváka.

Z tém dominovala ekológia, hrozba znečistenia prírody, ďalej hľadanie priateľa, ale aj témy primárne rozprávkové: láska vodníčky a človeka.

Porota hlasovaním členov rozhodla takto:

1. miesto neudelené
2. miesto Jozef Jenčo – LesoSmeť
3. miesto Matej Feldbauer – Faustík

LesoSmeť zaujala spracovaním ekologickej témy, vtipnými slovnými hračkami, alúziami na kresťanstvo. Na Faustíkovi bola oceneniahodná inšpirácia bábkarským Faustom, alúzie naňho, nepodceňovanie detského diváka, dramatická výstavba, práca s rýmom.

Odborná porota: **Barbora Krajč Zamišková** (predsedníčka), Petra Štorcelová, Alexandra Štefková, Ján Ničík, Veronika Gabčíková

Režisárska pozícia jej svedčí

Magdaléna Košícká alebo Lena, ako ju jej priatelia volajú, patrí medzi herečky, ktoré sa osudu dokážu vzoprieť. Vek sa nepatrí prezrádzať, ale má za sebou hviezdnu kariéru v Štátnom divadle, rozhlase i televízii v Košiciach, a neskôr sa usadila v rodnej Bratislave. Otec, náročný na výchovu svojej dcéry, jej nedovolil uspokojiť sa, ako sa hovorí, núdzou cnosťou, pretože už ako malá inklinovala k problematike, ktorá zapájala všetky zmysly. Lena sa rozhodla pre kariéru herečky, ktorú dnes pretavuje do pracovnej pozície režisérky v ochotníckom divadle v Ivanke pri Dunaji s názvom Naše divadlo. Magdaléna, matka herečky Lenky Košíckej, aby neprišlo k omylu, je v súčasnosti rovnako vyťažená ako kedysi, pretože režisárska práca a zodpovednosť princípálky nesie so sebou nejednu obeť, lebo sa musí zriecť mnohých iných činností.

► V Ivanke ste údajne nadviazali na predošlú bohatú tradíciu ochotníckeho divadla, v ktorej začal vo vašej rodine najskôr pokračovať váš zosnulý manžel Miroslav Košícký. Do akej miery dnes zachováвате tú podobu divadla, ktorá sa zachovala v písomných zmienkach a spomienkach ľudí?

Podľa dostupných informácií prvá písomná zmienka o ochotníckom divadle v Ivanke je z roku 1893 s titulom ND. Od roku 1985 sa uvádza ako Naše divadlo. Súbor ukončil svoju činnosť v roku 1990. No a v roku 2011 sa nadšenci rozhodli divadelnú tradíciu s jej pôvodným názvom znovu oživiť. K režijnej spolupráci si vtedy pozvali môjho manžela – režiséra Mira Košíckého. S radosťou a obojstranným nadšením sa s nimi pustil do spolupráce. Vybral a upravil Gogoľovu hru *Revízor*. V apríli 2012 ho zradilo roky choré srdce a navždy sa s nami rozlúčil. Veľký žiaľ a smútok súboru z jeho odchodu uprostred práce na inscenácii ma podnietil k rozhodnutiu ponúknuť sa, že s nimi hru doskúšam a pokúsime sa spoločne doviest ju k úspešnej premiére.

► Na vás sa viazala túžba ochotníkov, aby divadlo v obci naďalej žilo. Pamätám si vaše prípravy počas dní, keď ste sama bojovali so smútkom zo straty manžela, ale *Revízora* ste premiérovali a, nadôvažok, naplnia aj sály iných obcí a miest, ba zúčastňujete sa s ním neustále na rôznych festivaloch... Bolo veru otázkou, ako sa to celé vydarí, nenaplnené očakávanie od Mirka ste však so súhlasom všetkých trinástich účinkujúcich úspešne dotiahli do konca...

Po štyridsiatich rokoch hereckej práce, spolužiť s manželom režisérom a niekoľkoročnom pôsobení ako pedagogičky herectva na konzervatóriách som si povedala, že sa o tieto svoje celoživotné

Renée de Obaldia: Víchor v konároch Sasafrasu, 1979 (Miriam)

skúsenosti podelím s úžasnými ľuďmi. A koncom októbra 2012 sme so slzami v očiach stáli na našom javisku pred plnou sálou s neutíchajúcim potleskom a gratuláciami. Všetkým, ak dovoľia, „mojim“ hercom úprimne ďakujem. Boli skvelí. Tak sa začala nová éra *Nášho divadla*. A tak som už Naše divadlo aj ja. V decembri 2015 sa nám podarilo odpremiérovat', a podľa reakcií našich milých divákov v plnom hľadisku opäť úspešne, anglickú komédiu *Opona hore*. Do budúcnosti máme čo robiť. Vraj sme položili latku poriadne vysoko. Takže nová veľká výzva, ale povzbudivá. Lovím v hlave a premýšľam. Hrabem sa v divadelných hrách. Aby som našla tú, na ktorú sa budú tešiť moji talentovaní herci pri tvorbe na skúškach. A aby sme nesklamali našich milých, verných divákov.

► Počas práce na divadelných inscenáciách som mala možnosť pozorovať vás. Množstvá textov hier, plná hlava práce pre, povedzme, obvyčajných ľudí, nehercov, z ktorých sa už pri druhej premiére *Opony hore*, stali, a to neprežením, talentovaní umelci. Čo je to, čo im sama dávaš, že z nich robíš hercov? Dostala si to aj ty do vienka od svojich rodičov?

Ja som sa narodila v Bratislave. Detstvo som prežila priamo v centre starého mesta. Mala som úžasného, dobrého, múdreho, starostlivého otca. Ten ma viedol od detstva svojím intelektom, veľkou knižnicou, návštevami divadla, koncertov, výstav, aj

ku vzťahu k prírode a športu. Stanovanie, nocovanie v aute po cestách-necestách, prispôsobenie práve danej situácii. Založiť oheň, uvariť si na ňom, umyť sa v potoku. Naučil ma plávať, lyžovať, opraviť, čo sa dalo, na aute. Ale aj správať sa v „nóbl“ spoločnosti. U starých rodičov na Záhorí som sa naučila chystať a píliť drevo na zimu, poznať hriby, plávať v koryte potoka, urobiť rezance do polievky, ťahať štrúdlu... Asi nejaké tie gény, asi talent človeka ťahá rozvíjať istú danosť či sila, ktorá vás núti i napriek protestom vašich blízkych ísť za svojím presvedčením. A nehovorím len o umeleckých danostiach. Inžinieri, stavbári, lekári, pekári, bankári, poľnohospodári, kuchári, organizátori, vesmírni bádatelia, záhradníci, čašníci. Všetko si vyžaduje silnú vôľu, neustále vzdelávanie, odriekanie. Nepoddať sa pri neúspechu, ale tvrdo na sebe pracovať. Potom sa dostaví aj úspech. Vtedy nastane ozajstný, neopakovateľný pocit radosti a nadšenia pokračovať ďalej.

► **Takže láska a silná motivácia pre to, čo dodnes naplňa vašu dušu, a neskutočná energia. Kedy ste začali najskôr svetielkovať a potom žiariť na javisku?**

Ešte na VŠMU v odbore herectva som mala možnosť účinkovať v bratislavských divadlách, televízii, vo filmoch. Veľká škola umenia po boku veľkých hereckých osobností. Po treťom ročníku ma pozvali do inscenácie televízneho vysielania v Košiciach. Zoznámila som sa tam s príjemnými, priateľskými kolegami. Keď prišla ponuka z košického divadla, prijala som angažmán. Krásne divadlo, vynikajúci kolegovia, televízia, rozhlas...

► **Andrej Maťašík, ktorý je, žiaľ, už zosnulý, vás v knihe *Slovenské divadlo v premenách času* v prierezovej štúdii *Problémy slovenského herectva* (z roku 1988) spomína medzi „slubnou talentovanou mladou generáciou, pri ktorej sledujeme evidentný herecký rast“. Boli ste v Košiciach, napriek vašim koreňom v Bratislave, spokojná...**

Všade som mala práce vyše hlavy, až som nemala čas lietať za ponukami do Bratislavy. Navyše môj manžel, režisér, ktorý pracoval prevažne v Košiciach, Poprade a neskôr v Spišskej Novej Vsi, mal v Košiciach celú veľkú rodinu. Nebolo prečo váhať. Úžasná rodina, nádherná práca. Naša či svetová klasika, drámy, komédie, svetové muzikály. Mala som na čom umelecky rásť. Dvadsaťosem rokov. Nuž a naša dcéra Lenka, s génmi rodičov herečky a režiséra, sa, asi pochopiteľne, vybrala neľahkou hereckou cestou. Úspešne pokračuje v tom, čo sme jej nadelili.

► **Vaša prvá úloha bola pozoruhodná, prezradte o nej niečo...**

Bola to Slieпка. Na divadelných doskách Parku kultúry a oddychu v Bratislave v mojich asi dvanástich rokoch. Tajne som tam chodila

do detského divadelného súboru pani Karly Laurincovej. Nebudem rozoberať, čo bolo doma po premiére. Dostala som za tieto aktivity „zaracha“.

► **Máte za sebou nádhernú kariéru, prežívate náročný život, no hrdo a krásne, a k tomu všetkému vediete Naše divadlo. Vždy nachádzate energiu pre iných? Čo je vašou motiváciou?**

Po vyše štyridsaťročných naozaj bohatých skúsenostiach v divadle a s vychovávaním mladých hercov si dovoľm byť presvedčená, že mám našim nadšencom pre divadlo čo odovzdať. Môže im to priniesť potešenie a radosť z objavovania a rozvíjania toho, čo je v nich možno utajené. Toto vedomie mi dalo odvalu. Ale hlavne dôvera „mojich“ milých hercov, že to so mnou bude mať zmysel. Oni po svojej náročnej práci vo večerných hodinách prídu a namiesto oddychu, venovania rodinám, sa nechajú „preháňať“ po javisku... Cítim obrovskú zodpovednosť. Stojím na opačnej strane a musím mať všetko podrobne vymyslené. To, čo kedysi mne ako herečke robil režisér, scénu, ktorú navrhoval scénický výtvarník, kostýmy zasa kostýmový výtvarník, hudbu vybral niekto od hudby... Lenže nikoho z týchto odborníkov pri sebe teraz nemám. Takže je na mne všetkých zastúpiť a všetko vymyslieť. Od charakterov postáv cez výpravu, kostýmy, výber scénickej hudby. Ale je to aj spoločná práca. Ja prinesiem svoju predstavu, no preberieme kohokoľvek dobrý návrh či nápad. Veď herec nie je len bábka v rukách režiséra. Je takisto tvorivý. Má zodpovednosť za svoju postavu. Nakoniec on bude stáť pred divákmi na javisku. Takže má mať možnosť k tvorbe predstavenia čosi povedať, zapojiť sa svojím nápadom do konečného výsledku. Nové a možno náročnejšie je dnes pre mňa v pozícii režisérky vidieť neustále celú inscenáciu, hoci

J. Styne, P. Stone, B. Merill: Sugar (Niekto to rád horúce), 1990 (Sugar, vľavo)

pracujeme pomaly po malých častiach, aby bol nakoniec výsledok kompatibilný. Aby sa nestalo, že každý výstup je ako z inej hry. Reakcie divákov ma zatiaľ uisťujú, že sa nám doteraz podarilo zaujať možno aj viac, než som si predstavovala. To je pre mňa najväčšou odmenou a radosťou i povzbudením do ďalších projektov.

► Spomenula som, že Revízor od svojho vzniku už čo to precestoval... Mňa by ale zaujímalo, kam smerujete so svojimi zverencami s budúcim repertoárom? K akým divákom a koho chcete osloviť?

Pri dnešnom uponáhľanom živote, plnom pracovných či iných problémov, mali by sme sa našimi inscenáciami snažiť aspoň na chvíľu odpútať našich divákov od každodenného kolobehu a stresu. Takže sme sa spoločne dohodli, že náš repertoár budeme stavať na komediálnejšej tvorbe. Pre mňa to však neznamena lacnú zábavu. Tak ako som od detstva vyrastala na náročnejšom umení a literatúre, mám pochopiteľne vyššie nároky aj na literatúru dramatickú. Pri výbere hier má u mňa literárna hodnota textu najpodstatnejší význam. Odmietam, aj keď sme len neprofesionálne divadlo, ktoré väčšinou hráva v nevelkých mestách, tlačiť na lacnú zábavu, na vtipné momenty za každú cenu, len aby sa divák zasmial. Žiadny divák nie je „hlupák“, že sa bude baviť, len keď mu budeme ukazovať „holý zadok“. To viem zo skúsenosti. Preto je pre mňa najťažším a najdôležitejším krokom výber novej hry. Ja nemám kompletný prehľad o celej svetovej dramatiky. A dramaturga pri sebe nemám. Navyše musím vychádzať z toho, koľko hercov bude k dispozícii. Mladí sa rozutekali študovať po svete, s chlapmi je tiež problém... V Revízorovi preto manžel prepísal niektoré postavy z mužských na ženské. Bola Bobčinská a Dobčinská,

vedúca pošty... Teraz musím nájsť hru s malým obsadením. No a hľadajte hru pre málo žien... Pri svojom prvom samostatnom výbere som najskôr „povymetala“ celú domácu knižnicu. Nakoniec som s pomocou iných vyriadila pre nás hru známeho anglického autora Petra Quiltera Opona hore. Hra zo súčasnosti pre päť herečiek, síce vážna téma, no zároveň vtipne a vynikajúco spracovaná, so šťastným koncom.

► Tú ste naposledy uviedli v Bratislave-Rači v Nemeckom kultúrnom dome v júni.

Momentálne už skúšame ďalšiu hru. Jej výberu predchádzali moje návštevy knižnice Divadelného ústavu, požičiavanie a čítanie hier, až ma jedna oslovila. Pri Revízorovi, ktorého sme spočiatku hrávali s pauzou, sme zistili, že našim divákom viac vyhovujú kratšie hry bez pauzy. A tak, ako som v polovici našich produkcií skrátila Revízora (hrali sme ho pre polovicu Slovenska a získali druhé miesto na celoslovenskom festivale v Trebišove), upravujem textovo ďalšie hry už pred začatím skúšok. Sedím pri počítači, s ktorým nie som najkamarátka, a snažím sa úpravami vtesnať text približne do hodiny dvadsať bez pauzy. Nechcem však porušiť autorovu pôvodnú predlohu. Moje zásahy a mierne úpravy nesmú narušiť, či dokonca zrušiť základnú textovú a tým aj inscenačnú líniu ani pointy. Neustále sa vraciam k čítaniu od upraveného začiatku, znova čosi prepíšem či upravím... Po pár hodinách jednoducho strácam vnútornú silu a miešajú sa mi v hlave myšlienky. Tak musím prestať. Nuž a kým sa takýmto tempom dostanem až na koniec, prejde mesiac, dva. Musím byť s konečnou verziou absolútne stotožnená a spokojná. To nič. Nás netlačí prísne určený čas premiéry. A keď potom vidíte nadšenie hercov, to pohladenie na duši sa nedá opísať.

L. Bart: Oliver!, 1997 (Bedwinová) - na skúške s P. Gažom a J. Bednárikom, režisérkom

► Tak toto je „oná“ motivácia. Krása čistého umenia a reakcií... K obsadeniu, výkonom herečiek v predstavení Opona hore som nemala námietky, sršala z nich chuť; intonačne, artikulácie, ako aj stvárnením charakterov prevyšovali výkony mnohých iných amatérskych hercov. Ako obsadzujete postavy, keďže s hercami, najmä mladými, mávate problém?

S obsadením hry Opona hore problém nebol. Pritom najmladšia herečka cestuje až z opačného konca Bratislavy. Skúšky, vzhľadom na to, že všetky členky

súboru sú zamestnané, majú rodiny aj rôzne iné mimopracovné aktivity, bývajú večer. Jedna učí na ZUŠ, vedie veľmi úspešne, dokonca na svetových súťažiach, miestny tím mažoretiek od malých detičiek až po ženy a venuje sa mnohým miestnym kultúrnym aktivitám. Ďalšia pracuje na obecnom úrade, jedna v istej televízii v zahraničnom spravodajstve, jedna má okrem náročnej práce sedemročného syna. No a s ich povolaniami súvisia služobné cesty. Takže zladíť všetky na jeden večer na divadelnú skúšku vôbec nebolo jednoduché. O Revízorovi, kde bolo dvanásť hercov, ani nehovoriac. O niečo jednoduchšie to však bolo v tom, že som nepotrebovala na skúške vždy všetkých, na rozdiel od „Opony“, kde sú na scéne skoro stále všetky. Je len pochopiteľné, že jednu hru skúsime niekoľko mesiacov, že po pauzách medzi skúškami si treba často znovu pripomenúť a vrátiť sa k tomu, čo už bolo predtým jasné.

► Ako začínate po dlhšom čase a vôbec pri skúšaní? Je pre ne to isté mravčenie v brušku, napätie a vzrušenie ako pre začínajúcich hercov, ktorí túžia po divadle?

Začíname čítačkami. Rozoberáme charaktery postáv. Pomaly. Každú po vetách, slovách, správnych intonáciách, temporytme. Často sa musím uchýliť aj k predhrávaniu, predsa len nie sú profesionáli. Ľahšie tak pochopia, čo mám na mysli. Vysvetľujem, prečo je dŕaž na isté slovo dôležitý tam, kde ho žiadam...

► Vaša vlastná príprava tak stojí na každom jednom slove; vy sama pre seba si najskôr musíte stokrát hru zahrať, aby ste ju mohli takto podrobne predostrieť...

Musí to tak byť. Musia vedieť a poznať, prečo v danej chvíli niečo povedať hlasnejšie, niečo tichšie, rýchlejšie, pomalšie; prečo je niekde dôležité urobiť pauzu a niekde nie; nebežať cez texty; dodržiavať dlžne, spomenúť si na spodobovanie hlások zo školy; že na javisku treba rozprávať jasnejšie, zreteľnejšie; že si majú texty doma nahlas čítať, pracovať s ústami, aj keď sa im to teraz možno zdá neprirodzené, aby im rozumeli diváci aj v poslednom rade. Pre profesionála veci samozrejme, no moji herci si to musia postupne uvedomiť. Najmä tí, ktorí sú medzi nami po prvýkrát, tak ako napríklad v novej hre, ktorú sme začali čítať. Pribudli štyria noví páni, ktorí ešte divadlo nehrali. Pritiahli ich kolegyne, ale zapadli medzi nás. Z dvoch som na krátkom čítaní vyberala, ktorý sa na aký charakter hodí v prejave viac. Postupne prichádzajú na systém práce, nechávajú sa „sekírovať“ a ja som spokojná. Aj v začiatkoch, keď som vstúpila do procesu inscenácie Revízor, som „svojim hercom“ hovorila, že aj keď sa im to možno práve nezdá, ja z nich určite dostanem svoju predstavu prirodzeného, pravdivého hereckého prejavu (môj manžel, zvyknutý pracovať

Naše Divadlo, Ivanka pri Dunaji - Peter Quilter: Opona hore

s profesionálmi, ponímal hru po hereckej stránke možno jednoduchšie), pretože som herečka a vycítila som u nich potenciál. Žiadne protesty im nepomohli. Okrem základného postavenia výstupu a ich pohybu na scéne máme herecké hodiny, kde skúsime štýl chodenia postáv podľa charakteru, používanie patričných gest, hlasového prejavu, ako si sadnúť, ako vstať, že napríklad treba sledovať kolegov na scéne, aby nekrýli jeden druhého, lebo divák chce vidieť všetkých i reakcie hercov, aj keď „netextujú“ a podobne. Je to práca do posledného detailu. Väčšinou som s nimi na javisku, aby som im ukázala, prípadne predviedla, ako to má herecky vyzeráť. Je to nádherná tvorba, najmä keď vidím, že nakoniec všetko funguje.

► Dnes je u hercov moderné, že sa z nich stávajú režiséri. Čím to je?

Nikdy predtým som nemala ambície režirovať. No zrazu sa to stalo. Na pozadí náhlej smrti človeka, ktorého sme mali všetci radi, a ak nás náhodou odniekiaľ sleduje, je rád a usmieva sa. A ja dnes aj v súčinnosti so všetkou hereckou prácou, ktorú sa snažím svojich hercov na javisku naučiť, mám úžasný pocit nového profesijného naplnenia, keď spájam životné herecké skúsenosti s pre mňa novým pohľadom na tvorbu divadelného diela. Sedím v hľadisku a určujem, aký bude život na javisku. Fakt, že jedného dňa toto budem zvládať a dívať sa na výsledok z hľadiska, mňa samu fascinujúco udivuje, najmä ak všetko naše spoločné úsilie ocenia diváci. Stretávam sa s úžasnými ľuďmi, ktorí naozaj veľmi chcú, snažia sa, a aj bez finančnej odmeny za drinu vo svojom voľnom čase dokážu z javiska divákov potešiť, rozosmiať... A diváci odchádzajú domov s pocitom, že nestrávil večer s nami zbytočne, že ho strávili lepšie, než čakali. Potlesk a slová vďaky a uznania na konci predstavení nám to dokazujú.

Drahí Moji Herci, robíte ma šťastnou.

Pripravila JANA JURKOVIČOVÁ
Foto archív M. Košickej a súboru

Poliaci milujú divadlo na ulici

V dňoch 13. – 16. júla 2017 sa členovia KREMNIČKÉHO DIVADLA V PODZEMÍ, n. o., Ján Fakla, Jana Mikitková, Dušan Krnáč a Tomáš Eniac Cíger zúčastnili na 21. ročníku medzinárodného festivalu plenérových a pouličných divadiel v poľskom prístavnom meste Gdaňsk. Festival organizovalo mesto Gdaňsk, Kultúrne centrum Gdaňsk a agentúra PLAMA GAK. Vďaka láskavému pozvaniu organizátorov mohli dramaturgovia a tvorcovia Festivalu AMPLIÓN – Nový kabaret & pouličné umenie v Banskej Štiavnici zbierať skúsenosti i objavovať pozoruhodné inscenácie na jednom z najväčších divadelných festivalov v otvorenom priestore nielen v Poľsku, ale celej východnej Európe. FETA sa dramaturgiou zameriava na zachovanie tradičnej receptúry pouličného divadla, ale skúma aj jeho experimentálne outdoorové podoby.

Počas štyroch dní členovia KDvP zažili otvorenie festivalu spojené s pouličnou vernisážou výstavy fotografií z vlaňajšieho jubilejného ročníka a z nabitého programu uvideli 19 pouličných a plenérových inscenácií zo 7 štátov Európy, Poľska a Ruska v najrôznejších častiach Starého predmestia a Dolného mesta Gdaňsk. Výnimočný zážitok poskytlo napríklad skvelé španielske spracovanie baníckej témy pouličnou show CARBON CLUB o neznámych hrdinoch baníckych, čo nasadzujú svoje životy aj za priateľov. Dynamická hra bola plná groteskného čierneho humoru a pyrotechnických vizuálnych efektov v primeranej miere.

Vzácnym prínosom bola výmena kontaktov, skúseností a dramaturgických tipov so zahraničnými hosťami festivalu. Inšpiratívne bolo aj využitie netradičných outdoorových priestorov a plenérov

pred autentickými budovami poznačenými ešte 2. svetovou vojnou, ktoré dotvárali atmosféru niektorých inscenácií. Mestské opevnenia s vodnými priekopami či parky, ale aj verejné športoviská boli umne využité na pochôdzkové inscenácie či nočné výtvarno-svetelné inštalácie. Prekvapujúca bola veľmi vysoká návštevnosť obyvateľov mesta a okolia. Bolo zjavné, že mnohí z nich sú pravidelnými účastníkmi FETA a na divadlo v exteriéroch mesta chodia dobre vybavení (vlastné sedenie, teplé oblečenie či deky na neskoré chladné večery). Stovky návštevníkov niekedy stáli či sedeli v „hladisku“ ulice či parku aj hodinu vopred, aby mali čo najlepší zážitok z predvádzaného divadelného umenia. Poľský festival priťahuje divákov rôzneho veku a úrovne vzdelania a dlhodobo zvyšuje účasť verejnosti na kultúre, čím revitalizuje mesto aj v sociálnej sfére. Schopnosť priblížiť divadelné umenie svojmu mestu a jeho obyvateľom je užitočná skúsenosť aj pre slovenské festivaly a mestá. Pravdou je, že mieru diváckej účasti zrejme ovplyvňuje nielen skutočne pestrá dramaturgia, ale aj voľný vstup na všetky akcie festivalu, čo zrejme umožňuje dostatočne štedrý rozpočet festivalu.

Návšteva Gdaňska splnila svoj účel. Priniesla viaceré hodnotné tipy do budúcich ročníkov dramaturgie Festivalu AMPLIÓN, pomohla nadviazať nové medzinárodné kontakty a načrtla ďalšie návštevy podobných festivalov. V neposlednom rade obohatila členov KDvP o dôležité skúsenosti v organizácii ich vlastného projektu. Účasť členov KDvP na festivale FETA z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

JANA MIKITKOVÁ
Foto Ján Fakla

Stretnutia po rokoch

Viacere súbory či zoskupenia po skončení divadelného pôsobenia či podujatia udržiavajú kontakty medzi sebou, ba pestujú isté formy stretávania. Pravidelne sa stretávajú napríklad členovia súboru Úsmev, ktorý pôsobil pri Ústrednom dome pionierov a mládeže Klementa Gottwalda v Bratislave pod vedením Evy Brogyányovej. Aj iný bratislavský Úsmev, ktorý pôsobil pri Obvodnom kultúrnom a spoločenskom stredisku Bratislava 4 pod vedením manželov Aleny a Mariána Michalidesovcov, sa stretáva sporadicky pri jubilejných výročiach súboru aj pri smútočných rozlúčkach (naposledy s Ivanom Hanzlíkom).

Sú však aj jednorazové stretnutia, vzácné a prekvapujúce po dlhom časovom odstupe.

K takým patrila spoločná večera v bratislavskej Pražnej bašte, na ktorej sa zišli účastníci *1. európskeho stretnutia mladých divadelníkov*, ktoré v dňoch 22. 7. – 5. 8. 1987 organizovala Medzinárodná asociácia amatérskych divadla, najmä jej britské stredisko a jeho prezident Hugh Lovegrove v *Stratforde*. Vtedy sa stretlo devätnásť desaťročných národných skupín mladých ľudí vo veku 16 – 25 rokov zo sedemnástich krajín a tá slovenská akoby už vtedy predznačovala samostatnosť Slovenska. Veľmi zodpovedne ju zostavovala a formovala vedúca divadelného oddelenia Osvetového ústavu Alena Štefková, ktorá iniciovala a z veľkej časti organizovala aj stretnutie po tridsiatich rokoch.

Pre väčšinu z nás to bolo vtedy prvé intenzívnejšie stretnutie so západnou kultúrou a štýlom organizovania viacnásobných podujatí. Mnohí boli prekvapení nielen pozitívne, ale aj negatívne, no pre každého to bola intenzívna nenahraditeľná ľudská skúsenosť i poznanie. A čo sa odvtedy s jej účastníkmi udialo? Vedúca skupiny Alenka Štefková zostala naďalej pôsobiť v Osvetovom ústave (neskôr Národné osvetové centrum) vo vedúcich pozíciách pre divadlo a záujmovú umeleckú činnosť, lektorka Jaroslava Čajková, vtedy tiež pracovníčka Osvetového ústavu, neskôr prešla učiť umelecký prednes na Katedru bábkarskej tvorby VŠMU a po roku 2002 sa vrátila do NOC ako odborná pracovníčka a šéfredaktorka časopisu *Javisko*. Z účastníkov skupiny sa z Juraja Hegera z bratislavského Úsmevu stal vynikajúci riaditeľ úspešného vydavateľstva *Slovart*, z Vandy Vizárovej, dnes Feriancovej, z bratislavského LUDUSu, dramaturgička

Zľava hore Z. Orešanská-Karnasová, J. Heger, A. Štefková, V. Vizárová-Feriancová; zľava dolu A. Vraňáková, J. Čajková, M. Spišák

v rozhlas, neskôr televízii, z Karola Vosátka, tiež z LUDUSu, a Michala Spišáka z Nitry divadelní režiséri. Zuzana Orešanská, dnes Karnasová, zo Zelenča využila prvé skúsenosti s Anglickom ako lektorka angličtiny, Vladimír Dubeň z Ružomberka sa stal manažérom aj v Českej republike, z najmladšej Alenky Vraňákovovej z Čadce je dnes konateľka firmy na očné optiku. Máriu Flešárovú, dnes Puri, z prešovského Študentského divadla, učiteľku jogy v Írsku, rovnako aj Ildikó Törökovú, dnes Lazarovú, z Čiernej nad Tisou, informatičku v Anglicku sme však objasniť nemohli, akoby si ich britské ostrovy už vtedy poznačili do notesa a neskôr natrvalo pritiahli. A, žiaľ, ani Petra Mankoveckého z Divadla za múrom v Zlatých Moravciach, neskôr významného divadelníka – herca, režiséra, hudobníka, pedagóga. Peter sa totiž so všetkými rozlúčil už skôr, v máji 2013.

Večer oživovania spomienok, ktoré sa postupne vynárali a spoločne sme ich konturovali a retušovali aj vďaka zápisníku Alenky Vraňákovovej, prešiel, ako to býva, do rozprávania o životných osudoch každého prítomného. Ťažko povedať, čo bolo zaujímavejšie: či návrat do spoločnej minulosti, alebo vzájomné objavovanie nových ľudí po rokoch. K tomu prvému sa môžu čiastočne dostať aj čitatelia cez článok Juraja Hegera v *Javisku* 1/1988 – *Shakespeare nás spojil*, to druhé zostane uzavretým zážitkom skupiny ľudí, ktorí mali šťastie niečo významné spoločne prežiť a po čase sa zísť.

Stratfordské stretnutie a divadlo, nielenže ste nás poznačili, ale aj opätovne, hoci nakrátko, spojili. Oboje bolo pre nás úžasný zážitok!

jč

Foto Vladimír Dubeň

Sila predlohy v detskej tvorbe

Považské osvetové stredisko v Považskej Bystrici pripravuje krajskú postupovú súťaž a prehliadku detskej dramatickej tvorivosti Trenčianskeho kraja už niekoľko rokov, uchovávajúc jej titul *Rozprávkové javisko*. Tento sviatok detského divadla sa konal 7. apríla 2017 v priestoroch divadla Domu kultúry v Púchove.

Všetkých osem inscenácií (z toho dve miniatúrne) vzniklo na báze autorských scenárov tvorcov – umeleckých a pedagogických vedúcich. Inšpiráciu v klasických rozprávkach našli traja z prezentujúcich, medzi nimi aj Božena Borková a súbor *Babland pri ZŠ v Lehote pod Vtáčnikom* pre hru *Čarodejná rozprávková kniha* (cena za účinkovanie). Príbehy viacerých slovenských aj inojazyčných rozprávok dejovo na seba nadväzovali, vytvárali nový sujet; divadelná kompozícia sa viac-menej opierala o znalosť protorozprávok: Medovníkový domček, Popoluška, Králiky z klobúka, Čarovná víla, Hviezdne vojny, Planéta Alderaan... Spolu s prelínaním príbehov, tém sa prelínali alias premieňali interpreti na postavy plynulo, hravo, tvorivo, s nadsádzkou. Situácie sa rozohrávali v priestore medzi dvoma rebríčkmi bez zbytočných iluzívnych dekorácií, neplytvalo sa ilustratívnou hudbou ani zbytočným slovom, kostýmy a rekvizity boli minimalistické, ale účelné. Vizuálnym obrazom a ich premenám nechýbal temporytmus, čarovnosť. V hlavnej role bola rozprávková knižka – mocná čarodejka –, z nej vystupovali hrdinovia a ona ich prijímala naspäť ako do domova.

Z Osmijankových rozprávok Kristy Bendovej si sólistka *Natália Filová* z DDS Domino pri ZŠ v Považskej Bystrici vybrala príbeh O veľmi vzácnej lampe. Eva Žibrúnová z neho dramatizáciou a réžiou vytvorila scénickú miniatúru a spoločne ju nazvali *Keď naolejujeme* (3. miesto ex aequo). Interpretka spontánne, so šarmom a humorom, mimikou, gestami a postojom, verbálnym prejavom s jazykovými prešmyčkami (jazykolamami) charakterizovala, odlišovala a oživovala plejádu postáv. V priestore dominoval lampáš a k nemu vybrané reálne predmety (šál – drak, baretka – rečník, slúchadlá – športový reportér, šatka – babka jazyčnica svetovej logopedickej úrovne); akordeónová hudba a nápadito vytvorená scénografia Boženy Bazalovej prispeli k čarovnosti miniatúry. V nej sa

konfrontovalo detské videnie sveta s pretvárkou a konformizmom reality.

Predlohu T. S. Eliota Šibalova príručka šikovných mačiek pretlmočila Zuzana Varhaníková s *DDS White pri ZUŠ D. Kardoša v Bánovciach nad Bebravou* do zaujímavej, nápaditej, hudobne malebnej hry detí Kalamita a Kazisvet (cena za účinkovanie). Použitie častí Eliotovho textu v rozličných interpretačných variáciách nasmerovalo inscenáciu skôr k produkcii detského recitačného kolektívu, čo však neublížilo procesu hry ani presvedčivosti dramatickej tvorivosti. Tá najviac rezonovala v scénotvorných a zvukomalebných komponentoch, konkrétne pri využívaní rekvizít, všemožných súčastí kuchynského náradia, v premene na divadelné znaky, hudobné rytmické nástroje, postavy hry. Nedôsledná (dramaturgicky nedopracovaná) premena detí na mačky, personifikovaný svet ľudí, nerozozvučala presvedčivo odkaz: „Héj, ľudia, nie sme iba mačky...“

Z literatúry pre deti a mládež vznikli dva inscenačné scenáre. Terézia Pišová pre *DDS pri ZUŠ L. Stančeka v Prievidzi* zvolila predlohu Benghta Ahlforsa *Divadelná komédia* (cena za účinkovanie) a v rovnomennej inscenácii vzdala hold nefahkej práci hercov v divadle. V štýle hry „divadlo na divadle“, resp. na generálnej skúške sme sa stali účastníkmi prípravy krátkého výstupu: desaťkrát opakovaná klapka v strihu vyklebetí všetko možné i nemožné zo života hlavnej hviezdy. Práve pre jej nesústredenosť a maniere musí režisérka donútiť ansámbel k repetíciám prázdnych slov, gest, pretvácky. Dialo sa tak s obrovskou nadsádzkou, detailnou prácou, drobnokresbou, sústredenosťou interpretov na roly, ale chýbala pointa. Pointa podčiarkujúca pravidlá pri budovaní vzťahov a konfliktov, teda svet z druhej strany „driny“ v divadle či živote.

Bujnenie porastov malo korene v príbehu výnimočnej slovenskej spisovateľky Jaroslavy Blažkovej *Môj skvelý brat Robinzon* (2. miesto s odporúčaním na celoštátnu prehliadku Zlatá priadka). Skvelá predloha splodila rovnako hodnotnú inscenáciu s vystihnutím atmosféry sedemdesiatych rokov minulého storočia, čo síce jej interpreti nezažili, ale presne, výstižne, zrozumiteľne pretlmočili „zabudnutú“ históriu slovenskej, nielen literárnej minulosti. Výbornú dramatizáciu predlohy s akceptovaním

literárneho i ľudského posolstva Jaroslavy Blažkovej urobila Miriam Martináková pre súbor *Bebčina pri ZUŠ Š. Baláža v Novej Dubnici*. Vytvorila ňou priestor na slobodné názory a činy, vzťahy v rodine i partii dospievajúcich, úvahy o zraniteľnosti a nádeji. Vtedy i dnes. Bez zbytočných slov, prostredníctvom obrazotvornosti, poézie, napätia, pointovaných gagov a vtedajších hudobných hitov vznikajú dramatické situácie, ktorým nechýba humor (aj v podobe táranín na balenie báb), zrozumiteľnosť, divadelná skratka. Priestor zaplnili „pubescenti“ s vinylovými gramofónovými platňami, vešiakmi, kvetináčom s bujným porastom trávy, rebríkom, tyčou, závesmi. Vytvorili ilúziu domova dvoch na pohľad rozdielnych bratov hľadajúcich svoj postoj k životu v dobe, ktorá keď pominie, príde koncertovať aj The Rolling Stones.

Peter Hudák sa nechal inšpirovať židovskou legendou Dybbuk a animovaným filmom Tima Burtona Mŕtva nevesta. Tento všestranný divadelník vie, že udržať vysoký štandard kreativity v štúdiu *Ochotníček pri Dome kultúry v Púchove* spočíva v správne zvolenej téme, príbehu a ich spracovaní, v príprave a inscenovaní. Takto vznikla aj hra o tom, čo má v živote človeka najväčšiu hodnotu – *Iba také nafúknuté nič* (1. miesto a nominácia na celoštátnu prehliadku Zlatá priadka). Tma a svetlo. Obrazmi a hlasmi cez biele plátno nám niekto chce oznámiť, že... duša... je iba také nafúknuté nič... Plastické divadlo (v druhom hracom pláne) vystrieda atmosféra života rodiny podnikateľa. Tam sa maká, peniažky sa kotúlajú do bacuľatej ryby. Rodičia majú plán: ožení syna, najlepšie s nevestou „zo šľachtického rodu“. Firma musí rásť! Informácie sa dozvedáme „z mediálnych úst“: odrapocú všetko, čo sa stalo i čo sa stane. Status rodičov sa musí naplniť. Interpreti sú v čiernych kostýmoch. Konkrétne postavy hry sa líšia pokrývkou hlavy alebo rozličnými fragmentmi odevov. Biele škabošky sú súčasťou tváří, charakterov, konania, kým nezmenia svoje správanie. Inscenácia bola o hodnotách. Ak sú dobre ukotvené, ani smrť ich zobrať nemôže.

Vlastné autorské diela sme videli v dvoch predvedeniach. Z inscenácie *DDS RÓ pri ZUŠ D. Kardoša v Bánovciach nad Bebravou* Moja mama povedala, že... (cena za účinkovanie) sme odčítali traumatizujúce vplyvy nefunkčných rodín, neporozumenie a neistotu chovancov detského domova Časoskok, kde, obdobne ako v rodinách, dospelí tápu v rozhodnutiach, či deti sú životaschopné osobnosti, alebo hračky (alias psíci). Cez príbeh malého huslistu, ktorého do domova odložila

mama, sa dozvedáme, ako to v Časoskoku funguje. Zrazu „režisér“ zastaví nakrúcanie bizarnej reklamy na zariadenie, kde sa možno zbaviť detí alebo kde si na nejaký čas možno nájsť potenciálneho klienta vlastnej zábavy. Divák zneistie a spolu s interpretmi nechtiac zabľúdi v labyrinte inscenačných nápadov. Aj to sa stáva – ako v živote. Zuzana Varhaníková a súbor možno vedia prečo.

Niet veľkých a malých rol. Sú len veľké (možno aj malé) sny, túžby, želania. Aj „malá“ scénická miniatúra sa stane veľkých dielom, ak je naplnená „veľkými“ ľuďmi a vôbec nezáleží na ich vekovej, výškovej, majetkovej veľkosti. Duo *Patrícia Galková a Filip Valt z DDS Bebčina* v mikropříbehu *Trúba* (3. miesto ex aequo) dynamicky, úprimne, hravo, presvedčivo vyjadrilo túžby, nádeje, chuť žiť a nájsť spriaznenú dušu v kontraste s poznaním zraniteľnosti z reálneho sveta. Preto by sa scénická miniatúra mohla premenovať aj na: vôňa knihy..., môj princ na bielom koni..., k ženám musíš byť gentleman..., aké je to mať tata? Vznikla v tvorivej dielni Miriam a Emmy Martinákových, autoriek scenára. Emma preskupila svoje divadelné ambície nadobudnuté viacročnou skúsenosťou interpretky v súbore *Bebčina* a ujala sa réžie. Významovo a zmysluplne využívala predmety (knihy, dáždňik), ktoré sa hrou premieňali na divadelné znaky, rekvizity, súčasť scény, spoluhráča. Tvorivá dramatická hra interpretov bola nosnou konštrukciou divadelnej obraznosti a poetiky.

Autori, spoluautori, upravovatelia diel splnili zodpovednú úlohu pri výbere tém i príbehov, nepodcenili ani neprecenili interpretačnú zrelosť účastníkov hry, dbali na ďalšie komponenty divadla: hudbu, spev, pohyb, svetlá, scénu, kostýmy. Transkripcia scenára do javiskového tvaru niesla punc osobitosti každého zo siedmich režisérov/ok. Jedinečnú atmosféru celého podujatia vytvorila vzájomná prajnosť, úcta, nadšenie, obdiv i priateľstvo účastníkov na všetkých postoch – interpretov, inscenátorov, organizátorov i porotcov. Tento fakt uvádzam ako hodnotu pri reflektovaní podtextu „súťaž“.

ELENA BAKOŠOVÁ

Porota: Elena Bakošová, Drahomil Šišovič, Martin Krajčovič

Andrej Maťašík

14. 8. 1953 Košice – 4. 6. 2017 Bratislava

Začiatkom júna prekvapila divadelnú verejnosť správa o odchode divadelného teoretika, historika a kritika Andreja Maťašíka. Celý život zápasil s problémami predovšetkým prácou a vytváraním

nových projektov v divadelnej oblasti, na predčasnú rozlúčku sme teda ešte neboli pripravení. Zrejme preto, že Andrej Maťašík mal v sebe mladistvý až detský elán a tvorivosť, a tie sú nezastaviteľné.

Študoval na Divadelnej fakulte Vysokej školy múzických umení v Bratislave (1971 – 76). Pôsobiť začal ako dramaturg najprv v Parku kultúry a oddychu v Bratislave, neskôr v Divadle pre deti a mládež v Trnave. Súbežne pracoval aj ako redaktor časopisov *Film a divadlo* a *Javisko* (1981). V 80. rokoch sa už viac venoval oblasti, ktorú vyštudoval – divadelnej vede, a to najmä na pôde dnešného Divadelného ústavu, kde

pôsobil ako odborný pracovník a s ktorým prežíval dramatické peripetie premenovávania i preformovania tejto inštitúcie od pozície odborného pracovníka (od roku 1981) cez vedeckého pracovníka až po generálneho riaditeľa Národného divadelného centra (1995 – 98). Zakladal festivaly profesionálneho divadla (Festival inscenácií slovenských hier) a tiež Akadémiu umení v Banskej Bystrici, kde vytváral štruktúru, koncepciu fungovania učebných odborov a plánov (od roku 1997) a kde pôsobil ako vedúci katedry dramaturgie, réžie a teatrológie.

Bol to odborník a človek oddaný divadlu, ktorý sa nebál začínať nanovo, vstupovať do akýchkoľvek problémov, so znalosťou širokého kontextu, pritom s úsmevom, ľahkosťou a humorom. Hoci sa amatérski divadelníci s ním osobne často nestretávali, čerpať môžu z jeho diela, ktoré zanechal v knižných publikáciách a článkoch o začiatkoch divadla na Slovensku a dejinách nášho profesionálneho divadla. Vedeckej práci sa venoval aj na pôde Slovenskej akadémie vied (od roku 2004), kde bol do roku 2014 aj vedúcim redaktorom vedeckého časopisu *Slovenské divadlo*.

Češ jeho pamiatke.

jč

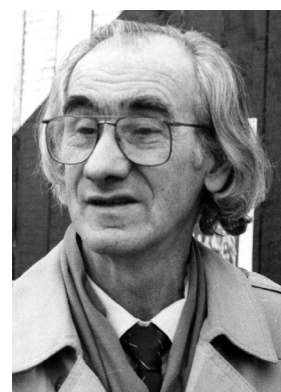
Nielen bábkky spomínajú

Literárne a hudobné múzeum Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici má vo svojom zbierkovom fonde bábkky, ktoré kedysi navrhoval a vyrobil pre ochotnícke bábkarské súbory talentovaný ochotnícky scénograf, režisér a bábkarský technolog *Miroslav Čobrda*. Výstavou, ktorá trvá od 30. mája do 15. septembra 2017, si pripomínáme jeho nedožitú 90. narodeninu i ochotu, pracovitú, technologickú zručnosť a výtvarnú nápaditosť, o ktorej kolujú legendy. „Vymyslel aj nevymysliteľné a jeho technologické postupy boli hodné patentovania.“ Tak hovoria o ňom režiséri a profesionálni výtvarníci, ktorí mali možnosť s ním spolupracovať.

Keby sme sa opýtali bábok, vykúkajúcich z múzejných vitrín, tie by nám „prezradili“, že sa narodil 28. 6. 1927 v Háji (okr. Turčianske Teplice) v rodine stolára. Jeho otec účinkoval v ochotníckom divadelnom súbore Matice slovenskej v Martine, ktorý sa v predvojnových rokoch v rámci divadelných pretekov umiestňoval na popredných miestach. Matka vedela naspamäť básne a rozprávky

Ľudmily Podjavorinskej, Márie Rázusovej-Martákovej a Pavla Dobšinského. Prvé divadelné predstavenia hrával Miroslav už ako deväťročný pre svojich mladších súrodencov. Pokúšal sa zhotoviť aj marionetové bábkové divadlo v Mošovciach s Jankom Borcovanom. Po skončení školy pracoval v obchode so železom. V roku 1948

začal pracovať v Ústredí slovenských ochotníckych divadiel v Martine ako vedúci bábkarskej výroby. V roku 1949 nastúpil na základnú vojenskú službu, kde založil päťčlenný bábkarský súbor a s marionetami hrávali pre školy. V druhom roku vojenskej služby založil maňuškový súbor v Novom Meste nad Váhom. Zo základnej vojenskej služby

sa vrátil do Divadelných dielní, ktoré už patrili Matici slovenskej v Martine (1949 – 1957). Snažil sa presadiť myšlienku individuálneho tvorivého prístupu ku každej hre a ku každému súboru. Od roku 1957 pracoval temer dvadsať rokov v Bábkovom divadle v Žiline, podieľal sa na tvorbe inscenácií, neskôr ako technolog a vedúci dielní. Od roku 1975 bol modelár a javiskový majster v Divadle SNP v Martine až do odchodu do dôchodku v roku 1987. Pre jeho profesijný rozvoj malo veľký význam absolvovanie kurzu v Scénografickom ústave v Prahe (1969 – 1970), ako aj prijatie za člena Slovenskej sekcie UNIMA v Bratislave. Zúčastnil sa na Národnom festivale bábkových divadiel v Opole (Poľsko, 19. – 25. 11. 1973).

Jeho veľkou celoživotnou láskou bolo ochotnícke bábkové divadlo, v ktorom pôsobil ako režisér, bábkoherec a predovšetkým scénograf. V scénografickej tvorbe používal maňušky, tieňové a plošné bábkky, ako aj netradičné výrazové prostriedky (šúpolie, vrbové prútie, nábytkové prvky a i.). Z nich môžu návštevníci obdivovať javajky z vrbového prútia k inscenácii *Čin-Čin* od Ľudmily Podjavorinskej pre Bábkarský súbor Strojárik v Martine alebo plošné bábkky z nábytkových prvkov do inscenácie Jozefa Pavloviča *Baran Bé* (*BS Mierováčik*, *Topoľčany*). Bábkky zo šúpolia do inscenácie M. Ďuríčkovej *Zlatá priadka* sa nezachovali, ich krásu možno vidieť na dobových fotografiách. Za výpravu a bábkky získal ocenenie od Osvetového ústavu v Bratislave na XI. bábkarskej Žiline (1982).

Barana Bé mohli v rokoch 1984 až 1997 v rámci stovky predstavení vidieť aj žiaci v slovenských obciach a školách v Maďarsku. Plošné bábkky z nábytku, fotografie a videozáznam inscenácie sú v zbierkovom fonde múzea a aj na výstave. S *BS Mierováčik* spolupracoval M. Čobrda od roku 1981 a k ďalším vynikajúcim predstaveniam, na ktorých sa scénograficky podieľal, patrili: Nina Gernetová – Žabka cárovná, Martin Kukučín – Rysavá jalovica, Alexander Dumas Traja mušketieri a i. Z inscenácie Rysavá jalovica sa zachoval originálny scenár hry, fotografia hotovej scény a videozáznam zo skúšky. Z hry pre dospelých Traja mušketieri vlastní múzeum okrem bábok aj maketu scény a pozoruhodný veľkorozmerný scénografický návrh (75 x 200 cm). V ňom bola geniálne využitá rekvizita dreveného rozložiteľného suda. Po rozložení slúžil ako čln do Anglicka alebo ako hradby, skaly či telo koňa a aj hrob Milady. V dolnej časti návrhu sú pokyny od Jána Hižnaya pre spolupracovníkov, texty piesní a informácia paličkovým písmom: „PRE MIEROVÁČIK, PAPIRUS K TRAJA MUŠKETIERI, NA PODHORÍ, SEPTEMBER 1986 STVORILI: P. A. P.: MIRO ČOBRDA, JANO HIŽNAY, PETER LALUCH, RUDO MATEJOVIČ.“

Miroslav Čobrda bol pri zrode *BS Strojárik* v Martine v roku 1953. Z jeho spomienok

Slobodienka, húska divá

Traja mušketieri

vyberáme: „... veľa ubehlo odvtedy, keď nerozvážny mládenec preskočil cez okno Závodného klubu Stalinovec, aby vystrúhal bábkky do inscenácie *Branko*. Ten nerozvážny mládenec pracoval v tom čase ako vedúci bábkarskej tvorby v Divadelných dielnach MS. Tak vstúpil do radov ochotníckych rozdávačov radosti a smiechu pre najmenších. Strojárik má na svedomí i šťastný vstup do manželského života, lebo tu spoznal družku, ktorá ho doteraz s porozumením podporuje, aby stále pracoval v súbore – striedavo ako výtvarník, režisér, herec aj kulisár. Veľa radostných i šťastných chvíľ som prežil spolu so súborom doma, na zájazdoch i v zahraničí.“ Prežil ich v družnej spolupráci s režisérmi súboru Martinom Kolesárom, Vierou Hinkovou, Vilomou Herchlovou, Stanislavom Chrenom, s hosťujúcimi výtvarníkmi v úlohe technologa alebo výrobcu bábok – Danou Uhrínovou, Jozefom Cillerom, Janou Pogorielovou, Petrom Vrzalom, Jakubom Konarzewskim, Jaroslavom Valekom a i. K neodmysliteľným spolupracovníkom *BS Strojárik* patril Mišo Kováč Adamov, autor mnohých hier. Z nich spomenieme inscenáciu *Prvohry* v réžii M. Kolesára, s výpravou J. Cillera, kde výrobu totemových bábok, technologiu a scénu zhotovil M. Čobrda. Z ďalších inscenácií *BS Strojárik* v Martine sa zachovala marioneta Baču (Štefan Krčméry: *Bača a šarkan*, réžia: M. Kolesár, scénografia: J. Ciller, technológia: M. Čobrda). S touto hrou vystúpil *BS Strojárik* v roku 1984 v bývalom Zväze sovietskych socialistických republík a Poľskej ľudovej republike. Folklorne pásmo *Na dedine* vzniklo ako spolupráca M. Čobrdu, S. Chrena a J. Bláhu (na výstave ho pripomínajú symbolické bábkky Mládencov a Betlehemca). Z hry J. G. Tajovského *Ženský zákon* sa zachovala obojstranná divadelná maska tváre

Zlatá priadka

ženy. Masku sa nasúvala na ruku a podľa potreby výrazu tváre sa ňou otáčalo (réžia: Ľuboš Midriak, 1993). Najmenším účastníkom výstavy sa určite budú páčiť bábkky Sloník a Opice z bábkovej hry J. Ozábala *Zvedavý sloník* (réžia Stanislav Chren, 1971/72). V rámci 38. ročníka festivalu Loutkářská Chrudim v roku 1989 vystúpil Strojárik s hrou Juraja Bindzára *Slobodienka, húska divá* (réžia: Martin Kolesár). Čobrdove marionety Anička, Rajnoha, Gróf Paluďay a Otec s drôtom v hlave upútajú návštevníkov úctyhodnou výškou 150 cm.

Za viac ako tridsaťročnú spoluprácu s BS Strojárik, BS Strednej zdravotníckej školy

v Martine, ďalšími bábkarskými súbormi v okrese Martin, ale i v Topoľčanoch, Liptovskom Hrádku, Medvedzí, Žiline, Ružomberku a inde udelil Ústredný výbor Zväzu divadelných ochotníkov na Slovensku v roku 1983 Čestné uznanie so zápisom do Pamätnej knihy ZDOS technológovi a javiskovému majstrovi Miroslavovi Čobrdovi, ktorý sa významnou mierou zaslúžil o významné úspechy a ocenenia bábkarských súborov. Prispel tiež k vzdelávaniu ochotníckych bábkarských súborov ako školiteľ a lektor.

MÁRIA LÁSKOVÁ
Foto Filip Lašut

Vzácné recitátorky sa míňajú

Martinský Kruh priateľov poézie a prózy je známy ako združenie zanietenej interpretov umeleckého prednesu literárnej tvorby slovenských autorov nepretržite štvrtstoročie. Spolu s amatérskymi recitátormi v tomto kolektíve prejavila svoju celoživotnú lásku k umeleckému slovu tiež pani *Helena Reguliová*. Iba jednu sezónu po vzniku Kruhu 3P priviedol v roku 1993 svoju starú mamu vnuk, mladý recitátor Zdenko. Stálou členkou tohto kolektívu recitátorov troch generácií bola sedemnásť sezón (od 71 až do 88 rokov veku). Hoci v zrelom veku, na javisku vystupovala ako elegantná, šarmantná dáma, vždy zodpovedne pripravená, so vzácnym zmyslom pre humor aj poláskanie slovom. Poslucháčov vždy zaujala starostlivo vybraným autorom a dobre zvoleným textom. Recitovala jemné ženské

Helena Reguliová (vpravo) s Evou Kalnickou

verše Maše Haľamovej, ale tiež zemito humornú Zuzku Zgurišku, opakovane si pripravila poéziu obľúbených básnikov Jána Smreka a Andreja Plávku, osvojila si tiež Vladimíra Reiséla alebo náročného Borisa Pasternaka. V premiére sa ako recitátorka predstavila v roku 1993 veršami Jána Smreka Pod kvitnúcim oleandrom a v jej záverečnom účinkovaní v kolektíve Kruhu 3P zaznela v roku 2010 báseň Andreja Plávku Testament. V povedomí kolegov Kruhu 3P ostáva na pôsobenie Heleny Reguliovej aj po jej odchode živá, priateľská, svetlá spomienka.

Ako svoju vzácnu, uznávanú a milovanú priateľku si uchovávajú v Kruhu priateľov poézie a prózy aj *Evu Potůčkovú, rod. Talafúsovú*. Bola známa láskou ku knihám a širokou znalosťou literatúry. Objavila filozofickú Etelu Farkašovú a jej Roztrúsené myšlienky, predniesla také rôznorodé texty ako Dlhý čas čakania z Mináčovej Generácie, Novozákonné poslanstvo apoštola Pavla, Tolstého Annu Kareninovou, Bez Boha na svete Kristíny Royovej, Prévertovho Zametača, Dobrovičovej Nevie, ani sa nepýtam..., v jej podaní rezonuje nezabudnuteľná Kostrova Zem, Váľkov Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať, Vysockého Balada o láske... a mnohé ďalšie nemenované texty vo viac ako štyridsiatich komponovaných poetických programoch v martinskom Literárnom múzeu Slovenskej národnej knižnice. Súťažila na Hviezdoslavovom Kubíne a tu získala aj najvyššie ocenenie (1961), na prehliadke ženského prednesu Vansovej Lomnička obhájila päťkrát prvé a raz druhé miesto

Eva Potůčková

(1973 – 2000), na festivale zdravotne postihnutých jej štyrikrát patrilo prvé miesto (1997 – 2002).

Ako interpretka občianskych obradov veľa ráz oslovovala výnimočným výberom myšlienok o smrti. A tak na jej rozlúčke zazneli v jej prednese z nahrávky aj tieto slová: „Smrť vlastne nič neznamená. Nie je dôležitá. Iba čo som odišla do vedľajšej izby... Čímkoľvek sme si boli, tým sme si i naďalej.“

VLASTA KUNOVSKÁ a EVA KALNICKÁ
Foto archív rodiny a LM SNK

Odišla divadelníčka

Anna Kubánová patrila medzi tých, ktorí obohatili históriu divadelného ochotníckeho diania v Novom Meste nad Váhom. Jej divadelná činnosť bola spojená s prácou učiteľky na I. osemročnej strednej škole (dnes Bilingválne slovensko-španielske gymnázium). Do divadelného neba odišla koncom júla 2017 vo veku 85 rokov. Jej srdce bilo nielen pre rodinu, učiteľskú prácu, ale aj pre ochotnícke divadlo.

V školskom roku 1957/1958 v jej réžii zahral divadelný krúžok rozprávku D. C. Faltisa Snehulienka a sedem trpaslíkov. S touto hrou sa prebojoval na celoštátnu súťaž detských divadelných súborov – II. Šrámkov Písek 1958. Zo súťaže si priniesol tretie miesto. V školskom roku 1966/1967 nadviazala I. ZDŠ družbu so základnou školou v Krakove, kde s veľkým úspechom zahrali spomínanú rozprávku Františka Hrubína. V sezóne 1969/1970 divadelný súbor nacvičil divadelnú hru Zlatá niť od Viery Plumlovskej. S touto spevohrou postúpili až na celoslovenskú prehliadku III. detská divadelná Revúca. Anna Kubánová si priniesla diplom za réžiu.

Do divadelnej sezóny 1971/1972 nastúpila Anna Kubánová s novomestskými ochotníkmi. Spoločne naštudovali drámu Hansa Pfeiffera Lampiónová slávnosť. S touto hrou o láske a nenávisti, pomste a odpustení, o vojne a mieri reprezentovali Západoslovenský kraj na XII. Belopotockého Mikuláši – celoslovenskej prehliadke pokročilých divadelných ochotníckych súborov 25. mája 1972. Obsadili druhé miesto a dostali cenu za dramaturgický výber s mierovou tematikou a cenu za réžiu. Nasledujúca divadelná sezóna bola poslednou Anny Kubánovej. Ochotníckemu divadlu však zostala verná ako diváčka pri prezentácii práce svojich nasledovníkov.

Dostala rad ocenení, medzi inými aj poctu generálneho riaditeľa NOC za dlhoročnú aktívnu divadelnú činnosť a výrazný podiel na rozvoji a šírení umeleckých aktivít na Slovensku (2010).

Česť jej pamiatke!

MÁRIA KUBOVICOVÁ

Neviete, čo hrať?

Divadelný ústav vydal počas prvého polroka 2017 mnoho zaujímavých publikácií. Pozrite si výber toho „naj“, čo by mohlo byť inšpiratívne aj pre vás a vaše kolektívy.

Lucius Annaeus Seneca: Hry

Tragédie známeho stoického filozofa Senecu vychádzajú prvýkrát v slovenčine v edícii Svetová dráma – antológia. Výber tvoria hry *Agamemnón*, *Oidipus*, *Faidra*, *Médeia*, *Trójanky* v preklade Martiny Borodovčákovej a prebásnení Ľubomíra Feldeka. Texty divadelných hier dopĺňajú odborné štúdie spoluautorov, ale i kalendárium Senecovho života a diela, literatúra o ňom, poznámkový aparát vrátane menného a zemepisného registra.

Jon Fosse: Hry

Aj prvý knižný výber divadelných hier renomovaného nórskeho dramatika v slovenskom jazyku vyšiel v rovnakej edícii. Zbierka obsahuje divadelné hry *Niektu príde* (Nokon kjem til a komme), *Dieťa* (Barnet), *Noc spieva svoje piesne* (Natta syng sine songar), *Variácie na smrť* (Dødsvariasjonar), *Sloboda* (Fridom), *Žiť v utajení* (Leve hemmeleg), *More* (Hav) v preklade Anny Fosse, ktorá je zároveň autorkou odbornej štúdie *Aby scénou mohol prejsť anjel* a rozhovoru s dramatikom *Dramatikom som sa stal náhodou*. Jon Fosse je najhranejším nórskeým dramatikom po Henrikovi Ibsenovi a v súčasnosti najhranejším európskym dramatikom. Je úspešným autorom románov, zbierok básní či esejí, už dlhšie sa však venuje iba písaniu pre divadlo. V jeho hrách skoršieho obdobia sa dramatický konflikt spravidla odohráva v rodine, neskoršie texty, situované do nešpecifikovaného priestoru, ktorý je alegorickou zónou medzi životom a smrťou, tematizujú archetypovú problematiku ťaživej ľudskej existencie a smrteľnosti. Bezčasovosť a náznakovosť v budovaní postáv či deja, fragmentarizácia, odkazy na absurdnú drámu, opakovanie a varírovanie, minimalistické dialógy bez interpunkcie pripomínajúce voľný verš tvoria nenapodobiteľnú, mrazivú a zároveň magickú „polámu žiaru“ hier Jona Fosseho. „Nový Ibsen“ či „Becket 21. storočia“ je autorom vyše štyridsiatich dramatických textov preložených do vyše štyridsiatich jazykov.

Antológia izraelskej drámy

Publikácia predstavuje tri divadelné hry, ktorých autorami sú izraelskí dramatici Hanoch Levin, Joshua Sobol a dramatička Savyon Liebrecht. Hry v tomto výbere sú po žánrovej i tematickej stránke rôznorodé: *Rekviem* Hanocha Levina (preklad Alexandra Ruppeldtová) možno označiť ako mystérium a podobenstvo zároveň, *Geto* Joshuu Sobola (preklad Alexandra Ruppeldtová) je dokumentárnou metadivadelnou hrou, zatiaľ

čo Savyon Liebrecht sa v *Banalite lásky* (preklad Jana Juráňová) priblížila k žánru biografickej drámy. Všetky tri hry sa zaoberajú problematikou humanistických hodnôt vo výnimočných situáciách a možno ich charakterizovať aj ako drámy ideí, metaforickým spôsobom vyjadrujúce kritické názory o ľudstve. Súčasťou publikácie je štúdia o izraelskom divadle a dráme, ktorej autorkou je izraelská teatrologička Olga Levitan.

Dodo Gombár: Šesť konárov stromu

Oceňovaný autor divadelných hier, činoherný i muzikálový režisér na popredných profesionálnych slovenských, českých i európskych divadelných scénach, dramaturg a scenárista je v súčasnosti umeleckým šéfom pražského Švandovho divadla na Smíchove. *Šesť konárov stromu* je prvé knižné uvedenie dramatickej tvorby plodného a všestranného divadelníka, ktorý sa už podpísal pod vyše osemdesiat réžii. Výber z jeho divadelných hier obsahuje šesť textov – *Hugo Karas* (1999), *Medzi nebom a ženou* (2002), *Peniaze* (2015), *Tretí vek* (2002), *Bez Boha dom* (2008) a *Advent* (2011). Štúdiu o autorovi napísal český dramaturg a pedagóg Miroslav Plešák, dizajn knihy navrhla Nora Nosterská.

Peter Pavlac: Hry

Výber divadelných hier Petra Pavlaca prináša texty: *Deus ex machina*, *FUN(e)BRAK s. r. o.*, *Moja mama mala brata*, *Partybr(e)akers*, *Cirkus (alebo Ako zabíjať Láskou)*, *Červená princezná*, *Einsteinova žena* a *Slovo Váľkovo*. Vstupný text napísal Ľubomír Vajdička, záverečné slovo Patrik Lančarič, ktorý o svojom divadelnom spolupútnikovi okrem iného napísal: „Pavlac používa divadlo ako priestor na uvažovanie o živote, o svete. Priestor pre kritické myslenie. Pre myslenie. Divákovi ponúka svoju hru ako propozíciu na pozorovanie a uvažovanie.“

Severská dráma

Publikácia predstavuje výber z divadelných hier významných severských dramatikov a dramatičiek vo výbere Anny Fosse. Antológia obsahuje hry nórskeých dramatikov Jona Fosseho (*Som vietor*) a Arneho Lygreho (*Strácam sa*), švédskeho dramatika Jonasa Hassena Khemiriho (*Volám svojim bratom*), dánskej dramatičky Astrid Saalbach (*Pieta*) a faerského dramatika Jóanesa Nielsena (*Jestvuje krajina menom víkend?*). Úvod ku knihe napísala česká nordistka a teatrologička Karolína Stehlíková.

Knihy si môžete zakúpiť v predajni IC Prospero na Jakubovom námestí 12 v Bratislave alebo prostredníctvom internetu na <http://www.theatre.sk/sk/dokumentacia/publikacie-divadelneho-ustavu/> objednávka/
Divadelný ústav